

SÁMÁNOK ÉS TÁLTOSOK

TARTALOM

MAGYAR MITOLÓGIA

SAMANIZMUS
TÁLTOS

MAGYAR MESE ÉS MONDAVILÁG

A CSODASZARVAS
AZ ÉGIG ÉRŐ FA
SZÉP CERCERUSKA
ERŐS JÁNOS
SZÉP PALKÓ
RÓZSA KIRÁLYFI
HAMMAS JUTKA
A TÁLTOS KECSKE
A VÖRÖS TEHÉN
TÁLTOS JANKÓ
A DESZKAVÁRI KIRÁLYFI
HAMMAS GYURKA
SÁRGA KICSI KÍGYÓ
FEHÉRLÓFIA

ARCHAIKUS NÉPI IMÁDSÁGOK, SZÖVEGEK ÉS VERSEK

BETEGSÉGBEN
MOSDÁS KÖZBE
ÉG SZÜLTE FÖLDET
IDE NEM MER SEMMI ROSSZ...
POGÁNNAK MARKÁTU' („Fölajánlás”)
ALUSZTOK-E BOLDOGOK?
JÉZUSNAK SZENT VÉRE
NEM A RÓZSA
AZ AZ ASSZONY MÁRIA
KÖSZÖNTŐK
REGÖSÉNEK
JÚLIA SZÉP LEÁNY (A mennybe-vitt lány)

MAGYAR MITOLÓGIA

A magyar néphit, a népmesék, a mondák, az archaikus népi imák és ráolvasások, valamint a népművészet és a népszokások alapján rekonstruálható mitológiai elképzelések rendszere. Hasonlóan más európai népekhez (pl. a szlávokhoz), a magyarban sem maradtak fenn kimondottan mítosznak tekinthető szövegek, de a rendelkezésre álló töredékes adatok segítségével meg lehet kísérelni a hajdan volt rendszer helyreállítását. Az ilyen rekonstrukció módszer-tanilag megalapozható, s hogy ez a munka nemcsak elméletileg lehetséges, arra jó példa a BALTI MITOLÓGIA és a SZLÁV MITOLÓGIA, amelyek tipológiailag és a társadalmi fejlődés szintjét tekintve is sok hasonlóságot mutatnak a magyarral, hiszen mindhárom esetben a parasztság őrizte meg folklórában a mitologikus elképzeléseket.

A M. régi állapotának és szerkezetének megismeréséhez a többi finnugor nép mitológiája és istenrendszere kellene hogy mintául szolgáljon. Sajnos azonban a magyar anyag erre nem ad lehetőséget, mert teljesen eltér a többi finnugor, de még a nyelvileg legközelebbinek tartott obiugor anyagtól is. Ez azzal magyarázható, hogy a legközelebbinek tartott nyelvrokonainktól is már több ezer éve elvált a magyarság, és megszűnt minden nyelvi, ill. kulturális kapcsolat.

Mivel a magyar néphit anyagában nincsenek olyan korai szövegek, amelyeket a kutatás joggal tart a mítoszteremtő korok termékének (mint pl. az északi népek sagái vagy a Nárt-eposz), ezért a közvetett forrásokra kell támaszkodni. A mitológiai adatok forrásai lehetnek: a régészeti leletek, az antik szerzők magyarokra vonatkozó adatai, a középkori történeti krónikák elbeszélései, az írott források, köztük az elmúlt századok irodalmi hagyatéka és végül a folklór. Azért kell hangsúlyozni szóbeli néphagyomány, a szokások és a népművészet, különösen a fafaragás és a hímzések ornamentikájának forrásértékét, mert mindezek a kulturális „nyelvezetek” a sokféle idegen hatás ellenére is meg tudták őrizni a hajdani mitologikus gondolkodás egyes elemeit. Különösen becsesek azok a 19. sz.-i mitológiai munkák, amelyeknek szerzői tudatosan gyűjtötték a korabeli folklórt.

A források sokfélesége miatt a rendelkezésre álló adatok minősége nem egyforma, e források nélkül mégsem lehet a magyar néphittörténeti rétegeit felderíteni. A rekonstrukció egyik problémája éppen az, hogy a rendelkezésre álló adatok lényegesen befolyásolják azt a képet, amit kialakítunk. Az egyes forráscsoportok figyelmen kívül hagyása pedig jelentősen változtatna a magyar néphit történeti képén. További nehézségeket jelent, hogy népünk a 11. sz.-ban áttért a keresztény hitre, és az új vallás fogalmait a nyelvben régóta meglévő, többnyire ótörök eredetű szavakkal fejezték ki (így pl. böjt, áldás, átok, gyón).

Érdekes vonása a magyar néphitnek az is, hogy az egyes mitikus (vagy pszeudomitikus) alakok, a történetek főhősei mennyire kötődnek a folklór egyes műfajaihoz, ill. egyes forráscsoportokhoz. Pl. a föld alatti világ hetes rétegezetségére csak bizonyos ráolvasásszövegek utalnak (a föld hét csínja), vagy a hiedelemmondákon kívül a boszorkányperekből tudhatunk meg a legtöbbit a magyar boszorkányhiedelmekre vonatkozóan. A magyar mitológia legrégibb történeti rétegeiről szólva a régészetet kell elsősorban segítségül hívni. Így pl. a honfoglalás kori lovas temetkezés (és egyes krónikák említései) alapján a loáldozat szokása a rendszer fontos elemének tekinthető. A temetőket megfigyelhetően vízen túlra telepítették, a sírokat pontosan betájolták, kelet felé fektették a sírba a halottakat, akikkel együtt temették el mindennapi használati tárgyaikat és személyes holmijaikat. Mindezek fontos tipológiai jellemzők lehetnek az összehasonlító vizsgálatok során.

Nyoma van a krónikáinkban bizonyos totemisztikus mítoszoknak: nevezetesen a turulokhoz (hatalmas, sashoz hasonló madár) kapcsolódó történet szerint az Árpád-házi uralkodócsalád ősanija egy turulmadártól esett teherbe. Egy másik mítosztöredék a csodaszarvast üldöző testvérpár, Hunor és Magor történetét, feleségszerző kalandját, vagyis a nemzetségalapítás eseményeit mondja el. Az égi eredetű csodaszarvas motívuma pedig megjelenik a sok ősi mitológikus elemet tartalmazó regösénekekben is.

A hazai kutatás egyetért abban, hogy a honfoglalás kori magyarság mitológiai világképének alakításában fontos szerepe volt a samanizmusnak. (Ennek nyomait kutatta Diószegi Vilmos ma már klasszikusnak számító művében, A sámánhit emlékei a magyar népi műveltségben c. monográfiájában.) A SÁMÁNMITOLÓGIA elemei túléltek az évszázadokat; a magyar néphit szinte napjainkig megőrizte azokat a motívumokat, amelyeknek legjobb párhuzamai a szibériai népek körében találhatóak meg. Így pl. a magyar sámánjelölt is betegség útján, tehát passzívan, mintegy akarata ellenére válik „tudóvá”, de meg kell szenvednie a tudásért (lásd a „feldarabolás” motívumát; meg kell másznia az égig érő fát). Sámán eleve csak az lehet, aki már születésétől fogva valamilyen jelet visel (pl. foggal vagy burokban született - ez a hiedelem összefügg a szibériai sámánok „felesleges csont” - képzetével). Ami a sámán felszerelését illeti, a magyar néphit rosta vagy szita alakjában őrizte meg a sámándob emlékét, de fellelhető az agancsos fejviselet, a sámánlétra (mint égig érő fa) és az eksztázis emléke is. A viaskodó táltos bikákról szóló hiedelemmondák és a regösének refrénje („haj regő rejtem”) szintén fontos adalékok és bizonyítékok egy valamikori samanisztikus világkép megismeréséhez.

A magyar népi mitológia (a kutatás újabb szóhasználata szerint népi hitvilágnak nevezzük) szerkezetét különféle szempontok szerint lehet meghatározni, mint ahogy a különböző népek mitológiái (istenrendszerei) egymástól merőben eltérő szintek (isten- és szellemcsoportok) meghatározását teszik lehetővé. A következőkben előbb az egésznek keretet adó világgéppel foglalkozunk, majd a magyar istenképzet ismertetése után sorra vesszük azokat a természetfeletti szellemlényeket, amelyek a magyar néphitben szerepelnek, végül a természetfeletti képességű személyekhez fűződő hiedelmeket ismertetjük. Az ilyenfajta rekonstrukció csak egy a lehetőségek közül, és az adott keretek között nem térhet ki minden részletre.

A világgép rendezőelve három világra osztja a mindenséget, a felső, a középső és az alsó vagy túlvilágra. A felső az isten(ek) és a megszemélyesített bolygók (Nap és Hold), a csillagok világa. A középső az ember lakhelye, de itt működnek természetfeletti lények (különféle kísértetek, erdei és vízilények), és itt fejtik ki tevékenységüket a természetfeletti képességű emberek is (TÁLTOS, BOSZORKÁNY-ok).

A magyar népmesék segítségével rekonstruálható mitológiai világképben központi helyet foglal el az égig érő fa vagy tetejetlen fa (VILÁGFA) képzete, amely összeköti az eget és a földet, vagyis az istenek felső világát és az emberek életének színterét, gyökerei pedig a föld alatti világba nyúlnak (ill. a tövénél tatóngó lyukon lehet lejutni a sötét, föld alatti világba). Ezt a hatalmas fát csak a sámáni képességekkel rendelkező hős (a kis kanászbojtár) tudja megmászni, hogy eljusson a Hold és a Nap házába (ezüst-, ill. aranykastélyába). Egyes meseszövegek szerint ez a fa gyümölcsöt (aranyalmát) terem, de a termést a tündérek minden éjjel eltüntetik. Más mesetípusokban egy hatalmas sas fészkel az égig érő fa ágai között, vagy a sas fiókáit megmentő hőst magát hozza fel egy hatalmas griffmadár az alvilágból a föld felszínére, a fa tövéhez, ahonnan kalandos útjára elindult. Mindezeket a motívumokat egyes kutatók összefüggésbe hozzák az alsó, ill. a felső világba tett sámánutazás (SÁMÁNMITOLÓGIA) képzetkörével.

Az eget elérő hatalmas fa, egyes elképzelések szerint, oszlopként tartja a világra sátorszerűen boruló égboltot (vagy üstnek is képzelték az eget), amely néhol lyukas, s ettől vannak a csillagok. Az égnek felettünk hét vagy kilenc rétege van, s ezek a rétegek megfeleltethetők az égi erő fa ágainak, amelyeknek száma ugyanennyi. A fa ágai közé képzelték el a Napot és a Holdat. Ez utóbbit a ráolvasásokban férfiként említik („új Hold, új Király...”), míg a Napot az istenanya megszemélyesítőjének tartják, tehát a női principiummal azonosítják („napba öltözött asszony”).

A Naphoz fűződő népi vallási gyakorlat egy hajdani Nap-tisztelet feltehető emlékét őrzi. Vannak fontos adatok, amelyek szerint egyes népcsoportok archaikus folklórában (pl. a moldovai csángóknál és a kunoknál) megtalálták a reggeli napköszöntő imákat és gesztusokat. A gyimesi csángók körében egy korábban nem ismert mitologikus alak (Babba Mária) feltehetően a keresztény Mária-kultusz és egy korábbi pogány női istenség szinkretizmusából keletkezett mitologikus lény.

A Holdnak elsősorban a népi gyógyításban volt szerepe, bizonyos esetekben a ráolvasások mágikus erejét vélték erősíteni azért, hogy holdvilágnál végezték a cselekvést. A holdfoltokról azt tartották, hogy Szent Dávid hegedül és Cicelle táncol, de ismert egy másik (feltehetően pogány eredetű) magyarázat is: egy pásztor alakja látható a Holdon. A Tejútnak többféle elnevezése ismert a magyar néphitben: Szalmás út, Öreg Isten országútja, az Úristen vagy Jézus urunk országútja, azonkívül Csaba királyfi útja. Mindezek az elnevezések (általában csillagnevek) egykori mitologikus szüzsék kivonatát őrzik vagy őrizhetik. Ismert egy égitestfaló mitikus lény neve (MARKOLÁB) a magyar néphitben, ennek tulajdonítják a nap-, ill. holdfogyatkozást.

Az éggel, ahol a mennyország található, szemben áll a pokol, az alvilág, vagyis a világgép harmadik része. A menny (a szó eredete bizonytalan) a fényesség birodalma, valahol fenn, oda azoknak a lelke kerül, kik tisztességesen, emberségesen viselkedtek földi életük során. Ezzel szemben a pokol (szláv eredetű szó a magyarban) a sötétség birodalma, ahová a gonoszok jutnak. Feltehetően a keresztény tanításoknak és még régebbi dualisztikus elképzeléseknek az összeolvadása észlelhető a magyar néphitben. A pokol mélyen a föld alatt van, a föld alatti világ ugyanúgy többszintű, mint az égi rétegek („a föld hét csínja”).

A magyar másvilágképzetek érdekes kettősséget mutatnak (bár ebben sem egyedülálló a magyar mitológia), nevezetesen, hogy világosan megkülönböztethető az alvilág és a túlvilág oppozíciója. Míg az előbbit inkább a pokolra, az elkárhozottak lakhelyére értik, addig a túlvilág semlegesebb elnevezés, és valamiféle vízmentű világot jelöl, általában a halottak tartózkodási helyeként használva a szót. A világgépben tehát megtalálható egy vertikális és egy horizontális oppozíciópár a földvilág- és másvilágképzetek szintjén.

A világgéphez kapcsolódva kell szólni az emberi világ keletkezését megmagyarázó mondákról. Ezek nagyrészt a Bibliához kapcsolódó keresztény hagyomány köntösében maradtak ránk (lásd Nagy Ilona és Lammel Annamária gyűjtéseit). Ritka kivétel egy egész Euráziában ismert szüzsétörredék a föld teremtéséről, pontosabban a földnek a víz alól való felhozásáról (a teremtő segítőtje teszi ezt, aki lehet ördög, vagy mint az adott hiedelemmondában, LIDÉRC).

A magyar mitológia nem létező istenpanteonjának fő alakja a többféleképpen megnevezett teremtő, az ISTEN vagy az Úr (a leggyakoribb népi szóhasználatban az Úristen, de neve ismert az Öregisten, Jóisten, Atyaisten összetételben is). Ő a világ ura, a legfőbb irányító lény, aki kezében tartja az ember és minden élőlény sorsát, segítő és igazságos, de büntet is. Mindezek a tulajdonságok egy általános istenfogalom jellemzői lehetnek, legyen az pogány vagy keresztény eredetű. Mindenesetre érdekes, hogy nincs külön kultusza, noha van külön monda-

köre, és maga a szó is inkább minőségjelző közszó (pl. istencsapása - utalás sorsirányító funkciójára). Az égben lakozik, ahonnan bizonyos mértékig passzívan figyeli a világ folyását, noha más mitológiákhoz hasonlóan neki tulajdonítják a főisteneket jellemző villámszóró funkciót (vö. „istennyila”=villámcsapás, MENNYKŐ).

Az istenek nevének eredetét nyelvészeink sem tudták megnyugtatóan megfejtetni (egyes orosz kutatók a közelmúltban felvetették az ómagyar ise, „atya” és ótörök tengri, „isten, ég”, vagy a hettita Istanu alakból kiinduló magyarázás lehetőségét - Helimszkij-Ivanov).

Az istennel együtt vesz részt a teremtés munkájában az ÖRDÖG, mint a mitológiák demiurgosza, tőle származnak az embereknek kellemetlenséget okozó lények (pl. a légy, a tetű, a bolha és más hasonlók). Lakhelye a pokol, az ő birodalma a föld mélyén található, ahová az elkárhozott lelkek kerülnek. A köznyelvi használatban mindenfajta gonosz megtestesítőjének tartják (már a 16. sz.-tól vannak erre adatok - Bornemissza Péter). A főistenhez és ellenfeléhez világosan szemben álló tulajdonságpárok rendelhetők (isten=fenn, jó, világos; ördög=lenn, gonosz, sötét). A szovjet kutatók - Erliket, az alsó világ urát tekintik a magyar ördöghöz hasonlóknak.

Az észak-eurázsiai népek mitológiáiban a legtöbb esetben a férfinemhez tartozó és szemben álló főistenpárhoz nők is kapcsolódtak, de legalább egy istennő. A magyarok istenének nincs felesége, de egy talányos elnevezés mégis arra utal, hogy valamikor lehetett a rendszerben egy fontos funkciókat beteljesítő, nagy tiszteletnek örvendő istenanya, a BOLDOGASSZONY vagy Boldoganya. A néphitnek ez az alakja feltehetően a honfoglalás előtti és a keresztény képzetek szinkretizmusának az eredménye, vagyis a szülést segítő, életadó istenasszony összevethető az obi-ugor Kaltesszony, másfelől pedig a keresztény Mária mint istenanya alakjával, akinek állandó díszítőjelzője volt a „bildog, boldogságos”. Az istennő neveiben az oszét eredetű asszony szó és az anya is azt jelzi, hogy valakinek a felesége, asszonya, vagyis hogy volt férje, s ez pozitív tulajdonságaiból következően nem lehetett más, mint a férfi főisten.

A magyar néphit természetfeletti lények csoportját összevetve pl. a szlávok, latinok vagy a burjátok istenrendszereivel, azt találjuk, hogy más népek csoportokat, családokat alkotnak - nem így a magyarban. (Véleményünk szerint ez nem a romlás vagy felejtés eredménye, hanem fontos tipológiai jellemző!)

A magyar néphit, noha nem olyan mértékben, mint más finnugor népeké, a természetet szellemlényekkel népesíti be. Így pl. az erdő titokzatos alakok lakhelye, de ezek nem gazdái a természetnek, és nem is istenszerűek, inkább egyszerűen csak ijesztői az arra járó embereknek. Vidékenként változó nevük is megmutatja, hogy nem tartoznak a pogány kori mitológia alaprétegéhez: vadöreg (szőrrel borított testű, vad tekintetű öregember), vadleány (meztelenül jár, hosszú haja és körme van), erdei leány, éneklő kisasszony (a székelyföldi magyarok körében).

Az ún. „természeti szellemek” (Pócs Éva megnevezése) másik csoportját a vízilények alkotják. A férfi „víziember” a nagyobb folyók, tavak vagy mocsarak vizeinek lakója, és veszélyes az emberekre, mert lehúzza őket a víz alá (alakja talán összevethető más finnugor népek vízilényeivel, VIT-KAN; VEGY-AVA). A női vízilények neve sellő, akiket szép és ifjú leány alakjában képzeltek el; a vízben élnek, haltestük van deréktól lefelé.

Az időjárás változásait a mitologikus tudat gyakorta egy-egy istenség közvetlen beavatkozásának tekintette, s a különféle jelenségeket (szél, eső) külön-külön személyesítette meg (pl. a lengyel Pogoda vagy a görög Zephürosz). A magyar néphitben csak igen kevés adatot találunk idevonatkozóan. Ilyen mégis a SZÉLANYA, akit öregasszony alakjában képzeltek el; a sze-

leket őrzi, kiengedi egy barlangból. A népmesékben a világfa ágai között tanyázik. „Időjárás-démonnak” tekinti újabban a kutatás a SÁRKÁNY alakját, amely a népmeséknek és a hiedelemmondáknak gyakori szereplője, mint a hős ellenfele, ill. segítője. Megjelenési formája (hét-, kilenc-, tizenkét fejű) nem különbözik más népek sárkányalakjától. Érdekes viszont, hogy maga a szó ótörök eredetű átvétel a magyar nyelvben.

Van a magyar néphitben néhány olyan terminus, amely többféle démonikus lény megnevezésére alkalmas: a szellem, a lélek és a kísértet. Szellemnek neveztek mindenfajta testetlen mitikus lényt. Az elnevezés mitopoétikai mélyrétegeiben a szélszerűnek elképzelt mitikus lények csoportja húzódnak meg. Ehhez hasonló típusú a lélegzet jelentésű szavak csoportjából származó lélek terminus, melyet elsősorban a megholtak testét elhagyó megfoghatatlan szubsztancia jelölésére használtak. A finnugor népek több lélekképzetet ismertek, a többi között egy olyat, amelyik elhagyhatja az ember testét akkor, amikor alszik vagy amikor révületbe esik (vö. ört, URT a volgai finnugor népeknél). A moldvai csángók körében szintén feljegyeztek olyan hiedelemmondákat, amelyek az embert dongó alakjában elhagyó lélekről szólnak.

A kutatás pszeudomitikus lényeknek tekinti a néphitnek azokat az alakjait, amelyeknek csak a nevét ismerjük, de pontos megjelenési formájukat nem, ill. a különböző elbeszélések nagyon is eltérő leírást adnak róluk. Ilyenek a „fiktív” betegségdémonok: a fene, a guta, a nyavalya, amelyek többnyire fenyegető, rosszat kívánó szólások formájában maradtak fenn a mitopoétikai tudatban a mai folklór elemeiként.

Ismert a néphitben néhány ijesztő lény, melyeknek alakja nehezen körülírható, nevük is csak egy közszó (pl. ilyen a kísértet és a halál), de van olyan mint a LIDÉRC, amely többféle alakban is megjelenhet, és ezekről az alakváltozatokról gazdag hiedelemmondai anyag tudósít. A lidérc az „ördögszerető” egyik típusa a magyar néphitben, de a hozzá fűződő hiedelmek gazdag választéka azt mutatja, hogy alakjában sokféle mitikus motívum keveredik (a többi között tüzes farkú repülő csillag, bolygó lidércfény, kísértet, hazajáró halott, gazdagságot hozó lény). A lidérc nevének eredete és etimológiája ismeretlen, mint ahogy a legtöbb magyar gyermekijesztő szónak sem ismerjük az eredetét. Van a magyar néphitben egy meglehetősen népes hiedelemlény-csoport, amelynek egyetlen funkciója az egészen kicsi gyermekek ijesztése, ha túlságosan hangosak, helytelenül viselkednek vagy nem akarnak aludni. Leggyakoribb neveik: bubus, mumus, bankus, bönkös, böbös, kankus, kunkos, kankas, kókus, mókár, mánkus, mumák, mummu, mammó, hemmes, mankuj, vankuj. Lényegében ezeknek a lényeknek csak a nevük ismeretes, amelyet egy rövid, ijesztő értelmű mondatban használnak: „Elvisz a ...!” - „Jön a ...!” Megjelenésükről, alakjukról semmit se tud a néphit, annak ellenére, hogy az egész magyar nyelvterületre kiterjedt igen alapos gyűjtés áll rendelkezésünkre. A több ezer adatból kiviláglik, hogy az egyes ijesztő szavak használata csak egy bizonyos, jól körülhatárolható néprajzi csoporthoz kötődik (pl. a kókó a palócok körében, a kókus csak Szabolcs-Szatmárban, a mókár és a bankus pedig csak a kunok lakta vidéken használatos). Noha gyermeknyelvi kifejezésről van szó, a hangalaki változatok nagy száma és az országos elterjedtség egy valamikori (erős negatív tulajdonságokkal bíró) mitológiai lény emlékét sejtetik. Különösen a bubus-, mumus-, mummuszerű fonetikai alakok, valamint a rézfaszú bagoly és a vasorrú bába nevű alakok összehasonlító mitológiai vizsgálata hozhat érdekes eredményeket.

A népmesei, ill. mondaszövegekben szintén megjelennek különféle pszeudomitikus alakok, ezeket szokták általában a mitológiai rendszerek alsóbb szintjein elhelyezni. A magyarban ilyen a MANÓ, a TÖRPÉK, az ÓRIÁS, TÜNDÉR-ek és a BOSZORKÁNY. Az első két alak alacsony növésű, de roppant erős, hosszú hajú és szakállú, furfangos lény, és társukkal, az óriással együtt csak a népmesékben szerepelnek. Ez utóbbiak távol, valahol a világ peremén,

hegyek között élnek, míg a törpék és manók az erdőben vagy a föld alatt, ezzel kapcsolatos kincsőrző funkciójuk.

A mitológia alsó szintjeinek lényei lakhelyüket tekintve kívül élnek az emberi világ kultúrkörén, a természeti környezet (erdők, barlangok, hegyek, tavak, lápok, vizek) adja életterük keretét. A nőnemű lények közül a legismertebbek a tündérek, akiket jó szándékú és csábosan szépséges lénynek rajzolnak népmeséink és mondáink. Jellegetes, hogy palotáik a víz alatti, örök boldogságot árasztó birodalomban vannak. A név etimológiáját nem derítette ki biztosan a nyelvtudomány, de hasonló mitológiai névadásra ismerünk példát, amikor maga a közszó jelentése jelzi az alak legfőbb tulajdonságát (ez esetben a tündöklés, ragyogás, elbűvölés jelentéskörét).

Míg a tündér a mitológia alsó szintjének szép, fiatal vízben lakozó lény, negatív tulajdonságokkal felruházott ellenpárjának minden bizonnyal a BÁBA tekinthető, melynek alakját meséink csúnya, rosszakaratú öregasszonynak rajzolják.

A mitológiai rendszer részének tekinthető a történeti epikus hagyomány rendkívüli hőseinek csoportja, akiről sok esetben azt sem lehet egészen pontosan tudni, hogy valóban éltek-e, s hogy valóban velük történtek-e meg azok a csodás és alig hihető események. Ilyen mitikus elemekkel átszőtt hagyomány kapcsolódik a nagy erejű Botond vitézhez, Lehel kürtjéhez, Szent László király küzdelméhez (ez utóbbit középkori templomfreskók őrizték meg napjainkig), de Toldi Miklós alakjához is. A szájhagyomány nemzetségalapító ősei mitikus hőökké lesznek az idők folyamán, és beépülnek a nép tudatába. A mítosz a történelem kezdeteiről mesél, a történelmi hősök pedig lassan mitikus alakokká lesznek (pl. Mátyás király) a múlt időben. A közösség számára az a fontos ebben a folyamatban, hogy azonosítani tudja magát a mitikus történelem (vagy a történelmi mítosz) hőseivel, identitáserősítő funkciója van minden rekonstruált vagy igaznak vélt mitológiai rendszernek.

SAMANIZMUS

A lélekhitnek az a változata, amely szerint vannak természetfeletti lények, akik a közönséges halandókat már születésük előtt arra választják ki, hogy emberfeletti képességű személyekké, sámánokká legyenek. Ezek már azzá születtek, ami abban nyilvánul meg, hogy a mindennapi emberekhez viszonyítva bizonyos jelekkel, és pedig a normálnál több csonttal (pl. foggal, fogsorral, hat ujjal) jönnek a világra. Tehát nem az lehet sámán aki akar, mert nem a sámán kap szellemeket, hanem a természetfeletti lények választják ki őt, még megszületése előtt. A kiválasztott serdülő korában, a nemi érettség beálltának időszakában váratlanul heveny ideg-bajba esik, mi hisztérikus rohamokkal, ájulásokkal, látomásokkal és más hasonló jelenségekkel jár együtt, ami néha heteken keresztül kínozza, és ugyanilyen váratlanul - az egyik roham idején vagy álmában - megjelenik az őt kiválasztó szellem, és bejelenti választását. A sámánképesség elnyeréséhez multhatatlanul szükséges a hívás. Általános, hogy a felszólított nem akarja elvállalni a hivatást. A kiválasztó szellem azonban ígéretésekkel csábítja, ha így sem ér célt, kínozza a kiválasztottat. Ez az ún. „sámánbetegség” hónapokon, esetleg éveken át gyötri, vagyis mindaddig, amíg el nem fogadja a kényszerű hivatást. Sok hagyomány szól arról, hogy a jelölt inkább halálra kínoztatta magát, de nem fogadta el a sámánságot. Ha a jelölt engedett a kényszernek és sámán lett, akkor huzamos ideig aludt egyfolytában (három, hét, vagy háromszor három napig). A huzamos alvás idején a szellemek a jelöltet feldarabolják, és átszámolják a csontjait, tehát ellenőrzik, valóban rendelkezik-e a „felesleges csonttal”. Ha igen, sámánná vált. Némely népnél (pl. mongolok, madzsutungúzok) még fel is avatják a sámánt: bemutatják a természetfeletti lényeknek: jelképesen felmászik az „évig érő fára”, vagy az azt jelképező hágsóra (világfa). A jelölt - aki lehet férfi vagy nő - ezzel sámán lett. Feladatát a természetfeletti lényekkel való tetszés szerinti és közvetlen érintkezés alapján éri el. Vagyis a sámán akkor teremtheti meg azokkal a kapcsolatot, amikor az számára szükséges és nem kell valami médiumszerű közvetítőt közbeiktatnia. A természetfeletti lényekkel kétféle módon érintkezhet: vagy azok költöznek belé, vagy a sámán megy a birodalmukba. Ilyen módon teljesítheti feladatait, vagyis megtudhat térben és időben távoli dolgokat, ill. gyógyíthat. A sámánszertartás szinte színházi dráma. A szertartás helyül szolgáló sátor a színház: a tűz körül tér, ahol a szellemnek idézése folyik, a színpad; a sámán énekével láttatja, teremti meg a színpadokat; a színész - a sámán - nemcsak díszletező, hanem táncos, sőt zenekar is: nemcsak a dob verése szolgáltatja a zenét, hanem a rajta és a sámánköpenyen levő fémfüggők, csengők megfelelő ütemű rázása is. A sámánszertartás minden drámánál magával ragadóbb, mert a néző ezt a cselekményt nemcsak látja, hallja, de mélyen hiszi is. - A sámán sajátos viseletben végzi ezt a szertartást. Az öltözet rendszerint állatot jelképez, vagy agancsos vagy szárnyas állatot. Ennek megfelelően a fejviseletet agancsok vagy tollak, a lábbelit pedig hasított paták vagy karmok díszítik. Az utóbbi esetben a köpenyujjakról csüngő sűrű szövet-szalagok a szárnyakat jelzik. Van olyan nép, ahol a köpenyt emberi testrészek jelképei fedik. Nemcsak a csontokat ábrázolják így, hanem pl. az emlőt, a fejviselet homlokszalagján az arc egyes részeit is. - A fenti ismérvek kizárólag a szibériai népek samanizmusát jellemzik. Van olyan vélemény, hogy régen az európai népek is ismerték az afrikai és az amerikai őslakókra pedig ma is jellemző. Ezeknél a népeknél azonban a medicin man varázslóvá válása lényegében más: hiányzik a samanizmust jellemző kiválasztottság és kényszer mozzanata: a varázsló ui. maga akar és lehet azzá. - A magyarok kereszténység előtti hite a samanizmus volt. A samanizmus a bronzkorban - a sziklarajzok alapján - már kimutatható.

TÁLTOS

A magyar népi hitvilág természetfeletti erejű személye, aki a természetfeletti lények rendelése következtében lett táltossá. Ez már születéskor megnyilvánult, mert jellel jött a világra. Ez a jel a fölösszámú csontban mutatkozott meg, mert a táltos foggal, ill. tíznél több ujjal született. Már gyermekkorban eltért viselkedése az átlagtól: igen sokáig szopott, kevés szavú, csendes magaviseletű, szótlan, zárkózott, félrevonuló, sőt néha búskomor volt, de korához mérten rendkívül erős. A hetedik év jelentős volt az életében, addig ellophatták a fogát és akkor nem lett táltos képessége, vagy akkor eltűnt a szülői háztól, mert elvitték a táltosok, tehát táltossá lett. Néhol vizsgát kellett még tennie: Hajdú-Biharban fa „ágát-bogát”, Nagyszalontán létrát kellett megmásznia. Sajátos volt a tápláléka: tejen, másodsorban tojáson élt. Mindent tudott, jövendölt, megmondta, hol van kincs a földben, jégesőt, vihart okozott és oszlatott, testét nem fogta golyó. Jellemző tevékenysége a viaskodás: a táltosok kerekék (vas és tüzes kerék), különböző színű lángok (kék és vörös), ellentétes színű csődörök (szürke és pej), leginkább pedig bikák (fekete, füstös és fehér szőke) alakjában viaskodtak. A viaskodás célja az időjárás eligazítása, jóra vagy rosszra fordítása. Előre tudták, hogy hol, mikor, milyen alakban és kivel kell megvívniuk. A táltosképzet a magyarság etnikus sajátossága és a pogány magyar hitvilág, ill. a samanizmus emléke.

MAGYAR MESE ÉS MONDAVILÁG

A CSODASZARVAS

Hol volt, hol nem volt, messze keleten volt, volt egy híres, hatalmas fejedelem. Tudom, hallottatok hírét, nevét: Nimród volt a neve. Ennek előtte sok ezer esztendővel élt ez a Nimród, de híre fennmaradt. Mert Nimród volt az apja Hunornak és Magyarnek, annak a két dali szép vitéznek, akinek maradványai a hunok és magyarok.

Tudjátok-e, miről volt híres Nimród fejedelem? Arról, hogy abban az időben, de még azelőtt is, de még azután is, nem volt emberfia, aki úgy értse és szeresse a vadászatot, mint ő. Így hallottam én a nagyapámtól, a nagyapám is a nagyapjától. Reggel, ha fölkel, s eligazgatta országának mindenféle dolgát, nyakába vette a nyilát, fölkapott a paripájára, vágatott, mint a sebes szél, még annál is sebesebben, hegyeken-völgyeken, árkon-bokron keresztül, s lóhátról lőtte le a repülő madarat. Amely madárra ő ráfogta a nyilát, nem énekelt, nem röpült az többé.

Nimród egymagában szeretett vadászni, de amint a fiai egy kicsit fölcseperedtek, vitte ezeket is magával. Különösen a két idősebb: Hunor és Magyar mindég ott nyargaltak az oldalán, s próbálgatták ők is röptében lelőni a madarakat.

Hej, volt nagy örömben Nimród, mikor látta, hogy apja fia mind a kettő: Hunor is, Magyar is. Nagy ritkán, ha elhibáztak egy-egy madarat, s mondta is Nimród magában nemegyszer: még különb vadászok lesznek ezek a fiúk, ha embernyi emberré nevelkedtek.

Örült ezen az öreg Nimród: hadd legyenek különbek a fiai, mint ő. Hadd menjen hírük hetedhét országon is túl.

Telt-múlt az idő, Hunor és Magyar nagy, erős legényekké, deli szép vitézekké cseperedtek, hogy Nimródnak, ha rájuk tekintett, nevetett mind a két szeme a nagy szívbeli örömtől.

Gondolta magában Nimród: „na, ezeket a fiúkat már a maguk szárnyára is ereszthetem”. Hadd lakjanak külön sátorban, akkor menjenek vadászni, amikor kedvük tartja, s ott járjanak, ahová a szívük húzza. Mondta is a fiainak:

- Édes gyermekeim, én már öreg ember vagyok, nem vihetlek mindig vadászatra, amikor nektek tetszenék, lakjatok ezentúl külön sátorban. Adok annyi földet, annyi erdőt, annyi lovat, ökröt s mindenféle jószágot, hogy élhettek gond nélkül, s ha majd behunyom a szememet, tiétek lesz az ország: osszátok meg a földjét, gondját egymás közt becsületesen.

Megköszönték a fiúk édesapjuk nagy jóakarátát, másnap kiköltözködének a szülői sátorból, s egy szép lankás dombnak a tetején, egymástól nem messze, két sátrat üttetének fel, s ottan megtelepedének cselédjeikkel.

Eleinte csak a sátraktól nem messze jártak vadászni, de később mind messzibb, messzibb elkalandozának. Hanem azért estére mindig hazakerekedtek, aztán beszóltak az édesapjukhoz, elmesélték: hol, merre jártak, hány vadat lőttek, hányat hibáztak el. De egy este, mikor éppen a lobogó tűz körül ültek, s falatoztak, megszólalt Hunor, és azt mondá az öccsének:

- Te, Magyar, egyet mondok, kettő lesz belőle.

- Mondjad, Hunor bátyám, én örömet hallgatom, mert tőled még mindig csak jót hallottam.

- Az a mondandóm, Magyar öcsém, hogy holnap reggel induljunk hosszabb útra. Nézzük meg, mi van az országunk határán túl! Hátha ott még több a vad? Nagyobbak a folyók, s több a hal? Nézzük meg!

- Már régen forгатom én is ezt a fejemben - mondá Magyar -, csak ajangottam elémondani. Itt már ismerünk minden bokrot, erdőnek, mezőnek minden zegét-zugát, talán azt is tudjuk, hány bölény, medve, szarvas, hány sas, sólyom s egyéb madár van az erdeinkben.

- No, azt könnyen számon tarthatjuk, mert erősen fogyatkoznak a vadak. Ami igaz, igaz: az édesapánk sok vadat lelőtt, de még mink is.

Megegyeztek, hogy pitymallatkor indulnak, mégpedig nyugat felé. Magukkal visznek ötven-ötven legényt, a legerősebbeket, a legbátrabbakat, s vissza se jönnek, míg a hó le nem szakad.

Pitymallatkor csakugyan fölkerelkedtek, s útközben vadászatván, mentek, mendégéltek elébb, elébb. Ahol az éjszaka meglepte őket, ott szállást vertek, megháltak, s reggel ismét továbbmentek.

Már rég túl voltak az országuk határán, s minél tovább mentek, annál jobban tetszett erdőmező. Szemmel be nem lephető, végtelen nagy rónaságon vitt keresztül útjuk, s közbe-közbe rengeteg erdőségekre jutottak, melyek tele voltak vadakkal.

Hej ez kellett nekik! Itt aztán volt mire vadászni. Szerették volna, ha most itt volna az édesapjuk is, mi tenger vad van itt. Bizonyosan kedvet kapna megint a vadászatra. Meg is sokallották már, annyi volt a vad. Bölénybikák, szarvasok, őzek ott legelészték a tisztásokon, nem bántották. Jobban esett, ha egy-egy vadat külön vehettek üldözőbe. Az után elcsatangoltak reggeltől estélig.

Hanem egyszer láttak aztán egy olyan vadat, amelyet még soha. Egy szarvas volt, amilyen csodaszépet még emberi szem nem látott. A két ágas-bogas szarva össze volt fonódva, s lebegett a feje fölött, mint egy koszorú. A két szeme feketéllett, ragyogott, mint a fekete gyémánt. A dereka karcsú, hajlékony, mint a lengő nádszál, a lába vékony, s szaladván nem látszott érinteni a földet.

- Nézd, öcsém, Magyar, csodaszép egy szarvas! - kiáltott Hunor.

- Csodaszép, csodaszép! - kiáltott Magyar is. - Még nem láttam ehhez hasonlatost.

- Utána!

Szaladott a csodaszép szarvas, mint a sebes szélvész, utána Hunor és Magyar s velük száz deli legény. Tisztásról sűrűbe, sűrűből tisztásra, hegyeken föl, vizeken keresztül. Hol eltűnt, hol felbukkant a csodaszép szarvas: csalta, csalogatta Hunort s Magyart.

Habba keveredtek a vitézek paripái, mind lassúbb, lassúbb lett a vágatásuk, de Hunor és Magyar nem hagyták félbe az üldözést. Biztatták lovukat: szaladj, szaladj, édes lovam!

Reggeltől alkonyatig űzték a csodaszép szarvast. El akarták fogni elevenen, hogy hazavigyék édesapjuknak. Mert az idegen földön sem feledték az édes jó apát... De hiába. Leszállt a nap, alkonyodott, s a csodaszép szarvas eltűnt az ingoványos helyen, a sűrű nádas rejtekében. Ide már nem követhették: ott vesznének mindannyian. Bizonyosan ott veszett a csodaszép szarvas is.

De ha a csodaszép szarvast meg sem is foghatták, elvezette őket ez olyan szép földre, amelyet még nem láttak. Egy szépséges szép sziget volt ez, körös-körül, ameddig a szemük elért, erdők és folyóvizek. Övig gázoltak a fűben, virágban. Nagy terebélyes fák adtak pompás

gyümölcsöt és enyhe árnyékot. A vizeknek színén kicsiny és nagy halaknak ezrei úszkáltak, s játszadoztak a nap verőfényében.

- Be szeretnék itt maradni örökre! - mondá Hunor áradozó szívvel. - Hát te, öcsém, Magyar?

- Én is, bátyám, én is!

- De vajon mit szól majd az édesapánk?

- Az igaz. Holnap visszamegyünk, s tanácsát kérjük.

Másnap csakugyan felszedelőzködtek, s indultak vissza az édesapjuk országába. Visszatérőben csak annyi vadat ejtettek el, amennyire szükségük volt ebédre, vacsorára. Hét nap és hét éjjel tartott az útjuk. Csak most látták, hogy milyen messze elkalandoztak hazulról. Az öreg Nimród sátrában feküdt, mikor beléptek. Szomorú volt, nagyon szomorú. Gyöngye hangon kérdezte:

- Hol voltatok? Kétszer hét napja s éje, hogy nem láttalak. Pedig érzem, hogy nem soká élek.

Mondá Hunor:

- Bocsáss meg, édes jó apám, vadászkedvünk messze vitt. De lásd, visszajöttünk elmondani, hogy találtunk egy szép, nagyon szép országot, ahol megtelepedni nagy kedvünk volna mindkettőnknek.

- S az én országom nem kell tinéktek? - kérdé Nimród bánatosan.

- Apám - szólt most Magyar -, van neked rajtunk kívül még több fiad is, hadd legyen ez az ország az övék. Add ránk áldásodat, s ereszd szabadjára két idősebb fiadat.

Nimród szeme könnyel telék meg, s remegő hangon szólt:

- Jertek hát, térdeljetelem, hadd teszem fejeteekre reszkető kezemet.

Letérdeltek a fiúk, s az öreg megáldá.

- Eredjetelem, az Isten vezéreljen! Áldás, szerencse kísérjen, amerre jártok!

Ezt mondá Nimród, s homlokon csókolá Hunort és Magyarat. Még egyszer megpihent rajtuk tekintete, aztán behunyta szemét, s Hunor és Magyar karjai közt nemes lelkét kilehelé.

Meghalt Nimród, fiai eltemették nagy pompával. Hunor és Magyar a temetés után útra keltek, s testvéreiknek hagyván az országot, mentek, mendégeltek ama csodaszép sziget felé.

Hét nap s hét éjjel tartott az út most is, s mikor megérkeztek, leborultak a földre, s hálát rebegettek az Istennek, áldották a csodaszarvast, mely e gyönyörű vidékre csalta, csalogatta őket.

Már több napja voltak a szép szigeten, s csodálkoztak, hogy a maguk emberein kívül más embert nem látnak. Azt mondta Hunor:

- Öcsém, nézzünk széjjel, hátha találunk valami lelkes állatra is!

- Jól van bátyám, menjünk.

Fölkerekedtek a száz vitézzel, s sokáig kalandoztak, csatangoltak a nagy rónaságon.

Hát egyszer mit látnak! Szemük-szájuk elállott a nagy csodálkozástól. Egy nagy csapat leány, egyik szebb a másnál, ott táncolt karikába-körbe egy csörgedező forrásnak a tövén. Szépen összefogódtak, lehettek százan, ha nem többen, s úgy keringtek körbe, közepén pedig két leány lejtett, de olyan szép mind a kettő, hogy a napra lehetett nézni, de rájuk nem.

Hunor és Magyar összenéztek, a többi vitézek sem különben; nem szóltak semmit, de azért tudták, hogy egyet gondolnak mind. Egyszeriben közrefogták a táncoló leányokat, ki-ki egy leányt fölkapott a nyergébe, s azzal - uzsgyi neki, vesd el magad! - elvágattak sebes szélnél sebesebben.

Hunor és Magyar azt a két leányt kapták föl nyergükbe, akik a kör közepén táncoltak. Mikor a sátrukhoz értek, ott szép gyöngén leemelték a leányokat a nyeregből, és bevitték a sátrukba.

Aközben magukhoz tértek a leányok is. Reszkettek a félelemtől, de Hunor és Magyar olyan szép szavakkal engesztelték, vigasztalták, hogy lassankint nekibátorodtak, s nem is bánták, hogy elrabolta őket ez a két deli szép fiú. De a többi leány sem bánta.

Hunor és Magyar csak most tudták meg, hogy az a két leány, akit ők elraboltak: az alánok fejedelmének, Dulnak a leánya. Annál jobb! Fejedelmi vérből való feleségük lesz hát. De a lányok is örültek, mikor megtudták, hogy a világhíres Nimród fiai veszik őket feleségül.

Mondta Hunor az ő párjának:

- Te az enyém, én a tied, ásó, kapa válasszon el minket!

Mondta Magyar is az ő választottjának:

- Te az enyém, én a tied, ásó, kapa válasszon el minket!

Visszamondták a lányok is ezt szóról szóra.

Ez volt az esküjök.

Még aznap nagy lakodalmat laktak. Egyszerre volt a lakodalma Hunornak és Magyarinak s száz vitézükné.

Az Isten megáldotta frigyüket, s szaporodtak ivadékról ivadékra. Idők múltán már nem volt elég a szép sziget Hunor és Magyar nemzetségének.

Tovább kellett vándorolniok.

Új hazát, nagyobbbat kellett keresniök, annyira elszaporodtak hunok és magyarok.

Merre mentek, hová jutottak, elmondom nektek később.

AZ ÉGIG ÉRŐ FA

Volt, ahol volt, nem tudom, merre volt, de valahol mégis volt, volt egyszer egy öreg király, s annak egy igen-igen szép leánya. Bezzeg volt is kérője a királykisasszonynak, de mennyi! A világ minden tájékaról jöttek az öreg király udvarába dali királyfiak, mindenféle hecke-ficki hercegek, de a királykisasszonynak egy sem tetszett. Azt mondta valamennyinek, hogy ő, míg a világ világ lesz, férjhez nem megy, el nem hagyja az ő édes apjaurát. Az öreg király örült is, búsult is ezen a beszéden. Örült, mert erősen szerette egyetlen leányát; búsult, mert elgondolta, hogy ha meghal, árván marad ez a gyenge virágszál, s az a sok haragos királyfi még elveszi tőle az országot. Mondta is sokszor a leányának:

- Gondold meg jól a dolgot, édes leányom! Mi lesz veled, ha én meghalok?

A királykisasszony nem szólt ilyenkor semmit, csak kiment a virágoskertbe, amilyen szépséges kert nem volt a világon. Ott sírdogált, kesergett magában: „Istenem, Istenem, hogy hagyjam itt ezeket a szép virágokat!”

De nem csak a virágokat sajnálta a királykisasszony. Volt a kert kellős közepén egy fa - hiszitek, nem hiszitek -, éppen az égig ért. Ő bizony nem megy férjhez, mert szentül tudja, hogy ilyen kert s ilyen fa kerek e világon nincs!

- Ne félj, ne félj, kis kertecském, ne félj, ne félj, égig érő fám, nem hagylak el soha az életben!
- mondotta a királykisasszony.

Haj, kerekedék nagy, erős fergeteg, ahogy ezt mondá, felkapta, megforgatta, s úgy fölrepítette a magas levegőégbe, hogy híre-pora sem maradt a kertben. Nem búcsúzhatott el szegény feje sem az apjától, sem a virágoskertjétől. Egy szempillantás múlva elpusztult a fergeteg, sütött a nap nagy hevesen, s amennyi virág volt a kertben, mind lekajladt, elhervadott, mintha forrómeleg vízzel leöntötték volna. Lemegy az öreg király a kertbe, látja a rettentő nagy pusztulást, kiabálja a leányát:

- Hol vagy, leányom, hol vagy?! - de kiabálhatott, a királykisasszony nem felelt.

Összeszaladtak az udvarbéliek, keresték, tűvé tették a kertnek, az udvarnak, a palotának minden zegét-zugát, de sehol nem találták.

- Bizonyosan elrabolták - mondá egyik-másik.

- Talán bizony a föld nyelte el! - találgatták az emberek.

Sírt az öreg király, mint egy kicsi gyermek, majd megszakadt a szíve a nagy, erős bánattól. Kerestette, kurrentáltatta az egész országban, még azon túl is, egyetlen leányát s fele királyságát ígérte annak, aki visszahozza. De azt ugyan kereshették, meg nem találták.

Na, telt-múlt az idő. Egyszer a király azt látja álmában, hogy leányát, mikor az a nagy fergeteg volt, a forgószelel felkapta, felvitte az égig érő fára, ottan is a kilencfejű sárkány várába. Ha meg nem szabadítják, a sárkány még feleségül veszi.

Még csak ez volt az igazi búbánat. Mert az égig érő fának - csak tudjátok meg - akkora levelei voltak, hogy mindenikben elfért egy ország. Hát aztán ki tudná azt megmondani, hogy melyik levélen van a kilencfejű sárkány vára!

Mindegy, na. Megint kihirdették, hogy a királykisasszonyt az égig érő fára vitte a forgószelel, ott van a kilencfejű sárkány várában, s aki onnét lehozza, annak adja a király a lányát s fele királyságát, holta után az egészszet!

Hiszen csak ki kellett ezt hirdetni, jöttek a királyfiak, hercegek, grófok, bárók s minden nemzetségbéli vitézek, csak úgy nyüzsögtek az udvarban. Jöttek bizony, de lefittyent orral el is mentek, mert a fának még a közepéig sem tudtak felmászni: nagy szégyenkezéssel visszafordultak. Volt az udvarban egy kis kondásfiú, aki sokszor látta föl s lemászni a cifra gúnyás vitézeket.

- Istenem - sóhajtott a fiú -, ha megengedné a király, én is szerencsét próbálnék!

Ahogy ezt mondá, csak hozzá dörgölődik egy kis malacka, s azt mondja neki:

- Hallod-e, te kondásfiú! Te mindig jó voltál hozzám, mostan meghálálom. Menj a királyhoz, s jelentsd, hogy te fölmászol az égig érő fára, s le is hozod a királykisasszonyt. Hanem kívánd tőle, hogy elébb ölesse meg a csonka szarvú bivalyt, s csináltasson bőréből hét pár bocskort s hét rend gúnyát! Te aztán addig menj fölfelé, míg a hét pár bocskor s hét pár gúnya le nem szakad rólad. Akkor érsz egy elényülő ághoz, azon menj végig, lépj rá az első levélre: azon van a kilencfejű sárkány vára. Egyebet nem mondok, a többi a te dolgod.

A kis malac hirtelen bévegyült a csorda közé, egy szót sem szólt többet, azt is lassan mondta. A kondásfiú pedig gondolta magában: egy életem, egy halálom, Isten neki, megpróbálom, s ment egyenesen a király elé. Köszönt illendőképpen s elmondá mit akar.

Hej, csak hallottátok volna, mekkorát kacagott a király! A szívét facsarta a nagy búbanat s keserűség, de mégsem tudá megállani a kacagást.

- Mit mondasz te, emberizink, te?! - kérdezte a kondásfiútól, mintha nem jól hallotta volna, amit az előbb mondott.

- Én azt, fenséges királyom, életem, halálom kezébe ajánlom, hogy felmászok az égig érő fára, s vissza nem jövök királykisasszony nélkül.

Ott ült a király mellett az udvari bolond is. Kérdi tőle a király:

- No, te bolond, hát te mit szólsz ehhez a bolond beszédhez?

- Azt - mondá a bolond -, hogy fogadd fel ezt a macskabékát vicebolondnak.

De már erre megmérgeződött a kondásfiú. Azt mondta a királynak:

- Felséges királyom, ne hallgasson a bolondra, mert bolond likból bolond szél fű. Ölesse le a csonka szarvú bivalyt, csináltasson nekem hét pár bocskort s hét rend gúnyát, s húzassa a fejemet karóba, ha a királykisasszony nélkül visszatérek!

„Hm, - gondolá a király -, ez már mégsem tréfabeszéd!” Azt mondta hát a kondásfiúnak:

- Jól van, fiam János, úgy lesz, ahogy kívánod, de azt megmondom, úgy essél le a fáról, hogy törjék is ki a nyakad, mert különben a hóhérral töretem ki.

János megköszönte a király jókívánságát, s ahogy kész volt a hét pár bocskor s hét rend gúnya, egy nagyot fohászodott, kicsi baltáját belevágta a fába, nekilódult a nyelénél fogvást, azután feljebb vágta baltáját, s egy szempillantás múlva úgy elveszett a rengeteg nagy levelek közt, hogy emberi szem nem látta többet.

Hét nap s hét éjjel folyton-folyvást mászott, kapaszkodott, rugaszkodott, hol itt lógott, hol ott lógott, míg a hetedik pár bocskor s a hetedik rend gúnya is le nem szakadt róla. Ekkor - éppen ahogy a malacka elémondotta - egy végtelen hosszú eléhajló ághoz ért. De az az ág olyan vékony volt, mint a karom, még annál is vékonyabb. Nem sokat gondolkozott: hasra feküdt, s úgy csúszott elébb, elébb. Hajladozott az ág erre, hajladozott arra - hej, ha letörik! -, ízzéporrá törik minden csontikája!

„János, János, térülj vissza!” - mondogatta magában, de ezt csak úgy mondta, ő bizony nem térül vissza, ha már eddig eljött. Ahol, ni! Már itt is van az ágnak az első levele, éppen csak egy jó ugrásra tőle. Nekifohászzkodott, behunyta a szemét - szervusz, világ! -, ráugrott a falevélre, hogy csak elterült rajta, mint egy kecskebéka. No, csakhogy itt van!

Bezzeg elállt szeme-szája, mikor széjjelnézett. Hát itt éppen olyan ország van, amilyen odale. Volt itt minden: erdő, mező, falu, város, patak, folyó, tenger, csak embert nem látott, de akkorát sem, mint egy ütés tapló.

Ment, mendegélt János erdőkön, mezőkön, hegyeken, völgyeken által, s a hetedik napon egy gyémántpalotához ért. No, hanem ilyen palotát sem látott még. Kakassarkon forgott, hétezer ablaka, s hétezer garádicsa volt. De olyan sebesen forgott, mint a forgósél, még annál is sebesebben. Mire egy garádicsra rá akart lépni, már a más oldalon forgott az, s ha nekiszökött, úgy visszaesett, hogy döngött a föld alatta.

- Úgy-é - rikkantott János nagy mérgesen -, nekem is van eszem, hé! - Fogta a baltáját, hirtelen belevágta egy garádicsba, s annál fogvást szépen fölsétált a gyémántpalotába.

Hát a királykisasszony már messziről szaladt elébe nagy lelkendezéssel.

- Jaj, édes kicsi Jánoskám, hogy jövel ide, ahol a madár sem jár?!

Mondá János:

- Azt bizony ne kérdezgesse a kisasszony, hanem jöjjön velem az édesapjához!

- Jézus Mária, Szent József! Ki se ejtsd többet a szájadon, mert ha meghallja a kilencfejű sárkány, vége az életünknek.

Jött is a sárkány egyszeribe, szakadt a láng mind a kilenc szájából. Kérdi a királykisasszonyt:

- Hát ez az emberizink mit keres itt?

- Ó, lelkem, sárkányom - könyörgött a királykisasszony -, ne bántsд ezt a fiút! Az én kicsi inasom volt, s feljött utánam, hogy engem szolgálgjon.

- Jól van, jól - morrogott a sárkány -, meghagyom az életét, de majd én is adok neki dolgot, hadd látom, fele kár-e vagy egész, amit eszik.

Volt a sárkány istállójában egy girhes-görhes, sánta ló, s a sárkány azt parancsolta Jánosnak, hogy csak kúrálja ezt a lovat, de úgy kúrálja, hogy ha valamit kér tőle, mindég egyebet adjon neki, máskülönbен az életével játszik.

„Hiszen ez könnyű dolog!” - gondolta János, s mindjárt ment az istállóba. Na, még ilyen lovat sem látott, amióta a világon van. Csak a csontja meg a bőre volt, s a lábára sem tudott állani, feküdt a hídláson, s nyögött szegény pára, nyögött keservesen. Jánoska sarjút tett elébe, de rá se nézett. Zabot vitt neki, az sem kellett. Biztatta jó szóval:

- Egyél te szegény pára, egyél! - de egy szál sarjú, egy szem zab nem sok, annyit sem evett.

Egyszer csak megszólal a ló:

- Látom, hogy jó szíved van, te fiú, de hiába kínálsz engem sarjúval, zabbal, ez nem nekem való. Égő parázs az én abrakom, de a gazdám nem ad. Azt akarja, hogy megdögöljek, mert csak én tudom a titkát: hogy s mint lehetne őt elpusztítani.

- Hát mit adjak? - kérdezte Jánoska.

- Égő parazsat, fiam, de sokat.

- Igen, de a sárkány azt mondta, hogy mindig mást adjak, mint amit kívánsz.

- No bizony, ha mást adsz, nem is viszed haza a királykisasszonyt. - mondotta a ló.

Egyéb sem kellett Jánoskának. De már akkor ad ő mindent, amit a ló kíván. Mondta is a lónak:

- Na, te szegény pára, kívánj akármit, megteszem!

Mondá a ló:

- Csak azt kívánom, hogy vasárnap, mikor a sárkány a kisasszonnyal templomba megy, te maradj itthon, a favágón gyűjtsd meg a kazlat, a többit csak bízd rám.

Alig várta János, hogy templomba menjenek, meggyújtotta a kazlat, s mikor leégett, vitt a lónak egy lapát parazsat. Még meg sem szusszant, mind egy falásig megette, s abban a minutában lábra is állott. Ment egyenesen az udvarra, s ott azt a temérdek sok parazsat megette, de úgy, hogy még a hamut sem hagyta meg. Jánoskának a szeme-szája elállott a nagy álmélkodástól. De hát még akkor ámult-bámult istenigazában, mikor nézi, nézi, s hát látja, hogy a ló szőre ragyog, mint az arany, a bordája egy sem látszik, s nem is négy lába van ennek a lónak, hanem öt.

Megrázkódott, nagyot fűjt a ló most, de bezzeg káprázott Jánoskának a szeme. Olyan gyönyörűséges aranyszőrű paripa lett belőle, hogy a napra lehetett nézni, de már aztán erre nem. Azt mondta Jánoskának:

- Na, te legényke, jótétel helyébe jót várj! Hallgass reám! Szaladj le a pincébe, van ott egy nyereg, egy kantár s egy kard, hozd fel hamar!

Szaladt Jánoska a pincébe, veszi a nyeret, kantárt, kardot, de mikor éppen ki akart serdülni az ajtón, jó a sárkány nagy derendóciával, megállítja Jánoskát.

- Megállj, hé! Hová viszed ezt a lószerszámot? Meghalsz most, de mindjárt!

Ki is kapta egybe Jánoska kezéből a kardot, s le akarta nyisszenteni a nyakát.

- No, te emberizink - mondotta a sárkány -, búcsúzz az élettől, mert megcsaltál!

- Ne ölj meg, hagyd meg az életemet - könyörgött Jánoska -, nem csallak meg többet!

- Megöllek, te emberizink, hanem előbb még megiszunk egy kupa bort a bűneidért!

Mindjárt eresztett egy kupa bort a legnagyobb hordóból, töltött magának s Jánosnak is, aztán biztatta:

- Igyál, te emberizink, többet úgysem iszol.

Ittak egyet, de Jánoska csak könyörgött tovább:

- Hagyd meg az életemet, kilencfejű sárkány, nem csallak meg többet!

Mondá a sárkány:

- Nem hiszek neked, János, de igyunk még egy kupa bort az én bűnömért is.

Ittak még egy kupa bort. Hát - Uram, Jézus Krisztus! - egyszerre csak elkezdett táncolni a sárkány, nagyokat rikkantott: „lábam ide, nem oda!” - s addig ide, addig oda, elterült a földön, s aludt, mint a bunda.

De bezzeg szaladt Jánoska esze nélkül! Jól levághatta volna a sárkánynak mind a kilenc fejét, de már az udvaron volt, mikor erre gondolt. Mondja az ötlábú lónak az esetét.

- Csak hamar nyergelj s kantározz; jól tetted, hogy nem nyúltál hozzá - mondá a ló. - Mikor egy fejét levágtad volna, egyszeribe felébred, s vége lett volna az életednek.

Jánoska hirtelen fölnyergelte az ötlábú lovat, fölpattant rá, s csak azután kérdezte:

- Hát aztán hová s merre, édes lovam?

- Az erdőbe, kicsi gazdám. Ott van egy vaddisznó, annak a fejében egy nyúl, a nyúl fejében egy iskátulya, iskátulyában kilenc lódarázs. Ebben a kilenc lódarázsban van a kilencfejű sárkány ereje, ha ezeket elpusztítjuk, annyi ereje sem lesz a sárkánynak, mint egy szopós gyermeknek.

Eközben elindult a ló sebes vágatással, s mire Jánoska egyet szólhatott volna, ott is voltak az erdőben.

- No, kicsi gazdám, itt vagyunk. Ahol ni, már jó is a vaddisznó.

Jött bizony, egyenest nekik tartott. Vicsorgatta az agyará, felállott a két hátulsó lábára, s úgy rugaszkodott nekik, hogy levágja. De az ötlábú lónak nem hiába volt öt lába, úgy ódalba rúgta a vaddisznót az ötödik lábával, hogy egyszeribe felfordult. Nosza, Jánoskának is megjött a kurázsija, kirántotta a kardját, s úgy találta fejbe vágni a vaddisznót, hogy csak kétfelé vált a feje, s uccu neki! kiugrott belőle egy nyúl. Hipp-hopp utána! Szaladt a nyúl, mint a szél, de még sebesebben az ötlábú ló, s mikor utolérte, úgy megrúgta az ötödik lábával, hogy a szegény nyulacska mindjárt szörnyethalt. Jánoska most már leszállott a lóról, kettéhasította a nyúl fejét, s hát csakugyan benne volt az iskátulya, iskátulyában is benne kellett lenni a darázsoknak, mert zúgtak, dongtak, zakatoltak benne, mintha ördög bújt volna beléjük. Jánoska nem sokat teketóriázott, letette az iskátulyát egy lapos kőre, vett egy másik lapos követ, s azzal úgy ráütött az iskátulyára, hogy se iskátulya, se darázs.

- No, kicsi gazdám - mondá az ötlábú ló -, most már mehetünk haza bátran, ne félj a kilencfejű sárkánytól.

Hát csakugyan, amikor hazaértek, ott feküdt a sárkány a pincében, annyi ereje sem volt, mint egy beteg légynek.

- Megöléd az erőmet, úgy-é? - mondá Jánoskának, mikor meglátta.

- Meg én, de megöllek most téged is, a királykisasszonyt pedig hazaviszem.

- Ne ölj meg! - könyörgött a sárkány. - Vidd haza a királykisasszonyt, s vele ami kincset találsz, mind elviheted.

- Nem kell nekem a te kincsed - mondá Jánoska, s levágta a sárkánynak mind a kilenc fejét, nehogy többet lábra állhasson.

Azzal szaladt fel a királykisasszonyhoz, s elbeszélte, hogy mi mindent nem csinált, amióta nem látták egymást.

- Jaj, lelke, Jánoskám - örvendett a királykisasszony -, nem is leszek én másé, csak a tied, akár itt maradunk, akár hazamegyünk!

Azt mondá Jánoska:

- De bizony itt nem maradunk, majd csak visszamegyünk valahogy.

Meghiszem azt, ha olyan könnyű lett volna! De csak most jutott eszébe Jánoskának, hogy milyen vékony ágon csúszott ő ide. Ő csak visszacsúsznék valahogy, de a királykisasszony leszédül az ágról, bizonyosan leszédül.

Mit csináljak? mit csináljak? - tűnődött, búcsálódott Jánoska, s sétált föl s alá az udvaron nagy búsán. Egyszerre csak elébe áll az ötlábú ló, s kérdi:

- Min szomorkodol, kicsi gazdám?

Mondja Jánoska, hogy min szomorkodik.

- Azon bizony egyet se szomorkodj, hallod-e! Üljetek fel a hátamra, s a többit bízzátok reám!

No, ha úgy, hát fel is ültek az ötlábú ló hátára.

- Most hunyjátok be a szemeteket! - mondá a ló.

Behunyták.

- Most nyissátok ki!

Kinyitották.

Hát ott vannak az öreg király udvarában. Mentek föl a palotába, egyenest a király szobájába.

Hej, Istenem, az öreg király már halálán volt, de mikor meglátta a leányát, felszökött az ágyból, s ha meg nem fogják, mindjárt táncra kerekedik. Egyszeribe papot hívatott, s a fiatalokat összeadatta. Csaptak hét országra szóló lakodalmat. Hét nap s hét éjjel folyton-folyvást ettek-ittak, táncoltak. Én is ott voltam, s addig táncoltam, míg a sarkam hátrafordult, aztán megfutamodtam hátrafelé, s úgy elszaladtam eléfelé, hogy mézeskaláccsal sem tudtak visszacsalogatni.

Aki nem hiszi, járjon utána.

SZÉP CERCERUSKA

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy szegény özvegyember, s annak két szép leánykája. De aztán olyan szép volt mind a kettő, hogy királykisasszonyoknak is beillettek volna. Be bizony!

Lakott az özvegyember szomszédságában egy özvegyasszony, s ez egyszer, mikor a nagyobbik leányka, akit CERCERUSKÁNAK hívtak, az udvaron játszadozott, átalszólt a kerítésen:

- Te leányka, mondd meg az édesapádnak, hogy vegyen feleségül engem, s én titeket tejbevajba fűrosztgetlek.

Megörült ennek CERCERUSKA, futott az édesapjához, s mondja, hogy mit üzent a szomszédasszony.

- Biz az jó lenne! - mondá az özvegyember, s még aznap feleségül vette a szomszédasszonyt.

Hiszen jó dolguk volt a leánykáknak egy hétig, kettőig, cirókálta-mirókálta a mostohájuk, de aztán csak megfordult az indulata, s a szegény árvák többször kaptak verést, mint ételt.

- Hallod-e - mondá CERCERUSKA a húgának -, ez a gonosz asszony még elpusztít minket, menjünk világgá!

Jókor reggel fölkeltek, s azt mondták a mostohájuknak, hogy eprészni mennek az erdőbe, ha eleresztené.

- Csak menjetek - mondotta az asszony -, úgysem veszem semmi hasznotokat. - S mikor a leánykák kimentek a kapun, utánuk szólt lassan, de CERCERUSKA JÓL HALLOTTA: - Az Úristen engedje meg, hogy mely állat lába nyomából isztok, azzá változzatok!

Na, ment, mendegélt nagy búsan a két leányka, s mikor az erdőbe értek, azt mondja CERCERUSKA a húgának:

- Hallod-e, nehogy valamiféle állatnak a lába nyomából igyál, akárhogy megszomjúhozzál!

A kicsi leányka megígérte, s azzal eprészni kezdtek. Szedegették az epret, egymásra nem is gondoltak, s lassankint, egyik erre másik arra, elbódorogtak.

Egyszerre csak erősen megszomjazott a kicsi leányka, de nem talált sem forrást, sem patakot. Mit csináljon, Istenem, mit csináljon? Meghal a nagy, erős szomjúságtól, ha egy csepp vizet nem talál. Ment, mendegélt keseregve sírdogálva, s ihol talált egy csepp vizet valami állatnak a nyomában. Ő bizony iszik belőle, akármiféle állattá változzék, gondolá magában. Hát, Uram Jézus, ne hagyj el! - ahogy egy cseppet ivott, mindjárt özzé változott.

Eközben CERCERUSKA teleszedte a kosarát, s néz erre, néz arra, hát sehol sincs a kicsi húgocskája. Keresi, kiabálja s jaj Istenem, nem találja. Sírt CERCERUSKA, sírt keservesen, hogy zengett belé az erdő. Hát egyszer csak szalad felé keserves nyihogással egy őzecske, nyalja-falja CERCERUSKÁNAK kezét, arcát, mindenét.

- Ó, Istenem, Istenem - sírt CERCERUSKA -, ez bizonyosan az én kicsi testvérem! Nem fogad meg a szavamat, s özzé változott.

Megölelte az őzike nyakát, s úgy vezette az erdőn át, folyton sírva, keseregve. De még csak akkor sírt igazán CERCERUSKA, amikor messziről egy vadászt pillantott meg. Kétsövű puska volt a vállán, s egy kopó szaladgált, szimatolt előtte. Istenem, Istenem, ha meglátja a vadász, még lelövi a kis testvérét! Nézz erre, nézz arra, hogy hová rejtőzhessenek el. Áldott szerencsére meglát egy szénaboglyát, s hirtelen mögéje húzódnak. De hiába húzódtak, mert a kopó

megszimatolta az őzecsét, s egyenest a boglyához szaladt. Körülszimatozta az őzecsét, visszaszaladt a gazdájához, ugrált, vinnyogott, s addig neki békét nem hagyott, míg egy darab kenyeret nem adott. A kopó felkapta a kenyeret, elszaladt a boglyához, ledobta Cerceruska elé, visszaszaladt a gazdájához, s még erősebben ugrált, vinnyogott.

Csudálkozott a vadász, nem értette a kopó dolgát, mert máskor nem is gondolt evésre, míg haza nem tértek a vadászatról. Hanem azért dobott neki még egy darab kenyeret. A kopó ezt sem ette meg, hanem szaladt egyenesen a boglyához, s Cerceruska elé dobta a kenyeret, aztán vissza megint a gazdájához, felszökött rá, s olyan keservesen vinnyogott, mintha leütötték volna a derekát.

- No, várj csak - mondá a vadász -, adok még egy darab kenyeret, de már most magam is megnézem, hogy hová viszed, mert lehetetlen képes, hogy mind magad ennéd meg!

No hiszen elállott szeme-szája a vadásznak, mikor látja, hogy a boglya tövében egy szépséges szép leányka sírdogál, mellette egy őzecske nyihog keservesen. Cerceruska ráborult az őzecske-re, s könyörgött a vadásznak:

- Ó, édes vadász bácsi, ne bántsa ezt a szegény őzecsét, mert ez az én testvérem!

- Mit beszélsz, te leányka, te - nevetett a vadász -, már hogy lehessen leánynak őz testvére?

Cerceruska erre elmondotta, hogy kik s mik ők, hogy milyen szerencsétlenül járt kis testvére.

Kicsordult a könny erre a beszédre a vadász szeméből, s azt mondta:

- Ne félt, Cerceruska, nem bántom a testvéredet, de sőt inkább magammal viszlek palotámba. Mert úgy tudd meg, hogy én vagyok ennek az országnak a királya.

Azzal kézen fogta Cerceruskát, Cerceruska pedig átölelte az őzecske nyakát, s úgy sétált a királyi palotába.

Ott a király megparancsolta, hogy az őzecsét külön kertben tartsák, Cerceruskának pedig minden ember engedelmeskedjék, kedvét keresse neki, aki jót akar.

Na, kedvébe is járt mindenki Cerceruskának, csak egy udvarbéli asszony, aki dajkája volt a királynak, nézte rossz szemmel. Ennek az asszonynak volt egy leánya, s mind azon mesterkedett, hogy a király vegye feleségül az ő leányát. Mert hogy szavamát össze ne keverjem, a királynak még nem volt felesége. Hiába ajánlották neki a legszebb királykisasszonyokat, egy sem tetszett neki. Örült ennek az asszonynak, de bezzeg megijedt, mikor Cerceruskát meglátta.

„Bizonyosan ezt akarja feleségül venni a király - gondolta magában -, de abból ugyan nem lesz semmi!”

Csak azt várta, hogy a király elmenjen hazulról, lement Cerceruskával abba a kertbe, hol az őzecske lakott. Volt ennek a kertnek a közepén egy tó, s mikor ennek a partján jártak, azt mondja az öregasszony:

- Állj csak meg, Cerceruska, nézd meg magad a tóban, milyen szép vagy.

Cerceruska belenézett a tóba, s abba a minutában a gonosz asszony belelökte.

Hej Istenem, nyihogott az őzecske keservesen, szaladgált a tó körül, de az öregasszony odaszólt neki:

- Nyihogj, nyihogj, csak ne beszélj!

Hazajő estére a király, s megy Cerceruska szobájába egyenesen. Hát Cerceruska nincs ott. Hivatja az asszonyt.

- Hol van Cerceruska?

- Bizonyosan a kertbe ment. Mindig ott játszadozik az őzecskevel.

Megy a király a kertbe, keresi, kiabálja Cerceruskát, de csak az őzecske volt ott, az pedig csak nyihogott, szaladgált, nem tudott szólni.

Megszomorodott a király erősen. Azt hitte, hogy Cerceruska elbujdosott a palotából. Kurrentáltatta az egész országban, teméntelen aranyat ígért annak, aki visszahozza Cerceruskát, de ígérhette volna fele királyságát: Cerceruskát senki meg nem találta.

Egész napokon keresztül ott járt-kelt a király a kertben, s az őzecske simogatta, kérdezte:

- Nem láttad-e Cerceruskát? - de az őzecske csak nyihogott, nem tudott beszélni.

Látta ezt az ördögös asszony, s megijedt, hogy ha a király mindig a kertben jár, még valahogy észébe jut, hátha a tóba taszították Cerceruskát. Ő bizony elpusztítja az őzecske is. Megvárta, hogy menjen el hazulról, egyszeriben mézáróst hívatott, s bementek a kertbe, hogy vérét vegyék szegény őzecskeinek.

Haj, szegény teremtés, mikor meglátta, hogy jő a mézáros a késsel, nekirugaszkodott, s szaladt a tó körül, ahogy csak bírták gyenge lábai. Hiába csalogatták, meg nem állott. S halljatok csudát: amint a tó körül szaladgált, a nagy ijedtségtől megjött a szava, s elkezdett beszélni:

Kelj ki, édes Cerceruskám,
tónak fenekéről,
nagy halak beléből!
Fenik a kést gyenge bőrömnek,
mossák a réztányért piros véremnek!

Éppen ebben a szempillantásban érkezett a kertbe a király, s hallja, hogy mit kiabál az őzecske. Mindjárt összekiabálta az egész udvar népét, kimereti a tó vizét, kifogatja a nagy halat, a hasát fölvégja, s hát csakugyan benne volt Cerceruska. Úgy láttam, mint ma, hogy élt, s még százszor szebb volt, mint annak előtte.

Volt öröm, de milyen! A kicsi őzecske is akkorákat ugrott örömében, hogy egyszer csak keresztülbucskázott a fején, s hopp! hallgassatok ide! egyszeribe visszaváltozott leánykának.

Eközben a tó ismét megtelt vízzel. No, ha megtelt, a király meg is fogatta a boszorkányt, beledobatta a tóba. Cerceruskát pedig fölvezette a palotába, egyszeribe papot hívatott, az összeeskette őket, s még aznap a fiatal pár tojánhéjba kerekedett, a Küküllőn leereszkedett.

Ha kiszállnak, legyenek a ti vendégeitek.

ERŐS JÁNOS

Egyszer volt, hol nem volt, még az Óperenciás-tengeren is túl, hetedhét országon egy sánta arasszal innét, volt egy szegény asszony, s annak egy mihaszna fia. Szótt, font a szegény asszony, éjjel-nappal, keze-lába meg nem állt a nagy, erős munkában, de az a kötélrántó nagy kamasz legény bezzeg nem csinált semmit, csak heverdegélt a porban reggeltől estig, s örölgette a port egyik kezéből a másikba.

Hej, búsult a szegény asszony, csakhogy föl nem vetette a nagy bánat s a keserűség. Mi lesz az egyetlen magzatjából, ha ő egyszer behunyta a szemét. Hiszen olyan gyámoltalan, olyan világ restje, hogy még a kész istenáldást sem akarja a szájához emelni. Egyszer azonban csak megszólal János, s kérdi az anyjától:

- Édesanyám, mit kopácsolnak a szomszédnál olyan erősen?

- Ott bizony, édes fiam, házat építenek az emberek, s azon kopácsolgatnak.

Uccu neki! fölugrik János nagy serényen, hogy az édesanyjának szeme-szája tátva maradt az erős álmélgodástól, s azt mondta:

- Megyek oda én is, édesanyám, hátha hasznomat vehetnék.

Amikor a házépítőkhöz érne, hát ezek éppen akkor erőlködnek egy kilencöles szarufával, de nem volt annyi lelkük is, istenük is, hogy fel tudják emelni. Összeüti János a tenyerét nagy álmélgodva, s odakiált:

- Hát még azt sem tudják felemelni?!

- Eltakarodj innét, te hamuórló - rikkantott rá egy ember -, mert mindjárt a fa alá teszem a nyakadat!

- Nye, te! Ne olyan mérgesen, mert kieteknek sem fele kár, amit megesznek (hanem egész), ha még azt a vékony karót sem tudják föltenni. Ide vele!

Azzal megfogá a szarufát, s úgy fellódította, akár csak egy botot.

No hiszen, lett egyszerre nagy becsülete Jánosnak. Ahol csak építettek, mindenfelé őt hívták legelől, ő adogatta fel a nehezebb fákat, s annyi pénzt keresett, hogy nem is tudta, mit csináljon, hová tegye.

De bezzeg örült az anyja is! Hogy neki milyen derék fia van. Hogy az őt eltartja halála napjáig. De bizony elment a bíróhoz, s annak is eldicsekedett, hogy így s úgy... Fösvény ember volt a bíró, soha nem, tartott szolgát, de gondolta, hogy Jánost megfogadja jó olcsón. Úgyis éppen most vett egy rengeteg nagy, bokros földet, ez az erős legény majd kiirtja. Mondja az asszonynak a szándékát. Hej, hogy megörült szegény feje! Futott haza, s tüstént vitte Jánost a bíróhoz. Az egyesség ugyancsak hamar ment. Az volt a komencióba, hogy a bíró ellátja Jánost anyjostul étellel-itallal, ruházattal, amikor pedig elmegy, kap még egy pár bocskorszíjat. Ezt pedig vagy a bíró, vagy János hátából vágják, már annak a hátából, amelyik megharagszik a másikra.

Újesztendő napján beállott János a bíróhoz, hogy megkezdje a szolgálatot. Másnap reggel már egy kicsi, hideg pulizskát adtak elébe, s azt mondták, hajtsa ki a juhokat ciheresbe, de estig haza ne jöjjön, és irtsa ki a ciherest! Hanem a tarisznya olyan lapos volt, mintha csak a mennykő csapott volna belé.

Nem búsult ezért János, kihajtotta a juhokat, szépen magukra hagyta, hogy legeljenek, ő pedig száraz ágat hordott össze, s olyan tüzet csapott, hogy csak úgy lobogott az ég felé. Mikor aztán jó parazsa égett, megfogott két bárányt, megnyúzta, felhúzta egy jó kemény cserfa nyársra, megsütötte szép ropogósra, s úgy jóllakott, hogy a királlyal se cserélt volna.

Estefelé szépen hazaeregélt a juhokkal. Mikor hazaért, kérdi a bíró:

- Hát mekkora helyen nyúztad meg, János?

- Én biz egészen, instálom - felelte János.

- Egészen-e, te? Mit nyúztál meg egészen?

- Hát azt a két tarka bárányt, instálom. De talán haragszik a bíró uram?

- Dehogy haragszom, dehogy haragszom! Jól tetted. Tégy úgy másszor is, ha a feleségem semmit sem tesz a tarisznyádba.

A bíró jól eldöngette a feleségét, hogy ilyen szörnyű kárt csinált neki a fukarságával, pedig ő parancsolta meg, hogy semmit se tegyen a tarisznyájába; de nem volt más, akin kitöltse a haragját.

Hát csak így telt el az egész tél. Mikor aztán kitavaszkodott, kimegy a bíró, hogy lássa, mennyire van János az irtással.

Hej, lelkem, Istenem nem volt annak egy bokor sem híja.

János pedig úgy aludt a juhok mellett, mint a bunda. Költi a bíró, szidja, de János föl se vette, csak kérdi:

- Talán bizony haragszik, bíró uram?

- Dehogy haragszom, dehogy haragszom, te gazember, csak tartsd a hátadat, hadd hasítom ki belőle a bocskorszíjat, mert nem tartottad meg a kommenciót!

- Már akkor előbb a bíró uram tartsa, mert kied se tartotta meg a kommenciót. Az anyámnak nem adott egy betévfő falatot sem, nekem is csak nagy ritkán.

Ezen bizony nem lehet kifogni, gondolja a bíró, már csak kínlódik vele, míg a ciheres kiirtódik. Másnap Jánost csakhogy föl nem vetette a csudálkozás, mikor meglátta, hogy a tarisznyában nagy fehér cipó, mellette szalonna, túró, s még pálinka is van.

No, gondolta, már most csakugyan az irtáshoz kell látni. Előbb fejszével kezdte, de ez lassan ment. Ő bizony, gondolja, egyet se kínlódik, elhajítja a fejszét, két kézre fogja a bokrot, s úgy rángatta ki egyiket a másik után, mint az asszonyok a kendert.

Két nap alatt mind kitepte: fát, cserjét, bokrot, borsikát, aztán összehordta egy nagy csomóba, akkorába, mint egy templom, s alája gyújtott.

Hej, édes Istenem, lett tűz, de akkora, hogy este sem akart besötétedni. Látják a nagy tüzet a faluban, megijednek az emberek: na, most ég az egész világ!

Félrevetik a harangot, ki fejszét, ki csebret kap a kezibe, s futnak a tűz felé, mintha szemüket vették volna ki. Csak mikor odaérnek, látják, hogy a bíró ciherese ég, s nem a világ.

János jót kacagott, s az emberek nagy bosszankodással hazaballagtak.

Kérdi reggel a bíró Jánostól:

- Van-e még sok kiirtatlan, János?

- Egy szál sincs bíró uram. Elégettem mind egy szálíg. Hát nem látta este azt a nagy tüzet?

- Dehogynem láttam! De nekem azt mondták a szomszéd falu ég, te gazember!

- Talán bizony haragszik, bíró uram?

- Dehogy haragszom, dehogy haragszom!

Pedig úgy haragudott, hogy majd szétpukkant haragjában.

Nem tudta már sem a bíró, sem a felesége, hogy mitévők legyenek Jánossal.

Éjjel-nappal azon törték a fejüket, hogy szabadulhatnának meg tőle. Egyszer mégis kieszelt valamit a bíró. Behívítja Jánost, s azt mondja neki:

- Nesze, itt van ennivaló, fehérnemű, vidd el az erdőre Miklós bátyádnak, aki már egy esztendeje van oda a disznókkal, s eddig bizonyosan lerongyosodott szegény. Ha megtalálsz a disznókat, hajtsátok együtt haza.

Elindult János a rengeteg nagy erdőbe, hogy megkeresse azt a disznócsordát, amely nem volt soha. Mert azt már előre gondolhatta minden okos ember, hogy a bíró csak azért küldi Jánost az erdőbe, hogy ott pusztítsa el valami vadállat.

Ment, mendegélt János, bódorgott a sűrű rengetegben, bejárt minden helyet, ahol a bíró magyarázta, hogy erre lehet, arra lehet Miklós bá, de nem találta sehol, de még csak egy élő lelket sem látott.

Már egy hete kereste, s tépelődött magában, vajon ne menjen-e haza, hogy megkérdezze újra: hol s merre járhat az a Miklós bá. Amint így tépelődött magában, nagy csörtetést, ropogást, csemecseget, csámcsogást hall, akárcsak egy disznócsorda volna.

Hát csakugyan az volt! Egy nagy sereg disznó csörtet elé a sűrűben, s utánuk egy nagy feketeség lépeget. No, ez bizonyosan a disznópásztor.

Megörvend János, hogy mégis megtalálta a bíró disznait, kiabál torkaszakadtából:

- Hé, Miklós bá, hé! megálljon kied, kenyeret hoztam, tisztát hoztam! - De Miklós bá csak lépegetett elébb-elébb, s morgott. Medve volt az, nem ember, úgy láttam, mint ma! A vad-disznócsordát kerülgette, hogyha megfoghatna egyet vacsorára. Megharagudott János erősen, hogy Miklós bá' még a fülét se mozdítja, odaszaladt, s jót ütött a lapockájára.

- Adjon az isten, Miklós bá! Hát kend már szóba sem áll a szegény emberrel? Bíró uram tisztát küldött, vegye fel hamar, hiszen minden leszakadt kendről! - Megijed a medve, nagy hirtelen felszalad egy fára, s onnét mormogott le Jánosra.

- Hát ne tréfálkozzék kied, jöjjön le arról a fáról, s vegye fel az inget!

De a medve meg sem mozdult, csak mormogott:

- Mam-mam-mam...

- Nem ma, hóhárom teremtette - rikkantott János -, hanem most mindjárt, Miklós bá!

Hiszen beszélhetett ennek. Mérgelődött János, de nagyon, s mérgében úgy kikapta a fát tövestül, mindenestül, hogy csak végigdöndült a földön Miklós bával együtt.

Nagyot nyögött Miklós bá, s kínjában olyat ordított, hogy zúgott bele a rengeteg.

- Megmondám, úgy-e, hogy ne tréfálkozzék? Úgy-e, megütötte magát. Hát vegye föl azt az inget, no!

Hiszen Miklós bá' most már nem is tréfált, két lábra állt, s úgy pofon nyalintotta Jánost, hogy a szeme zöldet, vöröset látott.

De már most Jánost is elhagyta az istenes béketűrése.

- Mam-ma! - morgott tovább Miklós bá.

- Ma bizony, ma, felvegye kied azt az inget, mert mindjárt megtáncoltatom! - ordított János.

No, annak ordíthatott, beszélhetett szépen, csúcsán, akárcsak a falnak, Miklós bá'csak morgott, s jobbról-balról legyintgette Jánost.

- Úgy-e?! Megálljon kied! - Azzal vette az inget, gatyát, megfogta Miklós bát, szépen felöltöztette, s még jókat is ütött atta a tagjára, melyiket nem úgy hajlította, amint kellett volna. Mikor az öltöztetéssel elkészült, karon fogta Miklós bát, s vitte, hogy a disznócsordát hajtsák haza. Hanem azoknak bizony rittyegtethetett az ostorával, mert az egyik sem ment arra, amerre ő akarta, s ha valamelyiket meg találta sújtani, visszafordult, s nagyokat vicsorított rá az agyarával. Mikor látta, hogy így nem boldogul, levágott egy háromöles bikkfa karát, s azzal kezdte oldalba kenegetni a disznókat. Használt is ez, csak egy szörnyű vadkan fordult meg egyre, s futott neki, hogy levágja.

- Állj meg, disznó - mondta János -, mindjárt megtanítlak emberségre! - s azzal úgy fejbe vágta, hogy tüstént felfordult. Aztán odaadta Miklós bának, hogy viseljen rá gondot, míg a többit összetereli.

Hanem Miklós bá'úgy viselte gondját, hogy mind egy falásig megette, mire János visszakerült.

- Legalább felét meghagyhatta volna - morgolódt János -, de nem bánom, no, csak segítsen hazahajtani a többit!

De a medve csak morgott:

- Mam-mam!

- Nem ma, az árgyélusát, hanem most - kiáltott János, s olyat csapott a medvére, hogy mindjárt megindult.

Másnap estére szerencsésen hazaeregéltek.

Hej, Szűz Mária, Szent József! A bírót, ahogy meglátta azt a tenger sok disznót, mindjárt kirázta a hideg a nagy ijedtségtől. János azt sem mondta: befellegzett, berekesztette a pajtába a disznókat, Miklós bának egyet megsütött vacsorára, aztán bement a bíróhoz, s azt mondta neki:

- No bíró uram, én hazahajtam a disznókat, de én az olyan pásztort, amilyen Miklós bá, még földdel sem tartanám. Hiába istenkedtem neki, a tisztát is csak erővel adhattam rá, pedig már egy kötő sem volt rajta, minden leszakadt róla; nem kellett annak sem a jó lány cipó, sem a jó sült hús, csak nyersen eszi, no de aztán meg is evett egy disznót egészen. Hazafelé pedig az istenért sem akart jönni. Biz én, ha bíró uramnak volnék, nem tartanám tovább.

- Nem is tartom, fiam, nem is, csak kergesd ki még a falu határából is - biztatá a bíró, csak hogy a medvétől megszabaduljon.

Kiment János, fültön fogta a medvét, kivezette a mezőre, azt mondta:

- Fel is út, le is út, Miklós bá, menjen amerre a szeme lát! - Ment is a medve, futott egyenest az erdő felé, mintha a szemét vették volna.

„No - gondolja a bíró -, ettől csak megszabadultam, de már most mit csináljak azzal a tenger sok vaddisznóval!”

Behivatja Jánost, s mondja neki:

- János fiam, úgy szemlélem, hogy azok a disznók jó húsban vannak, öld le hajnalban valamennyit.

Fölkelt János jó hajnalban, sorba ölte valamennyi disznót, aztán elkezdette perzselni őket. Reggelre mind fölperzselte a bírónak, ami szalmája volt.

Mondja a bíró, menjen el a megyebíróhoz, s kérjen kölcsön egy kis szalmát.

János elment, s a megyebíró azt mondta:

- Eredj, fiam, a kertbe, van ott egy nagy kazal, vígy abból annyit, amennyit elbírsz.

Hátrament János a kertbe, fölemelte a kazal egyik végét, bebújt alája, s az egészet elindította. A csürnél azonban nem fért el, letette a kazalt, a csürt egy kicsit félrébb billentette, aztán ismét hátára kapta a szalmát, s mikor az ajtó elé ért, bekiáltott:

- Köszönjük alássan, megyebíró úr!

- Hej - kiáltott a megyebíró -, megállj, te gazember, ne vidd el mind a szalmámat!

De János oda se neki, mind elvitte, s fölperzselte.

A vaddisznótól most csak megszabadult volna a bíró, de nem Jánostól.

Megint kieszelt valamit, hogy elpusztítsa. Volt az udvaron egy mélységes mély száraz kút, s ez akkora malomkövel volt beborítva, hogy tizenkét ember meg sem tudta mozdítani.

Azt mondja a bíró Jánosnak:

- Vedd el azt a követ, s a húst, a szalonnát rakd be a kútba, hogy meg ne romoljék.

János csak úgy ellódította a malomkövet, aztán lement a kútba, hogy elrakja a sok húst, amit huszonnégy ember adogatott le. Egy darabot adogatták, de egyszer csak a bíró a malomkövet visszataszította a kútra. János csak várt, várt, mikor adnak le már húst, de mikor látta, hogy hiába vár, fölindult, hogy lássa, mit csinálnak odafenn.

Ahogy fölért, a feje megakadt valami nehézbe. Nézi, s hát a malomkövet tették vissza a helyére. „Jól van, no - gondolta János -, egy kicsit nagy karimája van ennek a kalapnak, de kinek milyen kalapja van, olyannal köszön!” - A fejét bedugta a malomkő likába, szépen fölemelkedett az udvarra, s pálinkás jó reggelt kívánt a bírónak azt mondta: - Köszönöm a kalapot, bíró uram, de már nekem meg nem árt a nap, ha nem is viselek ilyen nagy karimájú kalapot.

Ette a bírót a méreg, a bosszúság, évelődött, hogy hát csakugyanvalóst nem tudja elpusztítani ezt a kötélrántó gazembert. Amint így évelődnek, jön a parancsolat, hogy vagy maga menjen, vagy valakit küldjön a király seregibe, mert menni kell a franciára. Megörült a bíró, most mégis megszabadul Jánostól. Adott neki egy fehér lovat, négy hétre feltarisznyázta elemőzsiával, még pénzt is adott neki, két darab húszast.

János mikor lovon ült, csak akkor kérdezte a bírótól:

- Hát aztán ott mit kell csinálni, bíró uram?

- Semmit fiam, csak verekedni.

- No, ha csak verekedni, akkor az Isten áldja meg, bíró uram, köszönöm a szívességét! - Indult János, s meg sem állott, míg oda nem ért, ahol háborúztak. Éppen akkor volt a legnagyobb tűzben a két sereg. Leszállt a lóról, a fejét a lábához kötötte, maga pedig tüzet tett, elévette

tarisznyáját, a tűzhöz tett egy kandér vizet, s mikor az fortyogott, az ellenség elkezd a tűz felé lődözni, s egy nagy ágyúgolyó éppen János mellé esik.

- Ide ne lövöldözzetek, hé - kiáltotta János -, mert itt emberek vannak.

Hanem az ellenség nem sokat hallgatott Jánosra, s ágyúgolyó, puszkagolyó úgy hullottak körülötte, mint a záporosó.

Megint odakiált János:

- Mondom, hogy ne hajigáljatok, mert ha megüttök engem, vagy a puliszkafőzőt eltöritek, rútul jártok!

Még ki sem mondta jóformán, egy ágyúgolyó úgy elvitte a puliszkafőzőt, tüzestől, minde-
nestül, mintha nem is lett volna. De mármost János is, megelégette a tréfát, felszökik fektéből,
kikap egy fiatal bikkfát tövéből, azzal neki az ellenségnek, üti-vágja, s úgy szertepaskolja,
hogy ki elfutott, ki meghalt, de egy szál ellenség sem maradt.

- Úgy-e, megmondtam! - mondá János, mikor vége volt a nagy attacknak. Azzal elment, újból
tüzet rakott, s olyan puliszkát főzött, hogy a párája az égbe szállott.

Mikor éppen javában falatozék, jött a király. Megköszönte szépen, hogy megszabadította
országát az ellenségtől, egyszeribe megtette hercegnek, s az egyik lányát neki adta feleségül.

Ahogy megvolt a nagy dínomdánom, lakodalom, János hazament a falujába, az anyját
magával vitte, s haláláig tejbe-vajba fűröszttötte.

Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

SZÉP PALKÓ

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl volt, volt egyszer egy szegény asszony. Ennek a szegény asszonynak egy fia volt, de ennek is hol adott enni, hol nem. Adott volna szegény feje, de mikor volt, mit, s mikor nem. Azt mondja egyszer a fiú az anyjának, hogy ő bizony nem sanyarog többet itthon, elmegy szerencsétpróbálni. Sírt szegény asszony, hogy most kifogy az egyetlen fiából, de azt sem mondhatta: maradj veszteg, édes szép fiam, tejbe-vajba fürösztgetlek, hasábfával kenegetlek, mert nem hogy tej, vaj lett volna, de még hasábfa sem volt.

Közmént legyen mondva, a fiút Palkónak hívták, s olyan szép legényecske volt, hogy nem akadt párja hét puszta határban.

Mondom, hogy sírt az asszony keservesen, de mégiscsak feltarisznyálta Palkót hamuba sült pogácsával, s isten hírével útnak eresztette.

Ment, mendegélt szép Palkó hegyeken, völgyeken keresztül, s estére kelve egy sűrű rengetegbe ért. Ahogy ment a rengetegben, messze, messze meglát valami gyenge világot, de az olyan kicsinek tetszett, mint a gyertya világa. Ment egyenesen abban az irányban, s hát a gyertyavilág erősödik, nagyobbodik, s mikor egy hajításnyira lehetett attól, akkora tűz volt, mintha egy nagy kontignációs ház égett volna.

„Jaj - gondolta magában Palkó -, bizonyosan óriások lakhatnak ott!”

Na, azt eltalálta, mert csakugyan ott hemmedezett a tűz körül egy éktelen nagy óriás s mellette a fiai. Éppen szalonnát pirítottak.

- Egy életem, egy halálom! - mondja Palkó, s nagy bátran odament a tűzhöz. Levette a kalapját, s köszönt illendőképpen:

- Adjon isten, jó estét apámuram!

Megfordul az óriás, s mordul egyet, de nagyot:

- Ne, te, ne, miféle emberizink jár itt?

Felelt Palkó:

- Én vagyok, apámuram.

- Hát ki s mi vagy te?

- Szegény legény vagyok, szolgálatot keresek, apámuram.

- No, köszönd, hogy apámuramnak szólítottál - mondá az óriás -, mert megpirítottalak volna a tűz lángján! Telepedj le, édes fiam!

Palkó leült az óriás fiai mellé, azok jóltartották pirított szalonnával, aztán lefeküdt, s aludott, mint a bunda.

Reggel, mikor fölkelnek, kérdi az öreg óriás:

- Hát Palkó fiam, hová mégy szolgálatba?

- Én bizony, édes apámuram, a királyhoz szeretnék menni, mert hallottam, hogy ott három hónap egy esztendő, s becsületesen megfizetik a szegény legény bérét.

- Hej, fiam, messze lakik a király! A talpad elvásik, amíg odaérsz. Hanem ne búsulj, ülj a nyakamba, fogontozz jól az üstökömbé, s én elviszlek a király városába.

Felült Palkó az óriás nyakába, de azt mondja neki az óriás:

- Palkó fiam, hunyd bé a szemedet, mert különben leszédülsz, s ízzé-porrá törik minden porcikád!

Palkó behunyta a szemét, s az óriás csak megemelté a lábát, s egyik hegyről átlépett a másik hegy tetejére. Második emelintésre egy tengert lépett által, harmadika emelintésre egy olyan magas hegyre lépett, hogy a feje az eget verte. Ekkor megállott, egyet nagyot szusszant, s mondja Palkónak:

- Nyisd ki a szemedet, Palkó fiam, mit látsz?

- Látok - mondá Palkó - messze, messze valami gyenge fehérséget. Vajon mi lehet az apámuram?

- Az a király fellegvárának a karéja, Palkó fiam. De csak hunyd be a szemedet esmétlen.

Mikor az óriás hármát lépett, mondja Palkónak:

- Nyisd ki a szemedet, édes fiam, mit látsz?

- Ha jól szemlélem, házat látok, apámuram.

- Az a király fellegvára, Palkó fiam. Most még csak egy házacsának látod, de majd megnövekedik, csak hunyd be a szemedet.

Behunyta Palkó a szemét, s belefogódzott az óriás üstökébe magyarosan. No, ezt ugyan jól tette, mert olyan forgószerű kerekedett, hogy ha kezével, lábával belé nem csipeszkedik, lekapja az a cudar szél. Le az. Hanem az óriástól surroghatott-burroghatott a szél. Csak emelintgette hosszú, langaléta lábát, hegyről hegyre, erdőkön-mezőkön által, s egyszerre csak mondja Palkónak:

- Nyisd ki a szemedet, Palkó fiam! Nézz körül mit látsz?

- Látok, édes apámuram, egy olyan szép palotát, amilyent még életemben nem láttam. Itt vagyunk éppen a kapuja előtt.

- No, ha itt vagyunk szállj le rólam, Palkó fiam, s menj a király elé! Én istennek ajánllak, s megyek vissza a fiaimhoz.

Lemászott Palkó az óriásról, megköszönte szépen a jóságát, tiszteltette az óriásfiúkat, s azzal bement a palota udvarába. Ment egyenesen a király elé, s mondta, hogy mi járatban van.

- Jól van, Palkó fiam - mondá a király -, éppen most csaptam el a pulykapásztornomat, megteszlek pulykapásztornak.

Na, telt-múlt az idő. Palkó jól viselte magát, s a király úgy megszerette, hogy megtette belső inasnak. De hogy szavamat össze ne keverjem, volt a királynak három szép leánya. Különösen a legkisebb olyan szép volt, hogy a napra lehetett nézni, de reá nem. Jártak is utána bezzeg a hercegek, s királyfiak, de a kicsi királykisasszony, mikor Palkót meglátta, szóba sem állott velük. Palkó nemigen válthatott szót a kicsi királykisasszonnyal, mert a királyné mindig szemmel tartotta, de azért tudott, amit tudott, s az neki elég volt. Észrevette, hogy Palkó s a kicsi királykisasszony értik egymást, ha nem is beszélnek. Mondta is a királynak:

- Hallá-e, tudom már, hogy miért nem kell a legkisebbik leánynak sem herceg, sem királyfi. Palkót szereti a beste-lélek lánya!

- Ugyan úgy-e? - mondja a király. - Hiszen majd eléveszem én Palkót. Tudom, Istenem, hogy többet nem veti szemét királykisasszonyra.

Mindjárt hívatta Palkót, s mondja neki:

- Hallod-e, Palkó, látom, hogy te ügyes legény vagy. Hát hallgass ide! A palotámmal szembe azt a nagy erdőt ma éjjel mind egy szálíg vágd ki, hordd bé az udvarra, reggelre rakd kazalba, mert különben karóba húzatom a fejedet!

Megijed Palkó erre a beszédre, s mondja:

- Felsőleges királyom, húzasd karóba a fejemet, mert én azt száz esztendőre sem tudom elvégezni, amit parancsolál.

- De ördögadta kölyke, tömlöcbe vettetek mostan, s mégis karóba húzatom a fejedet, ha reggelre az az erdő nem lesz az udvaron.

Behívatott két istrázsát, s megparancsolta, hogy Palkót egyszeribe tömlöcbe vessék, kezét-lábát vasra verjék.

Leült Palkó nagy szomorúan a tömlöc földjére, s sírt keservesen, hogy mért is tudná elhagyni az édesanyját. Inkább éhezett, sanyargott volna, míg a világ s még két nap, semhogy ilyen szomorú vége legyen fiatal életének.

Hát amint sírdogál, kesereg magában, csak megnyílik a tömlöc falán egy titkos lappancs, azon béereszkedik a kicsi királykisasszony. Odament Palkóhoz, megölelte, megcsókolta, cirókálmárókálta, s édes szókkal vigasztalta.

- Ne sírj, Palkó, ne könnyezz - mondá a királykisasszony -, nesze, adok neked egy rézcsapójú ostort, ezen a titkos lappancson menj ki, az erdő alatt állj meg, s rittyents hármat, de nagyot, hadd zengjen belé az erdő! A harmadik rittyentésre, ami ördög van a világon, mind elédszalad, s te csak parancsolj nekik, reggelre behordják az egész erdőt.

Megörült Palkó, hogy hétszerte szebb lett, mint annak előtte, vette az ostort, s kibújt a titkos lappancson, a kicsi királykisasszony pedig helyette ott maradt a tömlöcben, amíg visszakerül. Ment az erdő alá, s ott hármat nagyot rittyentett a rézcsapós ostorral. Megzendült az erdő, zúgott-zengett, mintha az istennyila szaladgált volna a fák közt, s hát csak omlik elé mindenfelől a tenger sok ördög. A legöregebbik megy Palkónak, s kérdi:

- Mit parancsolsz, szép Palkó?

- Azt parancsolom - mondá Palkó -, hogy azt az erdőt mind egy szálíg levágyjátok, a király udvarára behordjátok, s ott kazalba rakjátok.

- Meglesz, szép Palkó, eredj csak vissza, s aludj!

Palkó visszament a tömlöcbe, s reggelig diskurált a kicsi királykisasszonnyal.

Hej, azalatt az ördögök mit csináltak, édes Jézusom! Vágták az erdőt előre-hátra, keresztül-kasul, reccsent-roppant, dőndült a temérdek fa, fogták, vitték tövinél-hegyinél, ahogy hamarabb kaphatták, le a hegyen, bé az udvarba, ott felvágták, fűrészelték, kazalba rakták, s azzal eltakarodtak, mintha a föld nyelte volna el őket.

Fölkel a király jókor reggel, kiáll a tornácra, de úgy hanyattég vágódott csodálkozásában, hogy három itatóscseber vizét mind ráöntötték, s mégis alig tudott felszénkedni. Hívatja Palkót egyszeribe, s mondja neki:

- No, Palkó, ezt jól elvégezed, de csak nyisd ki jól a füledet! Most azt parancsolom, hogy ma éjjel szántsd föl az erdő helyét, vedd bé haricskával, az a haricska még az éjen keljen ki, nőjön meg puliszkának, különben karóba húzatom a fejedet!

Megszomorodott Palkó a szíve gyökeréből, s mondja a királynak:

- Felséges királyom, húzasd karóba a fejemet, mert a földet fel is szánthatom, haricskával bé is vethetem, de egy éjen hogy tudjon az kibújni, megnőni, meg is érni!

- Szót sem többet - rikkantott a király mérgesen -, vissza a tömlöcbe! Holnap reggel is karóba tudom én húzani a fejedet, ördögadta kölyke!

Visszamegy Palkó a tömlöcbe, s nagy bának ereszkedik szegény feje. Sírt, kesergett, évelődött, hogy miért is tudá elhagyni szegény édesanyját. Hát amint sírdogál, kesereg, felpattan a titkos lappancs, s béereszkedik a kicsi királykisasszony. Odamegy Palkóhoz, megöleli, megsókolja, cirókálja-marókálja, s azt mondja neki:

- Ne sírj, Palkó, ne könnyezz, nem is olyan nagy baj ez! Nesze, adok most egy aranycsapós ostort, bújj ki a lappancson, s ott, hol tegnap éjjel, rittyents hármat, de nagyot, hogy ég, föld megzendüljön, s ami ördög van a földön s a föld alatt, mind elészalad. Csak szólj nekik, egyébre gondod ne legyen!

Palkó úgy tett, amint a kicsi királykisasszony mondta, s hát - Uram, Jézus, ne hagyj el! - a harmadik rittyentésre annyi ördög szaladt elé, hogy földet bélepték, s még a csillagos ég is megfeketedett.

Kérdi a legöregebb ördög:

- Mit parancsolsz, szép Palkó?

Mondja Palkó, mi nagy bajban van.

- Azon egyet se búsulj - mondá az ördög -, eridj haza, s aludj!

Palkó szépen visszament a tömlöcbe, s reggelig diskurált a kicsi királykisasszonnyal.

Aközben az ördögök nekiestek a földnek, egy micre felszántották, bevetették. Még el sem boronálták, kikelt a haricska; ki sem kelt, már megnőtt; meg sem nőtt, már megért; meg sem érett, learatták; le sem aratták, kicsépték; ki sem csépték, már megőrlették - hipp-hopp! megvolt a haricskaliszt, elé hamar egy nagy kandért a pokol fenekéből! Hoztak egyet, nagyobb a templomnál. A kazalfát meggyújtották, a kandért tűzre tették; főtt, rotyogott a puliszka, meg is főtt már, elé Plutóné egy puliszkakeverőt, akkorát, mint egy szarufa, keveri körbe, kavarintja, egy nagy fakanállal lapogatja; ismét felteszi a kandért a tűzre, süllent a kandér fenekére, elválnak a puliszka, fordítják a kandért, kiborul a földre a puliszka, nagyobb, mint a Hargita.

Kakaskukorékolásra készen voltak, indultak, mentek, s úgy elszelepeltek, mint a sebes szélvész.

Bezzeg, hogy korán kelt a király, s ment ki a tornácra, hadd lám, csinál-e valamit az az ördöngös legény. Nézi, nézi a rettentő nagy puliszkát, s úgy elájult, hogy hat itatóscseber vizét öntötték rá, s mégis alig tudott feleszénkedni.

Ahogy feleszénkedett, megparancsolta, hogy dobolják össze a város népét, s takarítsák el az udvarról a puliszkát. Na hiszen, nem kellett erősen összedobolni, szaladt a sok szegény nép, s ki amennyi puliszkát bírt, vitte, szaladt, s hazáig meg sem állott. Mikor aztán a puliszkát úgy eltakarították, hogy még a földet is felvakarták utána, hívatja a király Palkót, s mondja neki:

- No, te legény, megcsúfoltál, de még ne örvendezz! Tudom, hogy magadtól ennyi ki nem telt, hanem jól van, most nyisd ki csak igazán a füledet! Holnap reggel menj ki az istállóba, ott van egy fekete ménló s egy fekete kanca, azután két sárig kancacsikó s egy szürke kancacsikó. Ezeket rendre jártasd, míg habot ver a testük! Ha nem: karóba húzatom a fejedet.

Hej, örült Palkó, hiszen ha csak lovakat kell járatni, az már könnyű dolog. Nem is mondta egy szóval sem a királynak, hogy csak húzassa karóba a fejét, mert úgysem tudja megtenni, szaladt le nagy vígan a tömlöcbe. De jött utána egyszeribe a titkos lappancsajtón a kicsi királykisasszony is, s mondja neki:

- Látom, hogy jókedved van, Palkó, pedig még csak most kellene igazán búsulnod. Eddig az ördögök mindent elvégeztek helyetted, de fényes nappal nem jöhetnek elé, hogy segítsenek.

Mondja Palkó:

- Hát te mit gondolsz, lelkem, édes királykisasszony? Tudok én lovat járatni az ördögök nélkül is.

- Jaj, lelkem, Palkóm, édes Palkóm - mondá a kicsi királykisasszony -, tudod-e, hogy az a fekete ménló az apám, az a fekete kanca az anyám, a két sárig kancacsikó a két testvérem, s a szürke én magam leszek? Amikor te bé akarsz lépni a küszöbön, úgy rúgnak feléd, hogy a szemed is szikrádzik belé. Hanem hallgass ide! Van az ajtón belül egy vasrúd, ezt, akárhogy rúgnak feléd, kapd fel bátran, ne féltsd a kezedet, s üsd addig a lovakat, amíg meg nem adják magukat! Csak engem ne üss, édes Palkóm, mert én nem rúglak meg, csak úgy teszek, mintha én is rúgnalak téged! Nesze, adok egy rézkantárt is, azt aztán rendre húzd a fejünkbe, a többi a te gondod.

Azzal a királykisasszony elbúcsúzott Palkótól, s meghagyta, aludjék, hogy holnap aztán nyitva legyen ám mind a két szeme.

Palkó megfogadta a tanácsot, lefeküdt, s aludt hajnalig, mint a bunda. Pitymallatkor fölkel, s ment hátra az istállóba. Már messziről hallotta, hogy ott vannak a paripák, úgy nyérítettek, táncoltak, dobokoltak. No, Palkó, most meleged lesz, azt mondom. Mikor az ajtót kinyitotta, az öt paripa úgy rúgott feléje, hogy karikát hányt a szeme. De Palkó sem volt olyan tedd el s elé se vedd legény, felkapta nagy hirtelen a vasrudat, s neki a fekete ménlónak - sirítsd! üti, vágja, dögönyözi, hogy egyszerre csak elterült a hídálláson, s a jászolt is harapta nagy kínjában. Hamar a fejébe a rézkantárt, rápattan a hátára, s azzal a ló neki, vesd el magad! - repült a fekete ménló, mint sebes szélvész. Mikor aztán a hab csak úgy szakadt le róla, visszafordult vele az istállóba. Azon módúlag jártatta meg a fekete kancát s a két sárga kancacsikót is, de amikor a szürke kancacsikóra került a sor, azt már nem verte, csak színleg ütötte a hídlást, a jászolt, s nagyokat rikkantott. No, ez hamar megadta magát.

- Látod-e - mondta most a fekete kanca -, úgy-e mondtam, hogy ez az istentelen szürke csikó elárult. Miatta vert meg ez a kötélrántó, de hiszen megfizetek azért a sok szenvedésért!

Hallja ezt Palkó, s a fülbe suttintja a szürke csikónak:

- Hallád-e, mit beszélt az anyád?

- Hallám, hallám, csak ülj a hátamra, s menjünk, mint a sebes szél, mert itt nincs maradásunk ez órától fogvást!

Aj, Szűz Mária, ne hagyj el! - repült a csikó, hogy a lába nem is ért földet, repült a madárnál is sebesebben, a szélnél is sebesebben, de még a gondolatnál is sebesebben, hegyen át, völgyön át, erdön-mezőn keresztül, folyóvizeken, tavakon, tengereken is keresztül, s hét nap s hét éjjel meg sem szusszant. Akkor csak megszólal a csikó, s mondja Palkónak:

- Nézz vissza, Palkó, mit láatsz?!

- Látok egy sasmadarat, hétrőfnyire szakad a láng a szájából, s egyenesen utánunk repül.

- No, ha láatsz, tudd meg, hogy az az én apám, s mindjárt utólér. Hanem én most keresztül-bucskázom a fejemen, s kölesvetés lesz belőlem, te is bucskázz átál a fejedem, s kölespásztor lesz belőled. Ha az apám kérdi, hogy nem láttál-e erre egy csikót, meg egy legényt, monddad neki: de bizony láttál, amikor ezt a kölest elvetették.

Na úgy lett, ahogy a csikó mondta. Jön a sas, s kérdi Palkótól:

- Hé, földi, nem látott-e kend egy csikót, s rajta egy szép legényt?

- De bizony láttam, mikor ezt a kölest idevetették. Lehet annak már vagy négy hete, ha nem több.

- Nem azok voltak hát, akiket én keresek - mondá a sas, s azzal visszafordult, s meg sem állott hazáig.

Mondja otthon a feleségének, hogy s mint járt.

- Ó, te boldogtalan, te - mérgeződött a királyné - hiszen az a kölesvetés a te leányod volt, a pásztora pedig Palkó! Hogy tudának így elbolondítani! Tüstént eredj utánuk!

Meg sem szusszant a király, repült vissza sas képében.

Ezalatt Palkóék is vágattak hegyen-völgyön által, de a csikó most már kezdett lankadni, s a sas csak egy puska lövésre volt utánuk. Mondja a csikó:

- Nézz vissza, Palkó, mit láatsz?

- Látom, hogy repül utánunk egy sas, s a szájából tizennégy rőfnyire szakad a láng.

- No, ha látod, az az én apám. Bucskázzunk átál a fejünkön, és bárány leszek, te pedig pásztor, s ha kérdi, hogy láttál-e egy csikót, s egy szép legényt, monddad neki: láttál, mikor ezt a bárányt fiadzották.

Másodszor is bolonddá tették a sast, s az visszafordult nagy mérgesen, repült haza egyenesen. Mondja, hogy nem látott egyebet, csak egy bárányt meg a pásztorát.

De még csak most lett igazán mérges a királyné.

- Ó, te bolond, te, hiszen az a bárány a te leányod volt, a pásztor pedig Palkó! Visszafordulj tüstént, s többet el ne bolondítsanak!

Repült a király sas képében, nagyokat csapott a szárnyával, hogy az ég is meg-megnyiladozott. Vágatott a csikó is Palkóval, de most még bágyadtabb volt. Hátraszólt Palkónak:

- Nézz vissza, Palkó, mit láatsz?! Mintha láng perzselné a szőrömet.

- Látom, hogy ismét repül utánunk a sas, de most úgy szakad a láng a szájából, hogy nem látom az eget a füstjétől.

- No, ha látod, mindjárt vége az életünknek, ha hirtelen fejünkön keresztül nem bucskázzunk. Hát most egy kápolna lesz belőlem, Palkó, te belőled a kápolnában remete. Ha kérdi az apám, hogy nem láttál-e ilyen s ilyen csikót, s ilyen s ilyen legényt, monddad: de bizony láttál, mikor ezt a kápolnát építették.

Mire keresztülbucskáztak a fejükön, s kápolnává meg remetévé változtak, lecsapott a sas is, hogy a föld mind megperzselődött körülötte, s kérdi a remetét:

- Ugyan bizon, te szent ember, nem láttál-e errefelé elvágatni egy szép legényt szürke csikóval?

- Hát biz én, ha jól emlékszem, láttam ezelőtt egy esztendővel, mikor ezt a kápolnát építették.

- No, ha akkor láttál, az nem is az, akit én keresek - mondá a sas, s visszarepült a királyi palotába.

A királyné már kint állott a tornácon, s verte össze a tenyerét nagy csúfondárosan.

- Megint elbolondítanak, úgy-e?! No, az sem fele kár, amit te megeszel!

Eleget bizonykodott a király, de így s de úgy őneki azt mondta a remete, hogy most esztendeje látott egy szürke csikót: a királyné majd megpukkadt a méregtől s bosszúságtól.

- Ó, te bolond, te, hiszen az a remete Palkó volt, s a kápolna a te leányod! No, most én megyek utánuk, engem, tudom, el nem bolondítanak!

Abban a minutában sólyommadárrá változott, s repült Palkóék után, a gondolatnál is sebesebben. Haladtak Palkóék is, ahogy lehetett, de inkább lassan, mint sebesen, s többet hátra, mint előre. Egyszer csak hátraszól a csikó:

- Nézz vissza, Palkó, mit láatsz?!

- Látok egy sólyommadarat, de ennek aztán hetvenhét rőfnyire szakad a láng a szájából.

- No, ha bizony láatsz, tudd meg hát, hogy ez az én anyám, s most ugyancsak jól vigyázzunk az életünkre, mert az anyámat nem lehet el bolondítani. Hát én most tóvá változom, te pedig aranyrécévé, s vigyázz, hogy meg ne foghasson a sólyommadár!

Hiszen azt jól eltalálta a csikó, hogy a sólyommadarat nem lehet elbolondítani, mert az, ahogy tóvá, meg récévé változtak, egyenest lecsapott a récére. De amikor lecsapott, a réce alábukott a tóba, s hiába kerülgette, mert olyan ügyesen alábukott mindig, hogy nem tudta megfogni. Fogja magát a sólyommadár, visszaváltozik királynénak, felkap egy nagy követ a tó partjáról, a récét megirányozza. De a réce most is hirtelen lebukott a tóba, s a kő nem találta el. Ami kő volt a tó partján, mind a récére dobálta, de csak nem tudta eltalálni. Mikor aztán egy kő nem sok, annyi sem volt, akkor a két kezét fölemelte, s megátkozta őket, de olyan erősen, hogy ég s föld elsötétedett. Azt kiáltozta feléjük, ahogy a torkából kifért:

- Kifogátok rajtam is, istentelenek! Két szép leányomból kifogytam, úgy megveréd a vasrúddal te, ölügyilkos Palkó. Most kiforgatsz a harmadik leányomból is. De megátkozlak, hogy úgy elfelejtsétek egymást, mintha soha nem is ismertétek volna!

Többet nem szólt, de ez éppen elég volt. Hirtelen keresztülbucskázott a fején, ismét sólyommadárrá változott, s repült haza szörnyű lángolással.

Ahogy elrepült, a tó is összezsugorodott, királykisasszony lett belőle, a récéből pedig Palkó, még hétszerte szebb, mint annak előtte. Most már nem tarhattak senkitől, semmitől, elindultak szép csendesen, mentek, amerre a szemük látott. Addig mentek, mendégéltek, amíg egy város szélére nem értek. Ott leültek, egy kicsit diskuráltak, hogy mi lesz, mint lesz ezután. Egyszerre csak elnyomta őket az álom, s elaludtak.

Reggel, mikor fölébredtek, néznek, néznek egymásra, de úgy, mint két idegen. Kérdi Palkó:

- Ki vagy, te szép leány?

A leány is kérdezi: - Hát te ki vagy, te szép legény?

Mondja ez is, mondja az is a nevét, de nem ismertek egymásra. Nem tudták elgondolni, hogy kerülhettek össze. Hanem azért szépen bementek együtt a városba, s ott elváltak: az egyik

ment jobbra, a másik balra. Palkó beállott egy urasághoz inasnak, a királykisasszony is egy másikhoz belső leánynak.

Telt-múlt az idő, s Palkó mindennap megfordult annál a háznál, ahol a királykisasszony lakott, járt oda, hol levéllel, hol üzenettel, látta mindennap a királykisasszonyt, beszélgettek is együtt, de egymást nem ismerték.

Mikor éppen egy álló esztendeje volt, hogy a királyné megátkozta őket, Palkó látja álmában, hogy a fekete ménló elpusztult. Küldik reggel abba a házba, hogy a királykisasszony lakott, s mondja neki, hogy milyen csudálatos álmot látott. - No, az igazán csudálatos álom - mondá a leány. - Én meg azt láttam az éjjel, hogy a fekete kanca pusztult el.

Néznek, néznek egymásra, eszénkedni kezdenek, s hát egyszerre csak eszükbe jut, hogy ők ismerték egymást valamikor. Még jobban nyiladozni kezdett a fejük, s haj, édes Jézusom, se szó, se beszéd, csak egymás nyakába borulnak, ölelkeznek, csókolóznak.

Mindjárt megfejtették az álmot, hogy ez nem is lehet másként: meghalt a király s a királyné. Egyszeribe indultak, s meg sem állottak, míg haza nem értek.

Csakugyan úgy volt, ahogy álmodták. A királykisasszonyt kikiáltották királynak, s szabadjára hagyták, hogy válasszon urat magának. Bezzeg hogy szép Palkót választotta. Csaptak olyan lakodalmat, hogy Hencidától Boncidáig folyt a bor s a pálinka, s a mindenféle fain lé. Azután a fiatal pár dióhéjba kerekedett, az Olton leereszkedett, s meg sem állottak, míg Palkó anyját meg nem találták. A szegény asszonyt maguk közé ültették a dióhéjba, s vitték magukkal a királyi palotába.

Ma is élnek, ha meg nem haltak.

RÓZSA KIRÁLYFI

Itt sem volt, ott sem volt, de valahol mégis volt, hetedhét országon innét, az Óperenciás-tengeren túl volt egy király, s annak három szép fia, egyik szebb s vitézebb a másnál. Sokat tünődött a király, hogy három fia közül melyikre hagyja az országát, mert nem szeretette volna, hogy háromfelé darabolódjék. Egyik eszével azt gondolta, hogy a legidősebbre hagyja, mert azt is illeti meg igazság szerint: másik eszével meg azt, hogy a legkisebbre. Rózsa királyfira hagyja, mert hát az volt a legkedvesebb fia. Azután pedig azt gondolta, hogy ez sem igazság: hagyja a középsőre.

No, emiatt ugyan kár volt évelődni, búcsálódni, mert egyszer csak bérontott az országba a Kutyafejű király, s elfoglalta az egész országot. A szörnyű nagy háborúban elesett a király is, s a királyfik is csak alig-alig tudták megmenteni fiatal életüket. Nem maradt az ég világán egyebük, csak a kardjuk, a puskájuk, s három kutya. Így, ahogy voltak, elindultak világgá. Mentek, mendegéltek nagy búsán, s egy sűrű rengetegbe értek, sűrű rengetegben egy magas hegy tetejére. Ott egy kicsit leheveredtek, s megegyeztek, hogy hárman mennek háromfelé, s úgy próbálnak szerencsét. De mielőtt elváltak volna egymástól, egy nagy fának a tetejébe felkötöttek egy fehér kendőt, s egymásnak jól a szívére kötötték, hogy akármerre járnak, vissza-visszaügyeljenek a kendőre, s ha színében vörösre változnék, amelyik életben van még, induljon a testvére után, mert bizonyosan nagy bajba kerültek.

Jól van, ebben megegyeztek, szomorú szívvel elbúcsúztak, s a legidősebb királyfi ment bal felé, Rózsa királyfi jobb felé, a középső pedig sem jobbra, sem balra: hanem indult egyenesbe.

Hol járt, merre járt a két idősebb királyfi, tőlem bizony ne kérdezzétek, hanem azt már úgy láttam, éppen, mint ma, hogy Rózsa királyfi keresztülvágott a rengeteg erdőn, s meg sem állott, míg egy kakassarkon forgó gyémántpalotához nem ért. Gondolta, befordul ide, s szállást kér éjszakára. Éhes is volt, fáradt is volt szegény feje, bemegy, be ő, ha az ördögök laknak is abban a palotában.

Ahogy gondolá, akként cselekedék. Bement a palota udvarába, s hát ott egy élő lelket sem talált. Megy a palotába, végigjárja a szobákat, s hát ott sem talál senkit. Felkajtatja a palotának minden zegét-zugát, kiabált, kiabált: hé, ki lakik itt, hé?! de kiabálhatott, még szuszogást sem hallott. Ő bizony egyet sem konfundálá magát, ahol, ni, volt egy terített asztal, a mellé letelepedett, evett-ivott a temérdek italból, amennyi csak belefért, azután meg leheveredett egy ágyba, az is meg volt vetve fántosan. De még nem is nyújtózkodhaték egyet szíve szerint, nagyot döndül a kapu, de olyan nagyot, hogy megreszketett belé az egész palota. Felszökik az ágyból, fut az ablakhoz, kinéz az udvarra, s hát jő hét óriás, magasabb a legmagasabb toronynál.

„No, most szervusz, világ, vége az életemnek!” - gondolá a kicsi királyfi, s hirtelen bebújt az ágy alá.

Jönnek az óriások nagy derendóciával, s ahogy belépnek az ajtón, akkorát tüszentett a legidősebb, hogy asztal, szék, ágy s minden kimozdult a helyéből.

- Valami emberbúzt érzek - mondá a legidősebb.

- Mi is azt érzünk - mondták a többiek.

A legkisebb óriás egyszeriben hasra feküdt, s benézett az ágy alá.

Bezzeg hogy ott feküdt Rózsa királyfi. Nagyot rikkantott az óriás:

- Bújj ki az ágy alól, te emberizink!

Kibújt szegény Rózsa királyfi, könyörgött, istenkedett, hogy hagyják meg az életét, de ezeknek ugyan istenkedhetett, ahogy kibújt az ágy alól, miszlikbe aprították, s az ablakon a legkisebb csontikáját is kidobták. Azután asztalhoz telepedtek, ettek-ittak, dajnáltak, lefeküdtek, aludtak, míg a nap a hasukra nem süttött, meg sem mozdultak. Akkor fölkeltek, s elmentek hazulról.

No hiszen, csakhogy elmenének! Ahogy a kapu bedöndült utánuk, csak elémászik egy leányfejű kígyó, összeszedeti Rózsa királyfinak minden csontikáját, porcikáját, mely melyikhez való volt, szépen egymáshoz ragasztotta, s mikor ügyesen összerakta fejét, lábát, karját, mindenét, ráloccsintott az élet vizéből, s hát - láss csodát! - megelevenedék Rózsa királyfi, szebb volt, erősebb volt, mint annak előtte. Azonközben a leányfejű kígyóról is lesovállott a kígyóbőr a hónaljáig, s azzal úgy eltűnt, mintha a föld nyelte volna el. Kereste Rózsa királyfi mindenfelé, hogy egy jó szóval, kettővel megköszönje a jóságát, de nem tudta megtalálni.

„No, hanem - gondolá magában - most én sem bújok az ágy alá, megküzdök azokkal a kutya óriásokkal!”

Fölment a palotába, evett-ivott, amennyi beléfért, aztán kikönyökölt az ablakból, s úgy nézte az óriásokat. Hát egyszer csak döndül a nagy kapu, jönnek az óriások, s ahogy belépnek az udvarra, mindjárt a szemükbe akad Rózsa királyfi.

- Ne, te, né! - rikkant a legidősebb -, feltámadott az az emberizink.

Mondja a legényeknek: menjenek előre, s hajítsák ki az ablakon azt a macskabékát, s majd az udvaron megtáncoltatják.

Szaladnak a legények, nekiesnek Rózsa királyfinak, de bezzeg rútul jártak, mert Rózsa királyfi most százsorta erősebb volt, s a legényeket egymás után kilódigálta az ablakon.

Hej, megmérgeződtek az óriások, uccu föl a palotába, s szegény Rózsa királyfit másodszor is miszlikbe aprították, s az ablakon minden csontikáját-bontikáját kihajigálták. Hanem reggel, mikor elmentek hazulról, a leányfejű kígyó ismét elébújt, Rózsa királyfi testét szépen összerakta, forrasztotta, az élet vizével leöntötte, azonközben pedig az ő testéből a kígyóból lesovállódott övig. De mire Rózsa királyfi feleszénkedett, a leányfejű kígyó eltűnt, mintha a föld nyelte volna el.

Rózsa királyfi most még hétszerte erősebb volt, mint tegnap, várta erősen, hogy csak jöjjenek azok a kutya óriások, őt ugyan többet össze nem aprítják. Fölment a palotába, istenesen megvacsorázott, s azzal lement az udvarra, hogy ott küzdjék meg az óriásokkal.

Hát jöttek is azok, de úgy, hogy messziről rengett a föld.

- Csak jertek, jertek - kiabált Rózsa királyfi -, ittam a borotokból, a véreteket is meg akarom kóstolni!

Nagyot kacagnak erre az óriások, de akkorát kacagtak, hogy erős forgószél kerekedett, s a föld is megindult belé.

Haj, Uram, Jézus, ne hagyj el, ez volt csak az igazi haddelhadd! Az óriások közrefogták Rózsa királyfit, s hiába erősködék szegény feje, egyet-kettőt vágott ide, vágott oda a kardjával, az öreg óriást s a legkisebb fiát meg is sebezte, de mégiscsak legyőzték, s a testét miszlikbe aprították.

Hiszen apríthatták, minden porcikáját ízzé-porrá törhették, mert reggel ismét csak elébújt a leányfejű kígyó azonmódulag, ahogy már kétszer, összeforrasztotta, az élet vizével leöntötte, s

Rózsa királyfi most már százszorta erősebb volt, mint azelőtt való nap. De most a leányfejű kígyó sem tűnt el, hanem a testéről egészen lesóvállott a kígyóbőr, s hát olyan szép leány kerekedett ki a kígyóbőrből, hogy Rózsa királyfinak szeme-szája tátva maradt.

- Csudálkozol úgy-e? - szólalt meg a leány. - Egyet se csudálkozz, Rózsa királyfi (mert én már jól ismerlek téged), az én apám is király volt, ennek az országnak a királya, de ezek az óriások megölték, s az én életem csak úgy maradhatott meg, hogy dajkám megkuruzsolt, s kígyóvá változtatott. Most már levehetem a kígyóbőrt, mert te olyan erős vagy, hogy legyőzöd az óriásokat, ha még egyszer megküzdesz velük.

Mondá erre Rózsa királyfi:

- Meghallgatám szép szavaidat, gyönyörű királykisasszony. Egy hajóban úszunk, mert az én apámat is megölték, az országát elvették. Te az én életemet háromszor mentéd meg, szépséges királykisasszony, hanem ha megsegít a jó Isten, adósod nem maradok. Míg a világ s még két nap, el nem hagylak téged.

- No, ha te nem, én sem - mondá a királykisasszony, avval csak egymás nyakába borultak, s egész estig együtt játszadoztak, sétáltak az udvaron fel s alá.

Mikor aztán estére kelt az idő, megjöttek az óriások is. Messziről meglátták Rózsa királyfit s a királykisasszonyt. Mindjárt tudták, hogy hány hét a világ. Hogy az ördögös királykisasszony, aki a kezükből kiszabadult volt, támasztotta fel Rózsa királyfit.

- Hiszen többet fel nem támasztja! - fenyegetődztek éktelenül, s nagy haraggal kétfelé döndítették a kaput.

- Jertek, jertek! - hívta Rózsa királyfi.

Összeváltak, hogy szikrázott a kardjuk, de Rózsa királyfiban most több erő volt mint külön-külön egy óriásban, s a harmadik összevágásra úgy lenyisszentette az óriás nyakát mint a torzsát.

Jött utána a második, harmadik, negyedik, ötödik, hatodik, hetedik: no, ha jött, fűbe is harapott mind a hét óriás.

Hej örült Rózsa királyfi, nemkülönben a királykisasszony is! Azt mondá Rózsa:

- No, most kettőnké a világ, itt maradunk halálíg!

Összeölelkeztek, összecsókolóztak, s indultak föl a palotába nagy örömeződéssel. Hát ahogy mennének az udvaron, Rózsa királyfi a felé a hegy felé tekint, ahol fehér kendőt kötöttek volt a testvéreivel egy fa tetejébe, nézi, nézi, s erősen megszorodik.

Kérdi a királykisasszony:

- Mi bajod van Rózsa királyfi, hogy színedben egyszerre megváltoztál?

- Hej - mondá Rózsa királyfi -, nézz amoda, arra a magas hegyre, látod-e?

- Látom.

- Hegy tetején egy magas fa, fa tetején egy véres kendő, látod-e?

- Látom.

- Nohát az a véres kendő azt jelenti, hogy az én testvéreim nagy bajban vannak. El kell mennem, fölkeresem őket! Te csak maradj itthon, majd visszasegít a jó Isten engem, s többet el sem válunk.

Keserves könnyhullatások közt elbúcsúztak, s Rózsa királyfi indult egybe a bátyjai után. De hogy szavamat össze ne keverjem, vitt magával forrasztó fűvet s egy korsócskával az élet vizéből, hátha meghaltak a bátyjai. Ment, mendegélt, s meg sem állott, míg oda nem ért, ahol a bátyjai elváltak tőle. Ott beleállott az útba, s ment éjjel nappal szakadatlan. Amint ment, mendegélt, egy kis házikó elé ért. Hát oda van kötve két kutya. Nézi, nézi, s megismeri a kutyákat, az egyik idősebb, a másik a kisebb bátyjáé volt. Bemegy a házikóba, hadd lám, van-e ott valaki. Egy eleven lelket sem talált ott. Kijön a házikóból, a kutyákat eloldja, maga pedig letelepedik egy fa alá, s tüzet gyújt. Gondolja, itt kell lenni valahol a bátyjainak, hátha elékerülnek a tűzvilágra. Amint a tűz mellett üldögélne, csak elszalad előtte egy nyúl. Veszi a nyilát, lelövi a nyulat. Gondolja: ez éppen jó lesz vacsorára. Nagy szorgosan megnyúzza a nyulat, nyársat csinál, ráhúzza, s a jó égő parázs felett sütögeti. Egyszerre csak megszólal valaki a fán, a feje fölött.

- Jaj de fázom, jaj de fázom! - mondta, s úgy didergett, hogy a foga is vacogott belé.

Rózsa királyfi fölnéz a fára, s hát egy olyan öreg asszony ül ott, hogy az orra a térdét veri. Mondja neki:

- Szálljon le, ha fázik, néne, s fűtőzzék a tűz körül!

- Jaj, nem merek, mert összeszaggatnak a kutyák - szólt le az öregasszony. - Hanem levetek egy szál szórt, azt dobd a tűzbe, s akkor talán nem bántanak.

- Jól van - mondá Rózsa királyfi -, hát csak dobja le kend azt a szál szórt.

Az öregasszony ledobta a szórt, Rózsa királyfi a tűzbe vetette, s a kutyák meg sem vakkantak, mikor az öregasszony leereszkedett a fáról. Ahogy leereszkedett, beszaladt a házikóba, onnét kihozott egy nyársat, arra ráhúzott egy varasbékát, aztán lekuporodott ő is a tűz mellé s a békát sütni kezdte. Süti, süti a békát, Rózsa királyfi is a nyulat, de egyszerre csak mit gondol, mit nem az öregasszony, átalcsap Rózsa királyfira a békával, mikor éppen legjobban csepegett a zsír belőle. Aj! megharagszik Rózsa királyfi, kirántja a kardját, hogy a vén banyát egyszeribe kettéhasítja. No, hallj csudát! - ahogy hozzácsap a karddal, az tüstént hasábfává változik!

Felszökik a boszorkány a tűz mellől, s azt mondja:

- Imádkozzál, Rózsa királyfi, mert vége az életednek! Megölted a hét fiamat, én is a te két testvéredet, most rajtad a sor!

„No, most csakugyan vége az életemnek - gondolja Rózsa királyfi -, elpusztít ez a vén boszorkány!”

Szólítja a kutyákat: meg sem mozdulnak. Szólítja másodszer, harmadszor, nem mozdulnak.

„Hej, uramisten, mit csináljak?!” - gondolja magában Rózsa királyfi. Néz erre, néz arra, s bizony, ha nem szégyelli, még meg is futamodik a vén boszorkány elől. Az ám, de még a lába is a földbe gyökeredzett, úgy megkuruzsolta az ördögös asszony. Áldott szerencséjére, eszibe jut az élet vize, amit a királykisasszony adott, hirtelen a kutyákra loccsint egy-egy cseppet, hát erre csak felszöknek a kutyák, neki a boszorkánynak, s úgy beleharapnak a testébe, hogy egyszeribe kibuggyant a vér, s folyt, mint a patak. Egy vércsepp éppen a hasábfára cseppent, s ez tüstént karddá változott. Fogja Rózsa királyfi a kardot, s mondja:

- No te vén boszorkány, most az én kezemben az életed! - s lenyisszenti a boszorkány bal karját. De addig nem akarta megölni, míg meg nem mondja, hogy hová temette a bátyjait.

- Hová temetted a bátyáimat, vén boszorkány?

- Hagyd meg az életemet, Rózsa királyfi, s megmutatom! - könyörgött a boszorkány.

Hát csak ott ásta el a harmadik fa tövében. Egyszeribe kiásta őket, az élet vizével leöntötte, s abban a minutában fel is támadtak. Csak dörzsölték, dörzsölték a szemüket, s néztek szét nagy csudálkozással.

- Ejnye, de sokáig aludtunk! - mondá a legidősebb királyfi.

- De még milyen sokáig! - mondá Rózsa királyfi. - Alhattatok volna ítélet napjáig, ha én ide nem jövök.

Na, volt nagy öröm. Elbeszélték, hogy ki hol, merre járt, mit csinált. Aztán indultak, s meg sem álltak, míg vissza nem értek az óriások országába. Csakhogy megjöttek, mert a királykisasszony már veresre sírta volt a szemét. Azt hitte, hogy soha többé nem látja Rózsa királyfit. Egyszeribe papot hívtak, s csaptak olyan lakodalmat, hogy híre ment hetedhét országon túl, még azon is túl, ahol a kis kurta farkú disznó túr.

Lakodalom után Rózsa királyfiból az Óriásország királya lett, aztán mindjárt felkerekedett a seregével, visszafoglalta az apja országát is, s a bátyjainak hagyta, hogy éljenek azok is szegények.

Ma is élnek, ha meg nem haltak.

HAMMAS JUTKA

Volt egyszer egy szegény özvegyasszony. Ennek az asszonynak csak egy leánya volt, de bezzeg ebben sem telék valami nagy öröme. Olyan rest volt ez a leány, hogy híre ment hét vármegyén túl. Reggeltől estig a hamuban ült, azt harizsgálgatta, kevergette az ujjával, s a falubeliek el is nevezték Hammass Jutkának. Istenem, istenem, mennyit évelődött a szegény özvegyasszony! Nem elég az özvegyisége, még rest is legyen a leánya. Hiába minden szép szó: dolgozz te is, leányom, valamit; fonj legalább egy orsó kendert egy nap!

Beszélhetett annak: egyik fülén be, a másikon ki.

Egyszer aztán kifogyott a béketűrésből a szegény asszony, fogta a guzsalányt, mégpedig két kézre, s rútol eldöngette Jutkát.

- Nesze, nesze! Kell-e még?

Hej, sírt Jutka, sírásától csak úgy zengett a falu, s azt mondta az anyjának, hogy őt ugyan többet meg nem veri, mert ő világgá megy.

- Menj Isten hírével, jó utat, ahol sár nincs!

Jutka ment is, de amint nagy sírva kilépett az utcára, hát éppen arra jön hatlovas hintón a királyúrfi. Megállította a hintót, s kérdi a szegény asszonyt:

- Ugyan bizony, nénémasszony, miért verte meg a leányát?

Felelé az özvegyasszony:

- Azért, instálom, mert nem győzöm kenderrel, már a kertem földelét is felfonta, s még mindig fonni akar. A jóból is sok a sok!

- Igazán, hát csakugyan olyan jó fonó ez a leány? - mondá a királyúrfi -, akkor csak jöjjön én hozzám, ott akad fonnivalója. Egy nagy granárium tele van kenderrel, s ha egy hónap alatt mind fölfonja, itt a kezem, nem disznóláb, feleségemmé teszem.

„No hiszen - gondolta az asszony -, abból ugyan semmi sem lesz, de csak vigyed!” A leány is éppen így gondolkozott, de azért felült a hintóba, hátha történik valami világsudája.

Ahogy megérkeztek a király palotájába, a királyúrfi Jutkát mindjárt bekísérte a granáriumba. Azt mondta:

- Na, Jutka, itt fonhatsz kedvedre. Amit mondtam, mondtam: ha egy hónap alatt felfonod, ami kender itt van, feleségemmé teszlek.

Jutka még szólni sem tudott, úgy megijedt a tenger sok kender láttára. Hiszen ezt ő ezer esztendeig sem tudja felfonni. Sírás, búcsálódás volt éjjele-nappala. Telt-múlt egyik nap a másik után, eltelt egy hét, el kettő, el három, de a kendernek még egy szál sem volt híja. A kis inasocska, aki enni hordott, kérdezte: mikor fog már a fonáshoz, de Jutka csak azt felelte: van még arra elég idő.

Hanem amikor maga volt a granáriumban, úgy sírt, mint a záporosó. Hogy is tudott olyan világbolondja lenni, hogy beüljön a granáriumba! Mindjárt eltelik a hónap, s a királyúrfi talán fejét véteti nagy bosszúságában, amiért őt bolonddá tette.

Amikor éppen azon gondolkoznék, egyszerre csak, a jó Isten tudja, honnét, elébe toppant egy icipici törpeember. De ennek a törpeembernek éppen hétrőfös volt a szakála, s amerre járt,

mindenütt felseperte a szemetet a szakállával. Megijedt Jutka: „Jaj, Istenem, ne hagyj el, miféle csúf állat, csúf emberke ez!”

De a törpe megszólalt:

- Jó estét, Hammas Jutka! Tudom én, hogy mi a bajod. Egy csöppet se búsulj, én egy hét alatt mind egy szálíg fölfonom, ami kender itt van, még föl is motollálom. De akkor aztán velem kell jönnöd. - Hogy menjek veled - mondá a leány -, mikor a királyúrfi szánt magának?

- Jól van - mondá a törpe -, nem viszlek el, ha míg készen leszek a fonással kitalálok a nevedet.

Gondolta a leány: isten neki. Mindegy már, akármerre fordul az sorsa. Kezet adott a törpének, megvolt az egyezés.

A törpe azután minden éjjel eljárt a granáriumba, s olyan sebesen font, hogy Jutkának szemé szája elállt a csodálkozástól. Amit éjjel font, azt elvitte, s nappal az erdőben felmotollálta a faágak közt.

Mikor már csak egy nap volt hátra a hónapból, jön a vacsorával a kis inaska, s kérdi Jutka:

- Hát mi újság odakinn, te kis inasocska?

- Ott bizony az, hogy ha felfonod a kendert holnap estig te leszel a királyúrfi felesége.

- Hát egyebet nem hallottál, te kis inasocska?

- De bizony hallottam. Ma délután vadászni voltam, a királyúrfival, s hát amint az erdőben bolyongunk, valami zakatolást hallunk a faágak közt. Felnézünk, s mit látunk ott? Egy icipici törpeember volt, hétrőfös a szakállá - hallj csudát! -, motollált a faágak közt, s mind azt mondogatta:

Én vagyok a tirpe-törpe Gyurka,
Feleségem leszen Hammas Jutka.

- A királyúrfi nagyot kacagott, hogy mit beszél a csúf emberke, azzal továbbmentünk.

Hej, megörült erre a beszédre Hammas Jutka. Most már tudta a törpe nevét. A kender is föl lesz fonva, s mégsem kell elmenni a törpével.

Utolsó est eljön a törpe, s mondja a leánynak:

- No, Jutka, mind egy szálíg felfontam a kendert, most már jer velem. Vagy talán bizony tudod a nevedet?

- Hogyne tudnám - mondá Jutka -, mikor téged tirpe-törpe Gyurkának hívnak.

Jön reggel a királyúrfi s vele az egész udvar. Volt bezzeg nagy álmélkodás. Mindenki azt mondta, hogy ilyet, mióta a világ fennáll, emberi szem még nem látott. Még az öreg király is azt mondta:

- No, fiam, eddig elleneztem a házasságodat, de már mostan azt mondom: ásó, kapa s a nagyharang válasszon el. Mindjárt meg is tartották a lakodalmat. Az volt aztán a lakodalom! Mind ott volt, aki el nem késett. Mind evett-ivott, aki kapott. Különösen két öregasszony hiába lábatlankodott, mindent felfaltak előlük.

Fogták magukat, s elmentek a királyúrfi elé panaszra.

De még a királyúrfi sem látott ilyen csúf két asszonyt. Az egyiknek a szeme héja, a másíknak meg az ajka verte a földet. Kérđi egymás után:

- Hát a kend szeme héja miért fittyent le a földig?
- Azért, felséges királyom, mert egész életemben fontam, s mindig az orsón volt a szemem.
- Hát a kend ajaka miért fittyent le? - kérde a másikat.
- Az bizony azért, mert sokat nyálaztam a kendert, hogy többet fonhassak.

Hej, megijedt a királyúrfi! Hiszen akkor még az ő szép felesége is így elcsúfulhat. De bezzeg megtiltotta mindjárt Jutkának, hogy többet az életben még orsót is fogjon a kezébe.

Jutka pedig, akár hiszitek, akár nem, szót fogadott, s ma is él, ha meg nem halt.

A TÁLTOS KECSKE

Egyszer volt, hol nem volt, nem is erőt messze, csak Galambfalván, volt egy dali pásztorlegény. Nem volt ennek a legénynek semmi egyebe az ég világon, csak egy botja s egy huncut táltos kecskéje. De tudjátok meg, hogy azzal a száz darab juhval, amit a kezére adtak a gazdák, nem volt annyi baja, bosszúsága, mint az egy kecskével. Mindig félre járt a juhseregtől, nem lehetett semmiképpen becsületre szoktatni. Egyszer, mikor már erősen kijött a béketúrésből a szegény legény, fogja a botját, s amúgy istenesen ódalba hajítja a kecskét. Nagyot nyekken a kecske, de azzal csak továbbgrándozott, a bot pedig - láss csudát! - eltűnik a föld színéről.

Odafutott a legény, keresi a botját, hát akkora lik van ott, hogy egy ember éppen jól befért ott. Gondolja magában a legény, hogy ő bizony nem hagyja ottveszni a botját, ha addig él is, mert egyebe sem maradt az apjáról, az isten nyugtassa meg. Rikkant egyet: szervusz, világ! s azzal csak hupp! eltűnt, mintha sohasem is lett volna ezen az árnyékvilágon. Hét nap s hét éjjel mind ment lefelé a legény, s csak akkor ért igazi földet a lába.

Hát édes jó Istenem, milyen országba került szegény feje! A réteken csupa aranyfű termett, a vizekben aranyhalak úszkáltak, s az erdőkben olyan ragyogó, fényes palotára talál, hogy szinte megvakult a nagy fényességtől. Csak a kapuján három gyémántalma világított gyertya helyett, hát még a palotában! Gondolja a legény: „Egy életem, egy halálom, bémegyek, hadd lássam, miféle népek laknak ott.” Oda bizony bé is mehetett, mert ott csupa tündérkisasszonyok voltak, egyik szebb a másnál. Bezzeg volt keze fogója! Mindjárt körbevette az a sok szép leány, megfogták, s úgy megtáncoltatták, hogy a lelkit is szinte kirázták.

Könyörgött szegény feje, hogy eresszék szabadon, ő a botját keresi, de bizony a leányok nem eresztették el, míg az óra éjfél nem ütött.

Ekkor azt mondá az egyik tündérkisasszony:

- Hallod-e, te szegény legény, most már mehetsz, de arra ne is gondold, hogy többet ez életben megtaláld a botodat. Ami egyszer ide jó a ti országotokból, az többet vissza nem kerül. Hanem adunk neked egy aranyvesszőt, jól gondját viseljed, úgy veszed hasznát. Hát tudd meg, hogy ennek a vesszőnek olyan csoda ereje van, hogy ha elevenre ütsz, mindjárt szörnyet hal, a nem eleven test úgy összezsugorodik az ütésétől, hogy a zsebedben is elviheted.

Megköszöni a legény a szép ajándékot, gondolta, mindegy már, ha nem is találja meg a botot, többet ér az aranyvessző annál. Azzal nyakába vette a föld alatti országot, s addig ment, addig ment, hogy elért egy rézvárhoz. Hát annak egyik ablakából egy szép leány hajol ki.

Köszön neki:

- Adjon Isten jó napot, éfiú leány!

- Adjon Isten neked is, szegény legény, hát te hol jársz itt, ahol még a madár se jár?

- Én bizony - feleli a legény -, jöttem, ahogy jöttem ebbe az országba, de hogy kerültél ide te: Azt mondd meg nekem!

- Hej, könnyű volt nekem, te szegény legény, mert engem a hétfejű sárkány hozott ide.

Szóból szó lesz, addig is addig, hogy a legény csak beszökött az ablakon, s megegyeztek, hogy megsöknek, míg a hétfejű sárkány vadászni jár.

De egyszer csak nagyot csendül a rézvár, s hát jó a hétfejű sárkány. Hét singre szakadt előre a láng a szájából. Megijed a leány, s hirtelen bebújt a legényt az ágy alá. Bejő a sárkány nagy zakatolással, derendóciával, nagyokat szippogat az orrával, s kérdi a leányt:

- Ki van itt, hé? Miféle emberszagot érzek?

Eleget a leány, esküdözik égre-földre, hogy itt senki lélek nincsen, de a hétfejű sárkány mindent összevissza hányt, s a legényt megtalálta az ágy alatt.

No, ez most bizonyosan szörnyű halálnak halálával hal meg, szegény feje! De bezzeg nem ijedt meg a legény. Eszibe jut, hogy van neki egy aranyvesszeje, suhint egyet azzal a hétfejű sárkányra, s ez úgy hanyatt vágta magát, hogy a föld is megdöndült belé. Abba a helyben szörnyű halált halt.

- No, most mehetünk - mondá a legény -, ez ugyan fel nem ébred többet az álmából.

Kimentek a várból, s hát láss csudát! A rézvárból egy kicsi rézalma lett, pedig csak megsuhintá a legény az aranyvesszővel.

Szépen a zsebébe tette, s továbbmentek. Amint mendegéltek, egy ezüstvárhoz értek. Hát ennek az ablakából még szebb leány nézett ki. Szóba elegyednek vele, s megtudják, hogy ezt meg a tizennégy fejű sárkány rabolta el.

- Hiszen majd adok én annak! - erősködött a legény.

Bementek a várba, s mikor a tizennégy fejű sárkány hazajött, a legény meg sem várta sem jó, sem rossz szavát, megkollintotta az aranyvesszővel, s a sárkány egyszeriben felfordult. Az ezüstvárból is, csak rásuhintott a legény, s egy kicsi ezüstalma kerekedett. A legény ezt is eltette szép gondosan. Most már hárman folytatták útjukat.

Mentek, mendegéltek, hegyen-völgyön által, s egyszer csak egy aranyvárhoz értek. Volt, amilyen volt az a kettő, de az aranyvárból nézett ki gyönyörű szép leány!

Felszól a legény, hogy tartson velük, ha jobban szereti odafönn a másvilágban!

- Hej, hogyne szeretném - sóhajtozott a leány -, elmennék én szívesen, de huszonegy fejű sárkány megöl, ha innét elmozdulok!

- Csak gyere ki, ne félj - biztatá a legény -, majd eligazítom én a dolgát a huszonegy fejű sárkánynak! Kettőt már megöltem, ő lesz a harmadik.

Még jóformán nem is végezheté a beszédjét, nagyot csendül-bondul az aranyvár, s hát jó a sárkány, hogy a szájából hetvenhét singnyire szakadt a veres láng. Megérkezik a várhoz, nagyot dobban egyet, s kérdi:

- Hát ti mit kerestek itt, emberizink?

- Mi bizony téged - felel a legény, s azzal úgy meglegyintette az aranyvesszővel, hogy mind a huszonegy feje leszakadt a testiről.

Hej, megörült a leány, örömben kiugrott az ablakon, éppen a legénynek a nyakába. Hálálkodott, hogy csak érjenek ki a másvilágra, soha meg nem felejtkezik róla. A legény pedig megsuhintotta az aranyvárat, abból meg lett egy szép kicsi aranyalma, s azt is eltette.

Elindult most a legény negyedmagával, s addig meg sem állapodtak, míg annak a liknak szájához nem értek, amelyik éppen az igazi világba vezetett. Megérkeztek a likhoz, indulnának is fölfelé, de hogy?

Hej, aki árgyélusa van - rikkant egyet a legény -, ide eljöttünk, de hogy vergelődünk fel, még magam sem tudom!

Búcsálódott a legény, vakarta a fejét, gondolt ide, gondolt oda, de semmiképpen nem tudott valami okosat kieszelni. Mármost mit csináljanak? Vissza is fordulhatnak. Soha meg nem látják a hazájokat, míg a világ s még két nap. Szepegtek a leányok is, hogy már mi lesz velük. Inkább maradtak volna ott azokban a szép várakban, még ha a sárkánnyal is kell élniök.

Hát egyszer csak, amint így búcsálódnak, valami kecskemekegést hallanak. Megszólal a legény:

- Az Isten istenemre ne legyen, ha ez nem az én táltos kecském mekegése. Az Isten, Krisztus úgy segítjen! No, ne féljete, leányok, nem maradunk itt!

Lehajlik szegény a lik szájához, a száját fölfelé tartja, s nagyot rikkant:

- Cege, te, hé! Hé, cege, hé!

- Mekeke! - felelt vissza a kecske.

- Te vagy, édes kecském? Szaladj, kerítsd össze, ami kötél van a faluba', kösd össze azokat, azután kösd a farkadra, ereszd le a likon, s húzz fel minket innét!

- Mekeke! Hányan vagytok? - kérdé a táltos kecske.

- Csak négyen! - kiáltá a legény.

- Hát aztán versz-e még többet? - kérdé a kecske.

- Nem, édes kecském, csak keríts sok kötelet!

Elfut a kecske, összekeríti, amennyi kötél csak volt a faluban, azokat összekötözte, aztán jól a farkára bogozta, s leeresztette a likon.

Hanem, hogy szavamát össze ne keverjem, amíg a kecske odajárt kötélért, a leányok közrefogták a legényt mindenféle mézesházas beszédekkel, s elcsalták tőle mind a három almát, de még az aranyvesszőt is.

Úgy egyeztek meg azután, hogy először felhúzzatják a rézvárbeli leányt, másodsor az ezüstvárbelit, harmadsor az aranyvárbelit s legutoljára a legényt magát. Hej, nagyokat nyegegett szegény kecske, hogy ugyancsak lehallatszék minden nyekkenése, míg a három leányt felhúzta. De bezzeg ezeknek sem kiellett egyéb, csak fenn legyenek, mindjárt összesúgtak-búgtak, hogy a legényt nem húzzatják fel egészen, hanem mikor a kecske féligre felhúzta, elvágják a kötelet, ők pedig továbbállítanak az almákkal meg a vesszővel.

Úgy tettek, ahogy megbeszélték. De a szegény legény nem volt olyan erősen feje lágyára esett, mint ők gondolták. Gondolta magában, hogy próbára teszi azokat a fejrénépeket, vajon nem akarnak-e vele valami huncutságot. Felkötött a kötélre egy jó nagy követ, s azt is kezdte húzni a táltos kecske, de még felire sem húzható fel, azok az istentelen fejrénépek elnyisszentették a kötelet, s a kő visszasuppan.

Hej, édes Jézusom! Elbúsulta magát a szegény legény, s erőst meg volt keseredve, hogy őt így el tudták bolondítani azok a leányok. Kiabált fel a likon torkaszakadtából, szolongatá a táltos kecskét, de bizony az nem mekegett vissza, mert azok a gonosz leányok magukkal vitték.

No, mos már mehet, amerre a szeme lát, csak ki nem a hazájába. Hova tekeredjék, merre facsarodjék? Gondolja magában, ő bizony egyet sem ereszti bűnnek árva fejét, ha már itt kell élnie, hát vígan éli világát. Elmegy a tündérekisasszonyok palotájáig. Éppen jó estére ért oda, s hát a tündérekisasszonyok úgy táncolnak, hogy felfordítják a palotát.

Hajjahaj! De bezzeg lett keletje a szegény legénynek. Mindjárt a nyakába ugrándoztak, tették-vették egymás kezéből, s úgy megforgatták, hogy a lelkit is szinte kirázták.

Mikor aztán egy kicsit beléhagyták a nagy táncot, azt kérdi a legszebb tündérkisasszony:

- Hát, te szegény legény, ugyan bizony hogy kerekedtél ide vissza?

Elbeszéli a legény nagy szomorún, hogy járt, mint járt azzal a három leánnyal.

- Egyet se búsulj azon, te szegény legény! - vigasztalá a tündérkisasszony. - Nesze, adok neked most egy gyémántvesszőt. Azok a leányok bizonyosan újra várat csináltak azokból az almákból, de te csak suhintsd meg ezzel a gyémántvesszővel mind a három várat, s megint három alma lesz azokból. A három almát megint suhintsd meg egyszer-egyszer, s a háromból lesz egy gyémántvár.

Azt mondja a legény:

- Köszönöm a drága ajándékot, szépséges tündérkisasszony, de mit csináljak vele, ha nem tudok kivergődni a hazámba?

- Azzal se évelődj - mondá a tündérkisasszony -, csak most siess el innét, mert mindjárt tizenkettőt üt az óra. Majd csak eligazodol ezzel, vagy így, vagy úgy.

Elbúcsúzik a legény nagy hálálkodással, s továbbmegy. Amint menne, mendegélne, talál egy nagy fát, de ez akkora volt, hogy a legfelső ága éppen az égig ért. Ezen ágon volt egy sasfészek, abban hat sasfióka. Hát lelkem, Istenem, egy rengeteg nagy kígyó csak tekergőzik fel a fán, s egyenest a fészeknek tart. No, ez a falánk állat most bizonyosan mind felfalja azokat a sasfiókákat.

„De már azt nem hagyom!” - mondá a legény magában. Azzal - uzsgyi neki! - csak beléfogózik a legelső ágba, hirtelen felmászik a fára, elé a gyémántvesszőt, s olyant suhint a kígyóra, hogy az csak lefordult a fáról.

Hej, hálálkodtak a sasfiókák, hogy így s hogy úgy lesz, csak az anyjuk hazajöjjen. Egyszerre csak nagy fekete felleg kerekedik a fészek fölé, s hát ez éppen öreg sas maga, mindenféle eleséggel jól megrakodva. Meglátja a legényt a fészek mellett, s nagy mérgesen feléje legyint egy szál tollával.

- Hát te mit keresel itt?! Most mindjárt halálfia vagy!

Aj, sírnak csipognak a fiókák, hogy ne bántsa azt a jó embert, mert az életüket mentette meg.

Azt mondja az öreg sas:

- No, te legény, azt hallom, hogy megmentetted a fiaim életét, mivel szolgáljam?

- Hej - sóhajtott a legény -, nagy lenne az én kérésem még neked is!

- Talán bizony ki szeretnél jutni ebből a mi hazánkból?

- Ejnye, de eltaláltad, te öreg sas! - álmélkodott a legény.

- No, ha csak az a baj, az még nem sok. Vittem fel én oda már nagyobb urat is.

Azzal nagy hirtelen fevetett a hátára egy nagy átalvető elemőzsiát, a legényt ráültette, s meghagyta neki, hogy ha enni kér, csak essen neki mindig egy-egy jó falást az átalvetőből.

Felül a legény a sas hátára, s ez repül is, de úgy, hogy amerre szárnyalt, rettentő nagy fergeteg támadt utána. Csak repült, repült a sas felfelé a likon, s mindegyre kért egy-egy falást az átalvetőből. Addig kérte, hogy egyszer adna szegény legény, s hát egy befaló falás sincs.

- Adj húst, legény - kiáltott a sas -, mert különben nem viszlek a hazádba!

Megijed a legény, gondolja, ha már ennyiben van, inkább a maga húsából is ad, de mégsem térül vissza. Nagy hirtelen elérántotta a bicskáját, s kivágott egy jó darabot a combjából, s odadobta a sasnak.

- Érzem, hogy emberhús - szólt a sas hátra -, de ezzel fel is viszlek a hazádba.

Egyszer-kétszer még nagyokat rebbentett, s hát ott voltak a lik száján.

Ott letette a legényt, elbúcsúztak egymástól, a sas visszarepült, a legény pedig útnak eredt, ha valahol megtalálná a három várat.

Megy, mendegél, hegyeken-völgyeken átal, ország-világ ellen, s hát egyszer kecskemekegést hall.

Megáll a legény, hallgatódzik, fülel mindenfelé.

- Ez, Isten, Krisztus úgysegéljen, az én táltos kecském.

Megy a mekegés után, s addig megy, addig megy, hogy egy rézvárat ért. No hiszen, ez kellett neki is. Az ablakban ott ült nagy pirimókosan az első leány.

„Megállj - gondolá a legény -, mindjárt a zsebembe kerülsz te!” - s azzal csak megsuhintá a várat a gyémántvesszővel, a várból alma lett, s ő a zsebébe tette.

Megy tovább, s megint kecskemekegést hall. Addig megy a mekegés után, hogy az ezüst-várhoz ér. Ezt is megsuhintja, s a várból lett almát leányostul a zsebébe teszi. Így tett az arany-várral is. Mikor mind a háromból alma lett, megsuhintá újra azokat, s a három almából olyan gyémántvár lett, hogy nem volt annak párja hetedhét országban! Bemegy a legény a várba, de szeme-szája eláll a sok minden fényességtől, nem találja helyit. Végigjárja a rengeteg nagy szobákat, de csak nem tudta, hogy melyikben telepedjék meg.

Akkorát sóhajtott, hogy a gyémántvár is megmozdult belé.

- Hej, csak volna itt még valaki!

Megy tovább, s megint kecskemekegést hall. Addig megy a mekegés éppen az a tündérkis-asszony, aki gyémántvesszőt ajándékozta.

- Te az enyém, én a tied!

De bezzeg lett nagy sokadalom-lakodalom. Táncolt minden lélek, de legelől a táltos kecske, hogy minden ablakot kirúgott nagy kedviben.

Holnap a kecske legyen vendégetek!

A VÖRÖS TEHÉN

Volt egyszer egy szegény ember, annak a szegény embernek egy fia s egy vörös tehene. Meghal a szegény ember felesége, s a gyermek árván marad. Na, telik-múlik az idő. Azt mondja egyszer a gyermeknek a szomszédasszony:

- Te legényke, mondd meg az édesapádnak, hogy vegyen el engem feleségül, mert én osztán téged tejbe-vajba feresztgetlek, s hasábfával kenegetlek. Mondja a gyermek az apjának, hogy mit üzent a szomszédasszony.

Gondolja magában a szegény ember: én bizony el is veszem, ő is szegény, én is, az igaz, egy koldustarisznyából kettő lesz, de ha az Isten megsegít, majd megtelik ezután.

El is vette feleségül a szomszédasszonyt, de ez olyan mostohán bánt a gyermekkel, hogy mindig verte, s még amellet enni sem igen adott neki. A mostohának volt három leánya, a legidősebbnek volt egy szeme, a másodiknak kettő, a harmadiknak három. Ezek is mindig csúfolódtak a szegény gyermekkel.

Egyszer a legényke elmegy a vörös tehénnel éhálóba, s mikor estefelé elévette a tarisznáját, hogy egyik belőle, hát kenyér helyett egy nagy darab tégla volt benne.

Megszomorodik a legényke, még a könnye is kicsordult. Meglátja ezt a vörös tehén, odamegy a legénykéhez, s azt mondja neki:

- Ne búsulj, te legényke, hanem mondd: „aludjál el, egy szem!”, mert a mostohád utánad küldte az egyszemű leányát, hogy lesse meg, mit csinálsz. Aztán csavard ki az egyik szarvat, abban elég enivalót találsz.

Úgy tett a legényke. Azt mondja: „aludjál el, egy szem!” - s az egyszemű leány elaludt. Azzal kicsavarta a vörös tehén egyik szarvát, s abból a tejet mind kiitta.

Másnap, mikor hazament, csak elcsudálkozott a gonosz mostoha, hogy a gyermek nem halt éhen. Este megint elment éhálóba, s mikor falatozni akart, megint csak téglát talált a tarisznájában. Odamegy a tehén, s azt mondja a megszorodott legénykének: - Hallod-e, legényke, most a kétszemű leány leskelődik utánad, hát csak mondd: „aludjál el, két szem!”, azután csavarintsd meg az egyik szarvat, s annyi tejet igyál, amennyi csak beléd fér.

Úgy is tesz a legényke. Azt mondja: „aludjál el, két szem!”, s a kétszemű leány mindjárt el is alszik, azután megcsavarintá a tehén szarvát, s jóllakott tejjel.

Mikor reggel hazament, még jobban elcsudálkozott a gonosz mostoha, hogy a macskabéka gyermek nem halt meg az éhségtől. Kérdi leányát: mit látott, mit csinált az a gyermek, de a kétszemű leány nem tudott mondani semmit.

Harmadnap a háromszemű leány ment a legényke után leskelődni; de a legényke nem tudta, hogy ennek három szeme van, mert a harmadik a nyaka csigáján volt. Ő hát, amikor enni akart, csak azt mondotta: „aludjál el két szem!” A két szem el is aludt, de a harmadik ébren maradt, s a leány jól látta, hogy a legényke a tehén szarvából iszik.

Mindjárt hazafutott, s megmondta az anyjának, hogy mit látott.

Aj, megmérgeződik a gonosz mostoha, hogy az ő eszén így túljártak. Ahogy a legényke hazajött a tehénnel, rávette az urát, hogy ütse meg azt a dög állatot, mert egy csepp tejet sem ád. Meghallja ezt a legényke, kifut a pajtába, s nagy sírva elmondja, hogy mit hallott.

- Ne búsulj semmit - mondá a vörös tehén -, csak kérd meg az apádat, hogy te üthess el engem. Mikor kezdedben lesz a fejsze, kollintsd fejbe a gonosz mostohát, azzal szökjél fel a hátamra, s úgy elviszlek, hogy soha utol nem érnek ez árnyékvilágban.

Úgy is tett a legényke. Az apja megengette, hogy ő üthesse meg a tehenet, ő pedig hirtelen fejbe kollintotta a mostohát, a kötelet elvágta, felszökött a tehén hátára, s azzal uzsgyi neki, vedd el magad! Úgy elnyargalt vele a vörös tehén, hogy meg sem állott a rézrétig.

Ezen a réten a rézbika volt a gazda. Amint megérkeztek, a vörös tehén elkezdett legelészni, a legénykének pedig azt mondotta, hogy másszon fel a legmagasabb jegenyefára, s ha jó a rézbika, kiáltson neki.

Egyszer csak jó a rézbika, hogy hétsingnyire szakadt ki a száján a láng. Lekiált a legényke:

- Jó a rézbika, vigyázz, vörös tehén!

A vörös tehén behúzódik az árokba, s a rézbika nem találja meg. Azonközben felpislant a fára, észreveszi a legénykét. Azt mondja neki:

- No, te vörös tehén fia, János! Mondd meg az anyádnak, hogy mit üzen a rézbika.

- Ne félj - vigasztalá a tehén -, csak ma jól ehessem-ihassam, holnap megölöm.

Másnap reggel el is jött a rézbika, bömbölt, hogy a föld is rengett belé.

- Állj ki, vörös tehén, ha az én rétemre mertél jönni!

Ki is állott a vörös tehén, neki a bikának, s egy öklelésiben úgy megdöfte a rézbikát, hogy kifolyt a bele.

- No, fiam, most már menjünk innét! - mondá a tehén.

A legényke felült a tehén hátára, s másnapra kelve megérkeztek az ezüstrétre. Amint odaértek, elkezdett legelészni a tehén, a legényke pedig felmászott a legmagasabb jegenyefára, s onnét nézte, hogy jó-e az ezüst bika, mert ez volt az ezüstrét gazdája.

Hát jött biz a egyszeriben szörnyű bömböléssel, szakadt a láng a szájából vagy tizennégy singre.

Kiáll a vörös tehén, összecsapnak. Küzdenek három teljes óráig, egyik sem tudja legyőzni a másikat. A fejük felett kárognak a varjak, s az ezüstitika felkiáltott nekik:

- Hé, varjak, adjatok egy csepp vizet, mert mindjárt dögöt adok!

Azt mondja a vörös tehén:

- Hozzatok nekem, hé, mert én kettőt adok!

A varjak a vörös tehénnek hoznak vizet, mindjárt erősebb lesz, s megöli az ezüstitikát.

Az ezüstrétről indultak most az aranyrétre. Hét nap s hét éjjel mind mentek, s akkor értek helybe.

A legényke megint csak felmászott a legmagasabb jegenyefára, a tehén pedig legelészett a réten. Egyszerre csak lekiált a legényke.

- Vigyázz, vörös tehén, jó az aranybika!

Jött is, de úgy, hogy hetven singre szakadt a láng a szájából. A tehénnek még nem gyült volt elég ereje, behúzódtott egy árokba. Az aranybika bömbölt szörnyűségesen, s felszólott a jegenyefára:

- Hallod-e, te vörös tehén fia, János! Mondd meg az anyádnak, hogy holnap jó hajnalba megint eljövök, s akkor itt találjam, mert én küzdeni akarok vele életre-halálra!

Másnap jó hajnalban el is jött pontosan az aranybika, de most a vörös tehén sem bújt el előle. Összecsapnak, türkölöznek, vagy hat óráig küzsdölődnek, de egyik sem tudá legyőzni a másikat.

Mikor már látták, hogy így semmire sem mennek, az aranybika keresztülbucskázott a fején, s lett belőle egy kerék, a vörös tehén nemkülönben, s abból is lett egy kerék. A két kerék kiment két hegy tetejére, onnét egyszerre megindultak s összeütköztek, de egyik sem tudott ártani a másiknak.

Azt mondja most az aranybika:

- No, hallod-e, te vörös tehén, még próbáljunk egyet! Én leszek kék láng, te légy vörös láng, s égessük egymást.

Úgy lett, mint az aranybika javallá, égetik, égetik egymást, de csak nem tudának egymásnak ártani.

Amíg így kínlódnak, elrepül felettük három varjú. Felkiált a kék láng:

- Hé, varjak, hozzatok vizet, s öntsétek a vörös lángra, mert dögöt kaptok!

Azt kiáltja a vörös láng:

- A kék lángra öntsétek, hé, mert én három dögöt adok!

A varjak hoznak is vizet, s kioltják a kék lángot. Most már vörös tehén egészen szabadján legelészhetett a három réten, János pedig mikor akkorára cseperedett - ott, az aranyrét túlsó felén, né! lakott egy király, annak elvette a leányát, s ma is él, ha ugyan meg nem halt.

TÁLTOS JANKÓ

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl volt, volt egyszer egy szegény ember, s annak három fia. De olyan szegény volt, mint a templom egere, még száraz kenyeret is csak nagy ritkán ettek.

Kérdi egy reggel a szegény ember az idősebb fiától:

- No, édes fiam mit álmodtál az éjszaka?

- Én bizony, édesapám, azt álmodtam, hogy egy terített asztal mellett ültem, s úgy jóllaktam, hogy a királlyal sem cseréltem volna. A hasam csak úgy felpuffadt a sok minden jótól, aztán elkezdtem verni, mint a dobot, s olyan erősen puffogott, hogy a puffogástól amennyi veréb volt a faluban, mind szétrepült.

- Hát, fiam - mondá szegény ember -, ha olyan jóllaktál, akkor neked nem is kell ma kenyér. Ha kéne is, hiába kéne, mert úgy sincs.

Kérdi a középső fiától is:

- Hát, te fiam, mit álmodtál az éjszaka?

- Én édesapám azt álmodtam, hogy vettem a vásáron egy pár sarkantyús csizmát, de aztán az olyan sarkantyús csizma volt, hogy mikor a bokámat összevertem, hetedhét országra hallatszott a sarkantyú pengése.

- No, ennek csakugyan örvendek - mondá a szegény ember -, akkor legalább nem kell neked csizmát vennem.

Most a legkisebb fiától, Jankótól kérdezte meg:

- Hát, te fiam, Jankó, mit álmodtál az éjszaka?

Mondá Jankó:

- Én is álmodtam valamit, édesapám, de hogy mit, senkinek a világon meg nem mondom.

- Senkinek meg nem mondogod, de nekem meg! - rikkantott rá a szegény ember.

De hiába faggatta, fenyegette Jankót, hiába ütötte-verte, kérdezte, egy szót el nem árult az álmából. Mikor már nem tudta szenvedni az apja verését, kiszaladt a házból, futott fel az utcán, ki a mezőre, be az erdőbe, árkon-bokron keresztül, utána az apja is egy nagy husánggal.

Amint így szaladnának, jön velük szembe a király hatlovas hintón, nagy kísérettel. Megállítja őket. Kérdi a szegény embert:

- Hé, atyafi, miért kergeted azt a fiút?

- Hogyne kergetném - mondá a szegény ember -, amikor nem mondja el, mit álmodott az éjszaka.

- Jól van - mondá a király -, hagyj békét annak a fiúnak, add hozzám szolgálatba, majd nekem elmondja az álmát!

A szegény ember szívesen beléegyezett, mert a király még egy nagy zacskó pénzt is adott neki. Szépen hazament, s a király is ment a maga útjára.

Ahogy a király megérkezett a palotájába, első dolga az volt, hogy elévegye Jankót, s mondja neki:

- Na, Jankó fiam, hadd hallom az álmodat!

- Felséges királyom - mondá Jankó -, életem-halálom kezébe ajánlom, nem mondhatom el az álmodat senkinek a világon.

Fenyegette a király mindenféleképpen, hogy így felakasztja, hogy úgy kerékbe töreti, meg amúgy lófarkára kötteti, de mind hiábavaló volt: Jankó nem mondta el az álmodat.

Megharagudék a király erősen, s mondta:

- Na, megállj, Jankó, nem akasztalak fel, kerékbe sem töretlek, ló farkára sem köttetlek, rettentőbb halált szántam én neked.

Egyben behívatott két katonát, s parancsolta, hogy vigyék Jankót a palota legmagasabb tornyára, falazzák be a toronynak aajtáját-ablakát, hogy vesszen ott éhen-szomjan ez a makacs legény.

Vitték Jankót a katonák, de éppen abban a szempillantásban lépett be a királykisasszony, s ahogy meglátta Jankót, rajta feledkezett a szeme, s ahogy megtudta, mit akarnak Jankóval, egyszeribe elhatározta magában, hogy egy élete, egy halála, megmenti ezt a bátor, szép legényt.

Amikor a kőművesek Jankót befalazták, az egyik kőművesnek adott egy csomó pénzt, hogy egy követ hagyjon csak szabadon, hogy lehessen azt kivenni és betenni.

A kőműves úgy tett, ahogy a királykisasszony kívánta, s Jankó nem vezett sem éhen, sem szomjan, mert a királykisasszony mindennap vitt neki ételt-italt bőven, amikor senki sem látta.

Telt-múlt az idő, egyszer a kutyafejű tatárok királya hét fehér lovat küldött a király udvarába, de olyan egyformát, mint hét tojás, hogy egyet a másiktól megkülönböztetni nem lehetett, s azt üzenté a kutyafejű tatárok királya, hogy egy-egy esztendő különbség van egy-egy ló között, s ha vagy a király, vagy pedig valamelyik embere ki nem találja, hogy melyik a hét ló közül a legfiatalabb, s melyik az utána következő, a harmadik, negyedik, ötödik, hatodik, hetedik, felkerelkedik katonáival, elpusztítja az országot, hogy kő kövön nem marad, nem kegyelmez még a királyának sem, csak egyes-egyedül a leányának, azt elviszi magával feleségnek.

Összehívatta a király a tanácsosait, tanakodjanak éjjel-nappal. Összehívtak az országból mindenféle bölcs embert, de egy sem találtatott, aki megkülönböztesse a hét lovat egymástól.

Hej, nagy bűba merült az egész ország. Búsult a királykisasszony is, mert mi haszna néki abban, ha meg is hagyják az ő életét, ha a kutyafejű tatárok királya elviszi magával. Este, mikor vacsorát vitt Jankónak, sírva panaszkolt el, hogy mi történt.

- Amiatt bizony egyet se sírjon, felséges királykisasszony - mondá Jankó -, könnyű ezt eltalálni, hogy hét ló közül melyik másik. Mondja meg az édesapjának, hogy tetessen ki az udvarba hét tekenő zabot, mind más-más esztendőből való termést, s majd meglátják, hogy a legkisebb ló az ideit zabot eszi meg, s a többi amint következik, abban a sorrendben.

Mondja a királykisasszony nagy örömmel az apjának, hogy mit kellene tenni.

- Hát ezt neked ki mondta? - kérdezte a király.

- Ezt én álmodban láttam - mondá a királykisasszony, mert nem akarta elárulni, hogy Jankó él.

Jól van, úgy tettek, ahogy a királykisasszony tanácsolta, s mikor a hét ló nekilátott a hét tekenő zabnak, külön-külön mind a hetet megjegyezték, hogy melyik hány esztendő, s azonmódulag visszaküldötték a kutyafejű tatárok királyának.

Csudálkozott a tatárok királya, hogy miféle ördögös ember találhatta ezt el, mert csakugyan el volt találva, pontosan, hogy melyik ló hány esztendő. Hanem ezzel nem elégedett meg. Most egy pálcát küldött, amelynek mind a két vége egyenlő vastag volt, s azt üzente, ha ki nem találják, hogy a pálcának melyik vége töről való, kő kövön nem marad az országban.

Nézték, forgatták a pálcát a király udvarában mindenféle okos s bölcs emberek, de bizony nem tudták kitalálni, hogy melyik vége lenne töről való. A királykisasszony pedig ismét csak elment Jankóhoz, s elpanaszolta, hogy most meg mit adott fel a kutyafejű tatárok királya.

- Azért bizony egyet se sírjon, felséges királykisasszony - mondá Jankó -, nincs annál könnyebb, mint azt kitalálni. Kössenek a pálca kellős közepére cérnát, azon csüngessék le, s amelyik oldalra egy kicsit lebillen a pálca, ott van a töről való vége.

Szaladt a királykisasszony az apjához, s mondja, hogy ő éjjel megint látott egy csudálatos álmot, egy ősz öregember megjelentette neki, mit kell csinálni azzal a pálcával.

Mindjárt cérnát kötöttek a pálca kellős közepére, s hát csakugyan az egyik vége lebillent egy kicsit. Rovást csináltak rá, hogy ez a töről való vége, s visszaküldötték a kutyafejű tatárok királyának.

Most már megmérgeződött erősen a kutyafejű tatárok királya. Elővette a nyilat, átállott a király palotájába, de úgy, hogy a palota megreszketett belé, a nyílvevő végén pedig volt egy írás, hogy ha éppen úgy vissza nem lövik az ő palotájába, egyszeriben indul minden népével, s nem hagy élve senkit a királykisasszonyon kívül.

Udvarába gyűjtette a király minden vitézét, s leányát s fele királyságát ígerte annak, aki azt a nyilat vissza tudja löni. De nem akadt senki, aki erre vállalkozék, mert a kutyafejű tatárok országa hétszer hetvenhét mérföldre volt innét.

Búsult a király, de még a királykisasszony is. Nem hitte, hogy még Jankó is tudjon segíteni. Elpanaszolja nagy sírással-rívással, hogy mit akar a kutyafejű tatárok királya.

- Ne sírjon felséges királykisasszony - mondá Jankó -, csak menjen el, a követ tegye vissza szépen a helyére, mintha soha ki sem lett volna véve, s mondja meg az édesapjának, hogy valami csudálatos álmot látott, mintha még most is élne az a legény, akit réges-régen befalaztatott, s hogy egy ősz ember jelentette neki, hogy az a legény vissza tudja löni a nyilat.

A királykisasszony elmondta az apjának, úgy, ahogy Jankó megtanította rá.

A király, bár nemigen hitte, hogy az a legény éljen, kibontatta a falakat. De bezzeg ámult-bámult a király, mikor Jankót meglátta. Szép dali legény volt, szebb, dalibb, mint volt annak előtte. Vitték nagy örömmel Jankót, s mutatták neki a nyilat a palota falában.

- Hát még ez is baj? - mondá Jankó, kirántotta a nyilat a falból, neki huzakodott, s úgy visszadobta, csakúgy surrogott-burrogott belé a levegő, s a kutyafejű tatárkirály palotája táncra kerekedett tőle.

- No - mondá a tatárok királya -, megöregedtem, kenyerem javát megettem, de még így senki meg nem csúfolt engem.

Szerette volna szemtől szembe látni azt a vitézt, aki a nyilat visszadobta. Egyszeriben üzent a király udvarába, s Jankó nem is kérette magát, indult mindjárt tizenkettővel magával, de ruhájuk fegyverük egyforma volt mind a tizenkettőnek.

Eleget firtatta, vizsgálta a kutyafejű tatárok királya, hogy a tizenkét vitéz közül melyik lehet az a bölcs ember s az a nagy vitéz, aki a nyilat visszahajította, de semmiképpen nem tudta kitalálni.

- Majd kitudom én - mondá a királynak az anyja, aki ördögös asszony volt.

Estére mind a tizenkét vitéznek egy szobában vetettek ágyat. Az ördögös vén királyné pedig meghúzottódott egy szögletben, s úgy hallgatódzott.

Mikor már mind lenyugodtak, megszólal egy vitéz:

- Cudar ember ez a király, de ami igaz, igaz, jó bora van.

- Nem csuda - mondja a másik -, embervér van a borában.

- De még a kenyere is jó - mondja egy vitéz.

- Hogyne volna jó, mikor asszonytej van benne! - mondja megint ugyanaz a vitéz.

- Hej, de még ez az ágy is milyen jó puha - mondja megint csak az a másik vitéz.

- Meghiszem azt, ördögös asszony vetette.

A vén királyné jól megjegyezte magának, hogy melyik ágyból jö ez a beszéd. Mikor aztán mind elaludtak, szépen odasompolygott az ágyhoz, s levágott egy tincset a Jankó hajából.

Reggel fölkelnek a vitézek, s látják, hogy a Jankó hajából egy tincs le van vágva.

Ezt az ördögös királyné vágta le - mondta Jankó -, senki más, hanem majd túljárunk az eszén.

Mindjárt elvágna a többi vitéz hajából is egy tincset, s úgy mentek a király elébe.

Aközben a királyné elmondta a fiának, hogy mit hallott s mit csinált, csak nézze, hogy melyiknek a fejről hiányzik egy tincs, az csúfolta meg őt.

No bizony, azt nézhette, mind a tizenkét vitéznek le volt vágva egy tincs a hajából.

- No - mondá a kutyafejű tatárok királya -, látom, hogy hiábavaló minden mesterkedés, nem tudom kitalálni, hogy melyik közületek az a híres vitéz.

- Ne is mesterkedjél - mondá Jankó -, én vagyok az a híres vitéz!

- Hát ha te vagy, mondd meg nekem, hogy került embervér az én boromba.

- Az bizony úgy - felelte Jankó -, hogy az inasod, amikor eresztette a bort, elvágta az ujját, és a vére a borba freccsent.

Hívatja a király az inast, rákiált:

- Igaz-e, hogy tegnap vér freccsent a borba?!

- Igaz, felséges királyom, irgalmazz szegény fejemnek, tegnap, amikor a bort eresztettem, elvágtam az ujjamat, s egy csepp vér a borba freccsent.

A király kikergette az inast nagy haraggal, s most meg azt kérdezte Jankótól:

- Hát azt honnét tudod, hogy asszonytej volt a kenyerebben?

- Onnét tudom - mondá Jankó -, hogy a szakácsné szoptató asszony, s amikor a kenyeret dagasztotta, egy csepp tej belecsöppent a tésztába.

Hívatja a király a szakácsnét.

- Igaz-e, hogy a tejed belecsöppent a tésztába?

- Felséges királyom - mondá szörnyű ijedtséggel a szakácsné -, igaz, egy csepp belecsöppent a tésztába, amint dagasztottam.

Kikergette a szakácsnét is nagy erős haraggal, aztán megint Jankóhoz fordult, s kérdezte:

- Hát azt honnét tudod, hogy ördögös asszony vetette meg az ágyatokat?

- Onnét tudom, mert az anyád vetette meg, az pedig, tisztesség ne essék, mondván, ördögös asszony.

Hej, haragra lobbant erre a király, s azt mondta:

- Látom, hogy bölcsebb ember vagy, mint én, de már azt nem engedem, hogy énnám bölcsebb ember éljen ezen a világon. Kard, ki a hüvelyből!

Kardot rántottak mind a ketten, s összeváltak, hogy a palota is megreszketett belé. De Jankó nemcsak bölcsebb, erősebb is volt ám a kutyafejű tatárok királyánál, s úgy lenyisszentette a fejét, mintha ott sem lett volna. Azzal fölkerelkedtek, s mentek haza az ő királyuk udvarába.

Ott már nagy vendégséggel várták. Ott volt a pap is. Egyszeriben összeadták Jankóval a királykisasszonyt, s csaptak olyan lakodalmat, hogy Hencidától Boncidáig folyt mindenfelé a jó bor.

Ma is élnek, ha meg nem haltak.

A DESZKAVÁRI KIRÁLYFI

Hol volt, hol nem volt, én úgy hallottam, hogy Szittyaországában volt, volt egy király, s annak egy szép kicsi fiacskája, akit Dánielnek hívtak. A királynak egyszer háborúba kellett menni, s a kicsi Dánielt az udvarmester gondjaira bízta, mert a királyné nem élt, éppen azon az éjen halt meg, amikor Dániel született. De hogy szavamat össze ne keverjem, csudálatos dolog történt akkor éjjel, mert amely órában meghalt a királynő, abban az órában döglött meg a legkedvesebb paripája is, annak is árván maradt a kicsikája.

A kicsi királyfi s a kicsikó egyidősek voltak, s a kicsi királyfi, amikor csak lehetett, hátrament az istállóba, mindig a csikót simogatta, ölelgette, s amikor senki sem látta, siratta az ő maga s a kedves kicsikájának az árvaságát. Hej, de még akkor is sírt sokat, mikor az édesapja elment a háborúba, s apa nélkül, anya nélkül maradt a rengeteg nagy palotában. Mert az udvarmester gonosz lelkű ember volt, s mind azon járatta az eszét, hogy elpusztítsa a kicsi királyfit. Abban reménykedett, hogy hátha a király is elesik a háborúban, s akkor majd megtéti magát királynak. Arra határozta magát, hogy egy kardot szúr a kicsi királyfi ágyába, de úgy, hogy a hegye se lássék, éjjel majd a kicsi királyfi belefekszik a kardba, s bizonyosan elpusztul szörnyű halálnak halálával.

A kicsi királyfi az alatt az idő alatt is, míg az udvarmester a kardot az ő ágyacskájába szúrta, kint volt az istállóban, ölelgette, cirógatta a lovacskáját, s siratta a maga s lovacskája árvaságát.

Amint így sírdogálnak, megszólal a lovacska, s mondja Dánielnek:

- Ne sírj, édes kicsi gazdám, hanem eressz ki engem az udvarba, hadd nyargaljak körül háromszor, aztán ülj fel a hátamra, s menjünk innét, amerre a szemünk lát, mert különben elpusztít az udvarmester téged is, engem is!

A kicsi királyfi megfogadta a jó tanácsot, kieresztette a csikót az udvarba, s az körülnyargalta háromszor rettentő nagy sebesen, aztán megállott Dániel előtt, s mondta neki:

- Ülj fel a hátamra, kicsi gazdám! Dániel felpattant a csikóra, s hopp! a csikó keresztülugratott a palota kapuján, elvágatott hetedhét ország ellen.

Meg sem állott, amíg egy rengeteg nagy városba nem ért, s ott azt mondta Dánielnek:

- No, édes kicsi gazdám, én most téged itthagylak. Fogadd meg, amit mondom, s akkor ennek az országnak te leszel a királya. Azt tanácsolom neked, hogy akárki akármit kérdezzen tőled, csak azt válaszold:

- Nem tudom.

Elment a lovacska, egyedül maradt a kicsi királyfi, járt-kelt a városban, s akárki akármit kérdezett tőle, mindig csak azt válaszolta:

- Nem tudom.

Hírül vitték a királynak is, hogy van a városban egy szép kisfiúcska, aki minden kérdésre azt válaszolja:

- Nem tudom.

A király egyszeriben megparancsolta, hogy hozzák a fiút a palotába. Tüstént vitték Dánielt a király elé, de hiába faggatta a király is, hiába kérdezte:

- Ki vagy s mi vagy, hová való vagy, fiacskám? - Dániel minden kérdésre csak azt válaszolta:

- Nem tudom.

Máskülönben megtetszett a királynak a fiú. A főszakács mellé adta inasnak, s megparancsolta mindenkinek, akiket illet, hogy ne merjék bántani ezt a fiút, akármit csinál.

Telik-múlik az idő, s egy vasárnap az udvarbeliek mind elmentek a templomba, csak Dániel maradt otthon. A főszakács meghagyta neki, hogy amíg a templomban lesz, rakjon tüzet, s tegye fel a húst, hadd puhuljon.

Dániel tüzet gyújtott, föltette a húst, s aztán hamut hintett rá. Jön haza a főszakács, látja, hogy a hús csupa hamu, dúlt-fült mérgében, de nem merete bántani a fiút, csak azt kérdezte:

- Miért hintettél hamut a húusra, te boldogtalan?

Felelte Dániel:

- Nem tudom.

Az udvarbéliek erre elnevezték Nemtudomkának.

Dániel, akarom mondani, Nemtudomka, annyi mindenféle kárt tett a konyhában még ezután, hogy a főszakács már nem tudta tovább tűrni, s panaszra ment a királyhoz. De a király nem haragudott Dánielre, hanem hogy az ételeket többször el ne ronthassa, a főkertész mellé rendelte inasnak.

Következő vasárnap az udvarbéliek ismét mind elmentek a templomba, csak Dániel maradt honn, s a kicsi királykisasszony, mert annak erősen fáj a foga.

Amint Dániel a kertben fel s alá sétált, honnét, honnét nem elejébe toppant a lovacskája, s megkérdezi:

- Hogy vagy, kicsi gazdám?

Mondta Dániel:

- Hál istennek, jól, édes lovam.

- No, csak vigyázz magadra - mondá a csikó -, meg ne feledkezzél magadról, mindenre azt válaszold ezután is: „Nemtudom.”

Egyben adott neki egy rézkantárt, s mondta, hogy ha valamire szüksége van, ezt csak rázintsa meg. Azzal a lovacska eltűnt, mintha a föld nyelte volna el.

Dánielnek most éppen nem volt semmire szüksége, de kíváncsiságból megrázintotta a kantárt, s abban a pillanatban egy rézszőrű paripa ugrott elejibe, hozott magával egy rend rézgúnyát is, azt Dániel hirtelen felhúzta, aztán fölpattant a paripára, benyargalta a kertet, összetaposott, összerúgatott mindent, de úgy, hogy egy szál virág nem sok, annyi sem maradt a földben. Akkor a paripa megrázkódott, Dániel leugrott róla, a rézgúnyát rádobta a ló hátára, a ló kiugrott a kertből, Dániel pedig hátraszaladt az istállóba, ottan elbújt a jászol alá, mert most már csakugyan félt, hogy ha hazajönnek a templomból, megtépázzák.

A kicsi királykisasszony mindent jól látott az ablakból, de nem szólt semmit.

Jön haza a főkertész, s látja a rettentő nagy pusztulást, felordítja az udvart, keresi Dánielt, tívé teszi az udvart, aztán megtalálja a jászol alatt, kihúzza onnét, s akarja ütni, de a kicsi királykisasszony lekiáltott az ablakból:

- Kertész bácsi, ne bántsa azt a fiút, mert az nem oka semminek!

Úgy-ahogy visszaültették a virágokat. A királynak jelentést tettek, de a király azt mondta:

- Ne bántsák szegény fiút, nem tehet arról, hogy olyan boldogtalan.

Következő vasárnap megint elmentek a templomba mind, csak Dániel maradt otthon, meg a kicsi királykisasszony. Most ugyan nem volt semmi baja, de betegnek tette magát, mert gondolta, hogy ismét lát valami csudálatos dolgot.

Hát csakugyan történt is. Dániel megrázta a kantárját, s abban a pillanatban elétoppant egy ezüstszőrű paripa, s ez már ezüstgúnyát hozott magával.

Hirtelen felrántotta magára Dániel az ezüstgúnyát, föl pattant a lóra, s úgy összerúgatta a virágoskertet, hogy nem maradt épen egy szál virág, aztán eltűnt a paripa, Dániel pedig elbújt a kocsiszínbén.

A kicsi királykisasszony most is mindent jól látott, de nem szólt semmit. Jönnek haza az udvarbéliek, jön a főkertész, látja a szörnyű pusztítást, ordít torkaszakadtából:

- Hol vagy, Nemtudomka? Gyere elé, te akasztófárávaló!

De bezzeg nem jött elé Dániel, úgy kellett előhúzni a kocsiszínből, hanem mikor ütni akarta a főkertész, a kicsi királykisasszony lekiáltott az ablakból:

- Kertész bácsi, ne bántsa Nemtudomkát, nem oka az semminek!

Harmadik vasárnap ugyanez történt, csak most az aranyszőrű paripával rúgatta szét a kertet. Na, még egyéb is történt. Mikor a kertet széjjelrúgta, odaugrott az ablak alá, megölelte a kicsi királykisasszonyt, s megcsókolta.

Volt a királynak még két leánya, idősebbek a kicsi királykisasszonynál. Azt mondja egyszer a király:

- Na, édes lányaim, most már elég nagyok vagytok mind a hárman, férjhez is mehetnétek.

Még aznap ki is hirdette ország-világszerte, hogy jöjjenek az udvarába mindenféle hercegek s királyfiak, hadd válasszon közülök a három leánya.

Nem kellett nagy hívás, jöttek a világ minden tájékáról, annyian jöttek, hogy belepték az udvart. A két idősebb kisasszony első nap választott magának férjet, de a kicsi királykisasszonynak egy sem tetszett.

- Jól van - mondá a király -, ha neked nem tetszenek a hercegek, királyfiak, jöjjön ide minden legény, akinek tetszik, s válassz azok közül magadnak szíved szerint valót.

Jöttek az udvarba gazdag s szegény legények mindenféle rendből, de a kicsi királykisasszony ezek közül sem választott, egy legényen sem akadott meg a szeme.

Eléhvívatta a király az udvarbéli cselédeket is, csak éppen Dániel nem volt közöttük, de a királykisasszony rájuk se nézett.

- Van-e még valaki az udvaromban?! - kiáltott a király nagy haraggal.

Mondták, hogy nincs itt senki más, csak az a félkegyelmű Nemtudomka.

- Hát hívjátok elé!

Egyszeriben eléhvívták Dánielt, s hát amint eléjött, nevetősre változott a kicsi királykisasszony arca, ragyogott a szeme, mint két fényes csillag, s mondta nagy örömmel:

- Ezt választottam uramnak, édesapám!

Ámult-bámult minden ember, a király pedig erősen szégyenlette a dolgot. De ha már szavát adta, meg is tartotta, s még aznap összeeskette a kicsi királykisasszonyt Dániellel.

Egyszerre tartották meg a három lakodalmat, de Dániel került-fordult egyet a palotában, s egyszerre csak eltűnt a lakodalmas népek között. Lement az udvarba, s ott járt-kelt egymagában. Hiába hívták vissza, hogy menjen fel a palotába, s ha már így van, ahogy van, táncoljon egyet a mennyasszonyával. Ő most is csak minden szóra azt válaszolta:

- Nem tudom.

Na, eltelik, elmúlik a lakodalom. Dánielnek a palotával szemben építettek egy deszkaházat, ott kellett hogy lakják a feleségével. Még ebédre meg vacsorára is csak nagy ritkán hívták föl a palotába, mert az egész familia erősen szégyenlette ezt az atyafiságot.

Így telt-múlt az idő. Egyszer a király két idősebb veje vadászni megy, s hívják Dánielt is.

- Na, Nemtudomka sógor, gyere velünk vadászni!

Mondta Dániel:

- Nem tudom.

De alighogy elmentek a sógorai, megrázintotta a kantárját, elejébe toppan a rézszőrű paripa, s úgy elvágtatott rajta az erdőbe, hogy mire a sógorai odaértek, ő már jött is visszafelé. Találkozik a sógoraival, hanem azok nem ismerték meg, s szóba állottak vele. Azt hitték, hogy valamelyik külsőországbeli királyfi. Hívták, hogy forduljon meg, s menjen velük vadászni.

- Nem megyek - mondá Dániel -, mert éppen vadászatról jövök.

S hát csakugyan ott lógott a nyeregkápáján egy arany vadkacsa.

Na hiszen, mindjárt közrefogták a sógorai, hogy adja nekik ezt a vadkacsát.

- Én szívesen - mondá Dániel -, ha ti meg nekem adjátok a mátkagyűrűtöket.

Gondolták a sógorai: miért ne adnák, gyűrű helyett majd más gyűrűt csináltatnak.

Odaadták a gyűrűt a vadkacsáért, aztán visszafordultak, és elébb megkérdezték Dánielt, ki s mi légyen ő.

Mondá Dániel:

- Én a deszkavári királyfi vagyok.

Azzal elváltak egymástól, de Dániel elejbük került, s mire sógorai hazaértek, ő már ott álldogált a deszkaháza előtt a rendes gúnyájában.

Megérkeznek a sógorok is, s rászólnak nagy hetykén Dánielre:

- No, Nemtudomka, miért nem jöttél velünk? Látod-e, mit lőttünk?

Felelt Dániel:

- Nem tudom.

- De mi tudjuk, te bolond, ha te nem tudod - kacagtak a sógorok, s aztán fölmentek a palotába, s eldicsekedtek az apósuknak, hogy milyen szép arany vadkacsát lőttek.

Másnap megint elmentek vadászni, s hívták Dánielt, de ő most is visszamaradt. Hanem, ahogy elmentek hazulról, megrázta a kantárt, s most az ezüstszőrű paripa toppant elejébe, s hozott Dánielnek ragyogó ezüstgúnyát.

Mire a sógorok az erdőbe értek, ő már visszatérőben volt, s egy aranyszarvas lógott a nyeregkápáján.

Közrefogták ismét a sógorai, hogy adja nekik azt az aranyszarvast, de ő azt mondta:

- Nektek adom, ha megengeditek, hogy az aranygyűrűmet a homlokotokra süssém.

A sógorok ezt sem bánták, csak eldicsekedhessenek otthon az arany-szarvassal. Gondolták, szépen befésülik hajukat a homlokukra, soha senki meg nem tudja, milyen nagy gyalázat érte őket.

Dániel most is hamarabb ért haza, s a deszkaház előtt várta sógorait, akik nagy hetykén köszöntötték:

- Na, Nemtudomka, miért nem jövel velünk, látod-e, most megint mit löttünk?

- Nem tudom - mondá Dániel.

- Bezzeg hogy nem tudod - mondták a sógorok -, mert bolond vagy, nincsen eszed, s ami volt is, mind elveszett.

Hej, volt nagy öröm a palotában. Csaptak nagy vacsorát. Csak úgy ragyogott a szeme az öreg királynak. Örvendett a szíve, hogy ilyen derék két veje van, de sajgott is egy kicsit a harmadik veje miatt. Hej-haj, ha az is olyan derék, ügyes ember volna!

Harmadnap reggel ismét vadászni mentek a sógorok. Hívták harmadszor is Dánielt, de ő csak azt mondta:

- Nem tudom.

- No, ha nem tudod, hát maradj - csúfolódtak vele a sógorok, s elvágattak, mint a sebes szél. De Dániel is megrázintotta a kantárt, jött az aranyszőrű paripa az aranygúnyával, s elvágatott ő is sebes szélnél sebesebben, még a gondolatnál is sebesebben, s mire a sógorok az erdőbe értek, ő már jött is visszafelé, s hozott a nyeregkápáján egy aranytúzokot.

Már messziről meglátták a sógorai, s mondta az egyik:

- Nézd a deszkavári királyfit, most már aranyszőrű paripán jár!

Közrefogták, hízelkedtek neki, hogy adja nekik az aranytúzokot is.

- Jól van - mondá Dániel -, nektek adom szívesen, ha megengeditek, hogy a hátatokra akasztófát süssék.

Egy kicsit húzódoztak a sógorok, de gondolták, csak nem hálnak belé, s azt már aztán csak-ugyan emberi szem meg nem látja, hogy akasztófa van sütvé a hátukra. Szépen lefeküdtek a földre, hátukra süttették az akasztófát, s mintha semmi nem történt volna, hazanyargaltak az aranytúzokkal.

Dániel már ott állott a deszkaház előtt, várta az ő híres vadász sógorait. Jöttek is azok mindjárt. Táncoltatták a lovukat nagy kényesen, s kérdezték Dánielt csúfondáros hangon:

- No, te vitéz Nemtudomka, ma sem jöttél velünk. Ugye, most sem tudod, mit löttünk?

- Nem tudom - mondá Dániel.

Volt nagy vigasság fent a palotában, Dániel pedig üldögélt a feleségével a deszkaházban nagy szomorúságban. Mennyit sírt a felesége, mennyit könyörgött neki, hogy beszéljen már valamit, mert ő bizonyosan tudja, hogy többet is tud annál a két szónál.

De Dániel csak a kicsi lovára gondolt, s ámbátor fájt a szíve erősen, minden szóra azt mondta:

- Nem tudom.

Hát - amint mondtam - nagy volt a vigasság a palotában, s volt a fiatal pár nagy szomorúságban. Hanem amint üldögélnek, látja Dániel, hogy az ő kicsi lovának az árnyéka végiglibben a falon. Kiszalad az udvarra, s hát csakugyan ott volt az udvaron az ő kedves lovacskája.

- Jó estét, kicsi gazdám - köszöntötte a lovacska -, jól megtartottad eddig a próbát, csak tartsd meg ezután is, s ne félj, megsegít az Isten!

- Hát otthon mi újság? - kérdezte Dániel.

- Hej, nagy a szomorúság otthon, édes gazdám. Az édesapád a háborúba vészett, s a gonosz lelkű udvarmester elfoglalta az országot, ő most a király. De nem elég neki egy ország. El akarja még foglalni a te apósod országát is. Itt lesz holnap rettentő nagy sereggel. De te ne búsulj ezen, kicsi gazdám, mert csak ezután ragyog fel a te fényes napod. Nesze, adok neked három tarisznyát. Az egyikből annyi puskapor, golyóbis jön ki, amennyi csak kell. A másikkól annyi katona, mint amennyit kívánsz. A harmadikból annyi étel s ital, hogy elég lesz három ország katonájának. Ez órától fogva s melletted maradok, s holnap együtt megyünk a háborúba.

Haj, volt reggel szörnyű ijedelem a palotában. Megjött az üzenet az udvarmesterből lett királytól, hogy jön nagy sereggel, s ha szépen által nem adják neki az országot, nem hagy élő lelket.

Felkészülődött az öreg király s a két idősebb veje. Dánielnek nem is szóltak semmit, úgy mentek a háborúba. De hiszen ha elmentek, vissza is jöttek estére, s még áldott szerencse, hogy élve visszajöttek. Hírmondónak is alig maradt a seregből.

Nagy volt a szomorúság a palotában, sírtak-rítak az asszonynepek, de legfőképpen Dániel felesége:

- Istenem, Istenem, mi lesz árva fejünkkel, ha kikergetnek az országból!

Ekkor Dániel megfogta a felesége kezét, s intett neki, hogy vezesse az édesapjához. Fölmentek a palotába, leültek ők is vacsorázni, s Dánielnek nagy erős kedve kerekedett. Bezzeg megharagudtak mind, hogy ennek a boldogtalannak éppen most fakad olyan virágos kedve, amikor mindenki szomorkodik. De Dániel csak tovább mutatta nagy jó kedvét, hadonászott, verte a mellét, fenyegetőzött, mintha azt mondta volna:

- Hej, ilyen-olyan teremtette, majd széjjelverem én az ellenséget, hogy hírmondónak sem marad belőle!

Hát jól van, reggel, hogy ismét indultak a háborúba, bekiáltottak a sógorok Dánielhez:

- No, Nemtudomka sógor, tegnap ugyancsak vitézkedtél, gyere velünk a háborúba!

De Dániel arca olyan szomorú volt most, mint a háromnapos esős idő, megrázta a fejét nagy búsán, s mondta:

- Nem tudom.

Elmentek a sógorok nagy bosszúsággal, de abban a szempillantásban Dániel elé toppant a lovacskája, s monda neki:

- Na, édes kicsi gazdám, kiállottad a próbát becsülettel. Beszélhetsz ezután szíved szerint, amennyit akarsz.

Haj, Istenem, ez volt az öröm! Szaladt a feleségéhez. Megölelte, megcsókolta, s mondta:

- Lelkem, édes feleségem, ne búsulj, szabad beszélmem ezután!

Aztán mindjárt el is búcsúzott a feleségétől. Nyakába vette a három tarisznyát, felpattant kicsi lovára, kivágatott a városból, s ott a város végén elévette az első tarisznyát, kifordította, s hát uramteremtőm, annyi katona omlott ki belőle, hogy a föld megrengett alattuk, s az ég elfeketedett.

Ahogy éppen indult rettentő nagy seregével, szaladott szembe vele az apósa, szaladtak a sógorai, utánuk néhány katona, s kergette cudarul szegényeket az ellenség. De még csak most ijedt meg igazán az öreg király! Azt hitte, hogy elől is, hátul is ellenség. No, a nagy ijedtsége szertelen nagy örömmé változott. Elébe ugratott Dániel, s jelenté:

- Felséges királyom, én a deszkavári királyfi vagyok, ne félj, mert én a segítségre jöttem.

Azzal neki az ellenségnek, s egy óra sem telt bele, még hírmondónak sem maradt belőle, miszlikbe vágta az udvarmesterből lett királyt is.

Mikor aztán vége volt a háborúnak, Dániel a kardjával keresztülszúrta a csizmáját, lehajolt a földre, onnét vérral megtöltötte a csizmáját, mert volt ott annyi vér, hogy folyt, mint a patak, s azzal visszament az apósához, s jelentette:

- Felséges királyom, levágtuk az ellenséget egy szálíg.

Örvendezett az öreg király, de meg is ijedt mindjárt, mert észrevette, hogy a deszkavári királyfi csizmájából folyik a vér. Hívták mindjárt a doktorokat, hogy kössék be a vitéz deszkavári királyfi sebeit, de Dániel azt mondta:

- Nem kell nekem doktor, felséges királyom, csak hasítson az ingéből egy darabot, azzal bekötöm, s tudom, hogy meggyógyul.

Hiszen az öreg király odaadta volna szívesen az egész ingét, hogyne adta volna! Aztán hívta, könyörögve, rimánkodva hívta, menjen vele az udvarába, maradjon ott, fiának fogadja, reá hagyja a királyságot, de Dániel megköszönte szépen, azt mondta: nem kíván ő semmit ezért a kevés segítségért, s úgy eltűnt seregével, mintha a föld nyelte volna el. Hanem mikor az apósáék hazaértek, otthon volt már ő is, várta őket a régi rossz gúnyájában. De a feleségének erősen a lelkére kötötte, hogy ne szóljon semmit, csak hagyjon mindent a maga mentire.

Aközben megjött az öreg király a két vejével s a megmaradt kicsi seregével, s volt dínomdánom, de milyen! Fölment Dániel is a feleségével, de bezzeg bosszantották a sógorai:

- No, te gyáva lélek, nem mertél eljönni a háborúba, pedig hogy vitézkedtél tegnap este!

Dániel most sem mondott egyebet:

- Nem tudom.

De aztán csak eltűnt a palotából. Kiment az udvarra, ott a tarisznyát kifordította, s tele lett az udvar huszárral, bakával, mindenféle katonával. Ő maga felöltözött csillogó-villogó ruhába, felült kicsi lovára, s úgy állott a palota elébe.

A felesége mintha semmiről sem tudna semmit, kinéz az ablakon, összecsapja a két kezét.

- Jaj, Uram, Jézus, nézzenek ide, tele van az udvar ellenséggel!

Lett nagy ijedtség a palotában. Mit csináljanak, merre forduljanak?

Mondja Dániel felesége:

- Küldje le, édesapám az udvarmestert, kérdezze meg az szép szóval, hogy mit akarnak, hátha nem is ellenség.

Lemegy az udvarmester, de reszketett az ina mint a miskolci kocsonya, s kérdi Dánielt, hogy ellenség vagy jóbarát legyen-e.

Mondá Dániel:

- Azt én neked meg nem mondom, jöjjön le a király, majd megmondom neki!

Fölmegy az udvarmester, s jelenti a királynak, hogy mi választ kapott. Mit volt mit tenni, le kellett, hogy menjen, s hát ahogy lement, leszállott Dániel a lovacsájáról, letérdelt az öreg király előtt, s mondá:

- Felsőges királyom, életem-halálom, kezedbe ajánlom, nézz meg jól, ismersz-e?

- Hogyne ismernék - mondá a király -, te vagy az a vitéz deszkavári királyfi, aki az ellenségtől megszabadítád az országomat.

Azzal megfogta a Dániel kezét, s vitte föl a palotába. Ott éppen arról beszéltek:

- Hej, ha megint eljönne a deszkavári királyfi, nem kellene félnünk!

No, ha csak ez kellett, itt volt a deszkavári királyfi. De csak akkor volt még nagy álmélkodás, amikor a kicsi királykisasszony elébe szaladt, a nyakába borult, s mondta nagy fennszóval:

- Édes uram, lelkem, uram, drága Nemtudomkám!

Megrökönyödtek erre a sógorok, mert megismerték, hogy ez a vitéz volt az, akinek a gyűrűjüket adták, akinek engedték, hogy gyűrűt süssön a homlokukra, s akasztófát a hátukra. Nem akarták elhinni, hogy ez a vitéz legyen Nemtudomka.

- No, ha nem hiszitek - mondá Dániel -, mindjárt bebizonyítom.

Elévette a két gyűrűt.

- Kié ez a két gyűrű?

- Ez a miénk - mondták szégyenkezve a sógorok.

- Hát most mutassátok meg, hogy miféle jel van a homlokotokon!

Meg kellett, hogy mutassák, ott volt a gyűrűnek a helye.

- Hiszitek-e most, hogy én vagyok Nemtudomka? Hogyha tagadnátok, megbizonyítom a hátatokkal.

Hiszen semhogy ez a gyalázat érje, inkább elhitték, hogy ez a dali szép vitéz Nemtudomka, akit ők annyira csúfoltak.

Az öreg király nem kívánta, hogy elémutassa az inget, anélkül is egyszeribe átaladta neki az egész királyságot, s ez órától fogva két országa volt Dánielnek, s hol az apósa, hol az apja országában lakott.

Még ma is él, ha meg nem halt.

HAMMAS GYURKA

Volt, hol nem volt, még hetedhét országon is túl, volt egy szegény asszony. Ennek a szegény asszonynak volt három fia: a legnagyobbik csizmadia-, a második szabómesterséget folytatott, hanem a legkisebbikkel semmire sem lehetett menni: mindig a hamuban hevert, azért el is nevezték Hammas Gyurkának.

A két nagyobb legény egy darabig csak elnyögte, hogy ők a keresők, s az öccsük eszik, iszik, alszik, hamuban hemmedezik, de egyszer azt mondták az anyjuknak, hogy ezt már a szentlélek sem állja ki tovább, valamire takarítsa el a becefiát. El is vitte szegény asszony a városba, beadta fazekasmesterségre, de már másnap otthon volt Gyurka, s azt mondta, hogy ő ugyan nem mocskolódik az agyaggal, s belőle, míg a világ világ, soha fazekas nem lesz. Azután elvitték tímármesterségre, de innét is megszökött mert a bűdösséget nem tudta szenvedni. Vitték szabóságra, azt azért nem szenvedhette, mert ülni kellett.

A szegény asszony már úgy elképtelenedett, hogy azt sem tudta, hol áll a feje; de a legények addig morgolódtak, hogy ismét próbált egyet, s elindította a város felé. Amint mentek, találkoztak az országúton egy veres szakállú urasággal. Kérte az asszonyt:

- Hová igyekszik kend, néne, azzal a legénykével?

- Én bizony, nagyságos uram, viszem ezt a szegény legénykét szolgálatba, ha valahol helye kerekednék, de hogy az igazat meg is mondjam, még egy helyen sem tudott ellakni, mert „Laci a hátán ül” (lusta).

- Nem baj, a - örvendezett az uraság. - Éppen ilyen legényt keresek én. Nem lesz nálam semmi dolga az isten földjén, s mégis olyan bért adok, hogy tíz esztendeig sem szolgálna más embernél annyit.

Megörvend a szegény asszony, de még jobban Gyurka, s meg is mondta az anyjának egyszeriben, hogy ő ehhez az úrhoz megy szolgálatba, ha semmit sem fizet is, csak enni eleget adjon.

Az uraság megcsinálta az írást, s mikor a szegény asszony megnyomta a keresztet, azt kérte tőle:

- No, szegény asszony, tudod-e, hogy ki vagyok én s hova viszem a fiadat?

- A biz, a no - renyekedett a szegény asszony -, nem is kérdém.

- Hát tudd meg, hogy én Durumó vagyok, a pokol királya, s fiadat az ördögök közé viszem.

Aj, megijedt a szegény asszony, kérte, hogy az írást égessék el, de Durumó azt felelte:

- Majd vaskedden!

Hanem megígérte, hogy esztendő múlva jöjjön el ebbe s ebbe a rengetegbe, ott egy helyet úgy hívnak, hogy: Durumó sarka, s ott aztán visszaadja a fiát. Belényugodott nagy nehezen a szegény asszony, de mikor hazament, még akkor jutott isten igazába eszibe, hogy a fiát kinek a kezére adta. Elpanaszolta két nagyobbik fiának, hogy milyen szerencsétlenül járt, de ezek csak összenéztek, s azt gondolták, hogy az anyjuk vagy a konty alá hajtott, vagy meghibázott az eszében.

No, eltelik az esztendő, s a szegény asszony elment pontosan a Durumó sarkához, várt-várt setét estig, de Durumó nem hozta vissza a fiát.

Amint ott búcsálódott, odament egy ős ember. Kérdi:

- Miért búsulsz, te szegény asszony?

Elmondta, hogy kinek adta szolgálatba a fiát, s hogy éppen a mai szent napra ígerte, hogy visszahozza, de biz a nem is gondol arra.

- Ne is várd azt hijába, szegény asszony, mert oda magadnak kell elmenned, s úgy visszakapod a fiadat!

Avval beléfűtt sípjába, s egy kicsi nyulacska mindjárt mellette termett.

- No, szegény asszony, ez a kicsi nyulacska elvezet a pokol kapujáig, ott aztán beeresztenek, csak azt kell mondanod, hogy Durumót keresed. Hanem a te fiadat eddig úgy elváltottatták, hogy még te sem ismered meg; adok én neked egy szál rozmaringot, indulj meg ezzel az ördögök közt, s amelyik előtt kivirágzik, az a te fiad.

Megköszönte szépen a szegény asszony az ős ember szívességét, s elindult a kicsi nyulacska után.

Három nap s három éjjel mentek, akkor értek a pokol kapujához, innét megfordult a nyulacska, s a szegény asszony bekiáltott a kapun.

Kifut egy ördög, s kérdi:

- Kit keressz, te szegény asszony?

- Én bizony Durumó őfelségit keresem - felelt a szegény asszony.

- No, csak jere, éppen most egrecíroztatja a legényeit, ha jó kedviben lesz, még be is fogad a fűtőkatlan mellé.

Bement szegény asszony, ment egyenest Durumóhoz.

- Kend ugyan visszahozá a fiamat, Durumó uram!

- Ejnye, azt bizony el is feledém - mondja Durumó -, de hát melyik is volt a kend fia? Válassza ki, kend jobban ismeri.

A szegény asszony eltalálta egyre rozmaring nélkül is, pedig olyan fekete volt a fia, mint az üst.

- Jaj - kiált Durumó -, így nem mesterség eltalálni!

Elészólitott egy regiment ördögöt, s parancsolta, hogy egyszeriben vagdalják össze azt a regimentet, amelyikhez Hammas Gyurka tartozott azután égessék porrá, s jóféle füvekkel megkenegették, s a porból ismét egy regiment ördög lett, de egy makula mákszem nem sok, annyi sem különbözött egyik ördög a másiktól.

- No! Most válassza ki kend a fiát! - biztatta Durumó.

Kezibe vette a szegény asszony a rozmaringot, megindult a geléda előtt, s mikor a fiához ért, a rozmaring kivirágzott, s ő megállott előtte.

- Ez az én fiam! - mondta Durumónak.

Tüsszögött Durumó nagy bosszúságában, nem tudta már, hogy mitévő legyen, mert Gyurkát semmiképpen ki nem akarta adni, úgy megkedvelte.

Hanem Gyurka jóllakott már az ördögséggel is, keresztülbucskázott a fején, csóka lett belőle, s úgy kirepült a pokolszádán, hogy Durumónak szeme-szája elállott nagy bámulatában.

Azt mondja a szegény asszony:

- Már bizon, ha a fiam elment én sem maradok itt - s avval otthagya Durumót.

Káromkodott, szitkozódott Durumó, hogy a kölyök így kitanulta az ő mesterségit egy esztendőre, hogy még az ő eszén is túljárt, de nem hagyja annyiban, ha életivel játszik is. Ő is keresztülbucskázott a fején, sasmadár lett belőle, s avval utánarepült Hammas Gyurkának. Mikor már szinte utolérte volna, egy szép réten leszállott Gyurka, keresztülbucskázott a fején, s lett belőle egy szép selyemkendő. A falusi legények meg a leányok éppen ott táncoltak, az egyik leány megkapta, s szépen a nyaka körül kötötte. Leszállott erre a sas is, keresztülbucskázott a fején, s lett belőle egy istenes vastag bot. A táncosok között volt egy vidéki legény is, ez kérni kezdte a leánytól a szép selyemkendőt, de ez nem adta. Azt mondta a legény:

- Hiszen úgyis lelted! - s erővel el akarta venni.

A leálynak a szeretője erre felkapta a botot, s úgy eldöngette a vidéki legényt, hogy a csontja is ropogott belé. Eközben a selyemkendő leesett a leány nyakáról, s ismét csóka lett belőle, a botból pedig sas, de most még mérgebben üldözőbe vette, mert ahogy fáj az ütés a vidéki legénynek, úgy fáj neki is.

Mikor már szinte utolérte volna, a csóka berepült egy ablakon, ott átalhajította magát a fején, s lett belőle egy szép gyémántgyűrű. A sas nem tudott egyebet kieszelni, hanem bucskázott egyet, s lett belőle egy fiatal úr. A háznál éppen akkor készültek a bálba, s a kisasszony, mikor észrevette a gyűrűt a kicsi asztalán, azt hitte, hogy az édesapja vette ajándékba, s felhúzta az ujjára. Beállított erre Durumó is, gazdag úrfi képében, s úgy megszerettette magát a háznál, hogy elhívták magukkal a bálba. Durumó csak mind a gyűrűs kisasszony körül forgolódzott, mondta neki a szépet, s addig-addig, hogy kérni kezdte a gyűrűt a kisasszonytól. Ez azonban kikacagta Durumót, hogy már első este gyűrűt kér tőle, s azt mondta:

- Majd máskor!

Hanem Durumónak akkor kellett volna, s mikor táncra kerekedtek, megfogta a gyűrűt, hogy erővel lehúzza az ujjáról. A kisasszony elkezdett sikoltozni, s Durumót megcsípték a többi úrfiak, s úgy kipenderítették az ablakon, hogy alig tudott összeszedelőzködni. Káromkodott Durumó, s fel is fogadta, hogy többet nem üldözi Hammas Gyurkát, hogy mindenütt ő húzza a kurtát, s visszament az országába. Azonban vége lett a bálnak, s más este a kisasszony lehúzta a gyűrűt, s lett belőle csóka, kirepült az ablakon, s hazáig meg sem állott. Az ajtó előtt keresztülbucskázott, s ismét Hammas Gyurka lett belőle.

- Jaj, lelkem, fiam! Csakhogy hazakerültél - renyekedett a szegény asszony - látt-e, bátyáid már bolondszámba vettek engem, mert nem hitték, hogy a Durumó szolgálja voltál kerek esztendeig.

- De biz a voltam, aki áldója van! - mondta Hammas Gyurka -, de bezzeg nem is bántam meg, mert annyi huncutságot tanultam nála, hogy már ezután is élélhetünk úri módra.

Másnap reggel azt mondja Gyurka a bátyjainak:

- No, legények, ma sokadalom lesz a városban, én hollószín paripává változom, ti pedig vezessetek el engem, s adjatok el jó pénzért. Csak kettőt kötök ki, hogy vörös szakállú embernek el ne adjatok, s ha eladtok, fejemben ne hagyjátok a kötőféket, mert cudarul lesz a dolgom.

El is indultak a városba, s mikor egy erdőn mennének keresztül, Gyurka átalbucskázott a fején, s lett belőle egy szép hollószín paripa. A bátyjai kötőféket vetettek a fejébe, s úgy vezették be a városba. Még jóformán be sem értek, egy óbester megalkudta ötszáz forintban,

de addig itták a legények az áldomást, hogy mind jobban-jobban nekimelegedtek, ettek-ittak, húzták a muzsikussal, s az öccsükről úgy megfelejtkeztek, mint a fekete föld. Az óbester pedig hazavezette a szép csikót a kötőféknél fogvást, s bekötötte az istállóba. Mindjárt adatott neki jó lány sarjút, de a csikó csak tüszögött, s még belé is harapott. Kimegy az óbester leánya, vitt egy karéj komlós cipót s egy jó marék nádmézet, s lám, azt mind egy falásig megette. A kisasszony még tréfálkozott az apjával, hogy cipóval él, meg cukorral, olyan csikót vett. Jól van! Kicsapatja az óbester az udvarra, hadd járja meg magát, hanem mikor délben mind bémentek a cselédek ebédelni, keresztülbucskázott a fején, csóka lett belőle, s hazáig meg sem állott. Az ajtóban ismét bucskázott egyet, s lett belőle Hammas Gyurka. Bément a házba, ott erősen lecirmolta a bátyjait, hogy róla úgy megfelejtkeztek, s azt mondta, hogy holnap is vezessék el, de ha megint úgy járják, többet nem vegyít velök, hanem dolgozzék mindegyik a maga kezére.

Elindultak második nap is a sokadalomba, s mikor az erdőbe értek, átalbucskázott Gyurka a fején, s egy olyan gyönyörű szürke csikó lett belőle, milyen szép még a török császár alatt sem járt. Fejébe húzták a kötőféket s amint beértek a városba, megszólítja egy veres szakállú uraság:

- Mit kértek ezért a csikóért, hé?

- Kétezer forintot - felelt a nagyobbik legény.

A veres szakállú uraság egyszeriben elévette bugyellárisát, de a legényeknek eszükbe jutott, hogy mit kötött volt ki az öccsük, s megmászolták szavukat. Azt mondták, hogy csak tréfabeszéd volt az egész, mert a csikó nem eladó, viszik egy grófnak. A veres szakállú uraság éppen Durumó volt, s nem is hagyta annyiban, hanem szépen utánok sétált, hadd lám: kinek adják el a csikót. Amint vezették az utcán, kinéz az ablakon egy gróf, s kérdi: mit kérnek a csikóért?

- Háromezer forintot! - felelt a nagyobbik legény.

- Vezessétek be! - parancsolta a gróf, s mindjárt kifizette a háromezer forintot. A legények nagy örömben ismét a csikó fejében felejtették a kötőféket, s annál fogvást be is kötötte a gróf az istállójába. Alig mentek el, Durumó is beállított a grófhhoz, s dicsérni kezdte a csikót, mondta, hogy ő is megvette volna anyyiért.

- Hát az úr miféle? - kérdi a gróf.

- Én bizony lovászmester voltam egy hercegnél, s most szolgálatot keresek, ha valahová befogadnának lovászmesternek - felelt Durumó.

- No, éppen jó helyen jár, nekem egy ügyes lovászmesterre van szükségem.

Írást csináltak, s Durumó ment tüstént az istállóba.

- No, te tolvaj, akasztófára való gyilkos! Megverettél egynéhányszor, de most a kezem közé kerültél!

Ezt mondta Durumó a csikónak, avval elékapott egy vastag cseberrudat s úgy elnászpángolta a szegény csikót, hogy az a hírlást is felrúgta kínjában. Meghallja a gróf a nagy dörömbözést, lefut az istállóba.

- Hát te gazember, így kezded az esztendőt?

Megfogatta a béresekkal, lehúzatta, s olyan ötvenet húzatott reá, hogy elájult belé. Mikor aztán felszeszpetelődött nagy kínnal, átalbucskázott a fején, s lett belőle sas, de megfogadta,

hogy többé nem üldözi azt a kitanult kötélrevalót, ki úgy a begyibe szedte az ő mesterségét, hogy még őt is csúfossá teszi.

A gróf ezalatt kieresztette a csikót, hogy járja meg magát az udvaron. Az egész ház népe sajnálkozott a szegény csikón, jóltartották cukorral, kaláccsal s különbnél különb jóféle süteményekkel. Hanem ahogy magára hagyták, csak keresztülbucskázott a fején, s úgy repült haza csóka képiben, mint a gondolat. Az ajtó előtt ismét Hammas Gyurka lett. Mikor belépett az ajtón, bátyjai ijedtökben az asztal alá hengerkedtek.

- Csak ki onnét, hé! - szedtevetézt Gyurka. - Tovább nem tartjuk az atyafiságot, mert ti, látom, mindig elisszátok az eszeteket.

Ami pénz volt, elosztotta négyfelé, s azt mondotta:

- Egy rész az anyámé, hogy legyen miből éljen vénségire, kettő a tiétek, hogy legyen miből folytassátok a mesterségeket, a negyedik rész az enyim s én azzal megyek szerencsét próbálni.

Avval átalbucskázott a fején, s úgy elrepült csóka képiben, hogy soha még hírét sem hallották.

SÁRGA KICSI KÍGYÓ

Volt, hol nem volt, még hetedhét országon is túl volt, volt egyszer egy szegény ember. Ennek a szegény embernek ügyibevaló szép felesége volt, de gyermeke csak akkora sem, mint egy ütés tapló. Imádkoztak este, reggel, lefektükben, fölkeltekben:

- Uram, Istenem, csak akkora gyermeket adj mint egy ütés tapló.

De az Úristen nem hallgatta meg az imádságukat.

No, telik-múlik az idő. Megébred egy reggel az asszony, s azt mondja az urának:

- Hallá-é! Milyen bolond álmot láttam az éjen.

- Mit, ugyan bizony?

- Hát a házukba jött egy ősz öregember, s azt mondja:

- Tudom én, mi a bajotok, neked s az uradnak. Ha gyermekre van szükségetek, menjetek ki ma reggel a kapu elejibe, ott álljatok meg, s akármiféle lelkes vagy lelketlen állat jó arrafelé, fogjátok meg, vigyétek bé, az lesz a ti gyermeketek.

- No, hallod-e, asszony, elég bolond álom, de próbáljuk meg!

Mindjárt felöltöznek, kimennek a kapu elejibe, s ott állingálnak jó darab ideig.

Hát egyszer csak arra fut egy sárga kicsi kígyó.

Hé, ördög adta varasgyékja! - neki a sárga kicsi kígyónak, megfogják, az asszony a kebelibe dugja, beviszik a házba, s ott jól tartják tejbe mártott kenyérral.

Telnek-múlnak a napok, egyszer csak megszólal a sárga kicsi kígyó, s azt mondja a szegény embernek:

- Édesapám, menjen el a királyhoz, s kérje meg nekem a leánya kezét!

- Mit beszélsz, te szerencsétlen teremtés, hiszen a király mindjárt a fejemet véteti!

- Csak menjen, ne féljen semmitől, a többi az én dolgom lesz.

Addig s addig, hogy a szegény ember felkászálódik s elmegy a királyhoz. Egy jó puska lövésre volt a király palotája. Bemegy az udvarba, s hát a király éppen akkor sétál a katonái előtt, s vizitálódik. Odamegy a szegény ember, köszön illendőképpen, s azt mondja:

- Felső királyom, életem-halálom a kezedbe ajánlom, az én fiam, a sárga kicsi kígyó, azért küldött ide, hogy megkérjem neki a leányod kezét.

Nagyot kacag a király, hogy a könnye is kicsordul belé.

- Jól van, te szegény ember, én nem bánom, hanem elébb három dolgot adok fel a fiadnak, s ha azt meg nem teszi, karóba húzatom a fejét. Az első feltétel az lesz, hogy hozzon három aranyalmát a Tündér Ilona kertjéből.

Hej, megszontyolodott a szegény ember! Most már kifogy ebből az egy fiából is. Hogy is tudná ilyen bolond dologra adni a fejét. Csak hogy föl nem veté a nagy búbánat. Hazamegy, s mondja a fiának a király üzenetét.

Azt mondja a sárga kicsi kígyó:

- Azért bizony egyet se búcsálódjék, édesapám, még ma elhozom a három aranyalmát.

Avval csak kikerült az ajtón, s meg sem állott a Tündér Ilona kertjéig. Ott bebújt a kert hasadéka, felfutott a legelső fára, s lenyisszentett egy almát. Hej - Atya-Fiú-Szentlélek! -, akkorát csendült erre a kert, hogy hetedhét országon túl hallódott a csendülése. Hát csak törtet elé a hétfejű sárkány (mert tudjátok meg, hogy ez őrizte a kertet), a szájából hét singnyire futott elé a veres láng. Megállott a fa alatt, szimatolt erre is, arra is, ha megláthatna valakit. De a sárga kicsi kígyó belebújt a fa odvába, s meg sem moccan, míg a hétfejű sárkány nagy derendóciával el nem szelelt. Akkor kiugrott az odúból, leszakasztott még két almát, s egy percre kívül volt a kerten.

Bezzeg álmélkodott a szegény ember, mikor a sárga kicsi kígyó megérkezett a három arany almával. No, volt öröm. Mindjárt tarisznyába tette, s elvitte a király elé.

- Itt a három aranyalma, felséges királyom.

Nézi a király erről is, arról is, forgatja az almákat minden oldalra, de azok bizony igazi színarany almák voltak.

- No, jól van, te szegény ember, hanem még hátravan két főfeltétel. Mondd meg a fiadnak, hogy ha holnap reggel ilyen kakassarkon forgó aranypalotát nem teremt a te házad helyire, milyen az enyém, szörnyű halálnak halálával hal meg.

Aj, csak most szontyolodott el istenigazában a szegény ember. Renykedett s évelődött szegény feje, hogy tud most csinálni az a szetemnyi teremtés. Lopni csak lothat, de hogy mit építsen, mikor egy babóháznak sem volna képe. Sírva mondja otthon a fiának:

- Jaj, szerelmes gyermekem, mibe ártottad magad! Ha holnap reggelre olyan palota nem lesz a házunk helyén, mint a királyé, szörnyű halálnak halálával halsz meg.

Azt mondja erre a sárga kicsi kígyó:

- No, bezzeg, édesapám ha még ezen is tud epekedni! Csak feküdjenek el békével, kied is, édesanyám is, majd csudára ébrednek.

Beesteledik, s kimegy a sárga kicsi kígyó az udvarra.

Elévesz egy sípot, megfuvintja, s hát abban a szempillantásban annyi ördög kerekedett össze, hogy a hold s mennyi ragyogó csillag mind megfeketedett. Csak elélibbegtet egy sánta ördög, s azt kérdi a sárga kicsi kígyótól:

- Mit kívánsz, édes gazdám?

- Azt, hogy ezt a házat szépen szedjétek éjjel, s éppen olyan aranypalotát építsetek ide, mint a királyé!

Hej, neki az a rengeteg sok ördög, surrogtak-burrogtak, mozgolódtak, s mire pitymallott, az utolsó szegig készen volt a palota. Megébredt reggel a szegény ember s a felesége, csak dörzsölték, dörzsölték szemükből az álmat, kérdezték egymástól: vajon ők-e ők? Odafut a sárga kicsi kígyó, s azt mondja, hogy: bizony csak kietek, kietek!

Felszökik a szegény ember az aranyos ágyból, felöltözik aranyos gúnyába, s fut a királyhoz. Ez már ott állott az ablakában, s onnét nézte a palotája társát. Jó messziről elejibe kiáltott a szegény embernek:

- Be se jöjj, te ördögös gyermeknek ördögös apja, hanem vidd meg a harmadik főfeltételt: hogy ha holnap reggelre a két palotát össze nem köti egy aranyhíddal, s ha a híd két oldalán aranyfákon aranymadarak nem énekelnek, elpusztítom a föld színéről minden nemzetségével!

Hazamegy a szegény ember, de most már nem is búsult olyan erősen. Gondolta, ha a többi megcsinálta az ő fia, csak megsegíti az Isten a harmadik főfeltételben is. Jól gondolá, mert reggel már az aranyhídon sétált a királyhoz. Magával vitte a sárga kicsi kígyót is. Bemennek a királyhoz, jó reggelt köszöntenek, s a szegény ember elémondja:

- Felséges királyom, életem-halálom a kezedbe ajánlom, itt a fiam, a sárga kicsi kígyó, most már tartanók meg a lakodalmat.

Eleget köntörfalazott, teketóriázott a király, de mit volt mit tenni, szavának kellett, hogy álljon. Jaj, a szegény királykisasszony, mikor meglátta az urára levendőt! Sírt, földhöz vágta magát hetvenhét, de mind hiábavalóság volt, a lakodalmat megtartották. Eközben béesteledik, s az éfiú pár bémegy a szobájába. A királykisasszony bizonygatózott, hogy ő inkább megöli magát, de nem fekszik ágyba azzal a rusnya sárga kígyóval, s ha hozzá talál nyúl, megfogja s kitekeri a nyakát. Hát egyszer csak keresztülbucskázik a fején a sárga kicsi kígyó - s halljatok csudát! -, dali szép legény lett belőle!

Megszólal a legény:

- Ne félj tőlem, szépséges szép királykisasszony! Nem vagyok én sárga kicsi kígyó, én egy elátkozott királyfi vagyok. Apám arra átkozott, hogy hét esztendeig, hét hétig s hét napig kígyóbőrben járjak. Még nem telt ki az átok ideje, azért azt mondom neked, hogy senkinek ezen a világon ne szólj erről, mert mindketten erősen megbánjuk.

Megörvendett ennek a királykisasszony, fogadkozott, hogy senkinek sem szól. De reggel bemegy az apjához, s ez addig faggatta, hogy mégis elmondott mindent.

„Várj csak - gondolá a király -, nem hordod te tovább azt a rusnya kígyóbőrt!” Volt a palotában egy vén boszorkány, azt magához hívatta, s megparancsolta neki, hogy előre menjen be az éfiú pár szobájába, s ha leveti a sárga kicsi kígyó bőrét, égesse el.

A vén boszorkány előre bé is ment, s mikor az éfiú pár lefeküdt, kibújt az ágy alól, megkereste a kígyóbőrt, s egy teli parázs serpenyőben porrá égette.

Megébred reggel a sárga kicsi kígyó, fel akarja venni a bőrét, s hát nincs! Aj, megszorodik szegény feje! Azt mondja a feleséginek:

- No, feleség, mégsem tartottad meg a szavad, a bőrömet elvitte valaki. Nekem most már el kell innen pusztulnom, haza az apám várába. Még éppen hét napom van, de ha azt akarod, hogy a feleségem maradj, utánam kell jönnöd.

Ezzel egy aranyabroncsot vett elő, s azt mondta:

- Ezt az aranyabroncsot a két karodra teszem, hogy senkit meg ne ölhes, míg ismét egymáséi lehetünk. Én megyek a fekete várba, te jere utánam egyingesen, mezítláb, állj meg a várkapu előtt, s hét nap, s hét éjjel szüntelen ezt kell kiáltanod: „Jere ki, te elátkozott királyúrfi, itt a feleséged, vedd le a karjáról az aranyabroncsot!”

Elbúcsúztak keserves könnyhullatások közt, s a sárga kicsi kígyó ember képében elindult a fekete várba. Estére kelve a felesége is utána, s meg nem állott, míg a fekete várhoz nem ért. Ott aztán csak kiabálta: „Jere ki, te elátkozott királyúrfi, itt a feleséged, vedd le a karjáról az aranyabroncsot!”

Hét éjjel s hét nap mind ezt kiabálta, akkor megnyílt a fekete vár kapuja, kijött a dali királyúrfi, odafutott feleségéhez, megölelte, megcsókolta, s az aranyabroncs magától lehullott. Azzal szépen fölkerelkedtek, dióhéjba telepedtek, a Küküllőn leereszkedtek.

Holnap legyenek a ti vendégeitek!

FEHÉRLÓFIA

Egyszer volt, hol nem volt, még az Óperenciás-tengeren is túl volt, volt a világon egy fehér ló. Ez a fehér ló egyszer megellett, lett neki egy fia, azt hét esztendeig szoptatta, akkor azt mondta neki:

- Látod, fiam, azt a nagy fát?

- Látom.

- Eredj fel annak a legtetetejébe, húzd le a kérgét.

A fiú felmászott, megpróbálta, amit a fehér ló mondott, de nem tudta megtenni. Akkor az anyja megint szoptatta hét esztendeig, megint felküldte egy még magasabb fára, hogy húzza le a kérgét. A fiú le is húzta.

Erre azt mondta neki a fehér ló:

- No, fiam, már látom, elég erős vagy. Hát csak eredj el a világra, én meg megdöglöm.

Azzal megdöglött. A fiú elindult világra. Amint ment, mendegélt, előtalált egy rengeteg erdőt, abba be is ment. Csak kódorgott, csak bódorgott, egyszer egy emberhez ért, ki a legerősebb fákat is úgy nyűtte, mint más ember a kendert.

- Jó napot adjon Isten! - mondja Fehérlófia.

- Jó napot, te kutya! Hallottam hírért annak a Fehérlófiának, szeretnék vele megbirkózni.

- Gyere no, én vagyok!

Megbirkóztak. De alig csavarított egyet Fehérlófia Fanyúvön, mindjárt a földhöz vágta.

- Már látom, hogy erősebb vagy mint én - mondja Fanyúvő. - Hanem tegyük össze a kenyerünket, végy be szolgálatodba. - Fehérlófia befogadta, már itt ketten voltak. Amint mentek, mendegéltek, előtalálnak egy embert, aki a követ úgy morzsolta, mint más ember a kenyeret.

- Jó napot adjon Isten - mondja Fehérlófia.

- Jó napot, te kutya! Hallottam hírért annak a Fehérlófiának, szeretnék vele megbirkózni.

- Gyere no, én vagyok!

Megbirkóztak. De alig csavarított Fehérlófia Kőmorzsolón hármát-négyet, mindjárt a földhöz vágta.

- Már látom, hogy teellened nem csinálhatok semmit - mondja Kőmorzsoló. - Hanem tudod mit, végy be szolgálatodba, hű szolgád leszek halálig.

Fehérlófia befogadta; már itt hárman voltak. Amint mentek, mendegéltek, előtaláltak egy embert, aki a vasat úgy gyúrta, mint más ember a tésztát.

- Jó napot adjon Isten! - mondja Fehérlófia.

- Jó napot, te kutya! Hallottam hírért annak a Fehérlófiának, szeretnék vele megbirkózni.

- Gyere no, én vagyok!

Sokáig birkóztak, de nem bírtak egymással. Utoljára Vasgyúró gáncsot vetett, földhöz vágta Fehérlófiát, erre ez is megharagudott, felugrott, s úgy vágta a földhöz Vasgyúrót, hogy majd oda ragadt. Ezt is szolgálatába fogadta; már itt négyen voltak.

Amint tovább mennek, mendegélnek, rájuk esteledett, ők is megtelepedtek, kunyhót csináltak. Másnap azt mondja Fehérlófia Fanyűvőnek:

- No, te maradj itt, főzz kását, mink elmegyünk vadászni.

Elmentek. De alighogy tüzet rakott s a kásafőzéshez fogott Fanyűvő, ott termett egy kis ördög; maga nagyon kicsi volt, de a szakálla a földet érte. Fanyűvő nem tudott hova lenni ijedtében, mikor meglátta, hát még mikor rákiáltott:

- Én vagyok Hétszűnyű Kapanyányimonyók, add ide azt a kását, ha nem adod, a hátadon eszem meg!

Fanyűvő mindjárt odaadta. Hétszűnyű Kapanyányimonyók megette, azzal visszaadta az üres bográcsot. Mikor hazajöttek a cimborák, nem volt semmi enivaló, megharagudtak, jól eldönggették Fanyűvőt, de az nem mondta meg, hogy miért nincs kása.

Másnap Kőmorzsoló maradt otthon. Amint elkezdte főzni a kását, odament őhöz is a Hétszűnyű Kapanyányimonyók, és kérte a kását:

- Ha ide nem adod, a hátadon eszem meg! - De Kőmorzsoló nem adta, Hétszűnyű Kapanyányimonyók sem vette tréfára a dolgot, lenyomta a földre, hátára tette a bográcsot, onnan ette meg a kását.

Mikor a többi három hazafelé ment, Fanyűvő előre nevette a dolgot, mert tudta, hogy Kőmorzsolótól is elveszi a kását Hétszűnyű Kapanyányimonyók.

Harmadnap Vasgyúró maradt otthon.

De a másik kettő se neki, se Fehérlófiának nem kötötte az orrára, mért maradtak két nap kása nélkül.

Ahhoz is odament Hétszűnyű Kapanyányimonyók, kérte a kását, s hogy nem adta, a meztelen hasáról ette meg. Amint a többi három hazajött, ezt is jól elpáholták.

Fehérlófia nem tudta, mért nem csinált egyik se kását. Negyednap maga maradt otthon. A többi három egész nap mindig nevette Fehérlófiát, tudták, hogy ahhoz is odamegy Hétszűnyű Kapanyányimonyók. Csakugyan oda is ment, de bezzeg megjárta, mert Fehérlófia megkötözte a szakállánál fogva egy nagy fához.

Amint a három cimborá hazaért, mindjárt feltálalta a kását. Amint jóllaktak, megszólalt Fehérlófia:

- Gyertek csak, mutatok valamit.

Vezette volna őket a fához, amelyikhez Hétszűnyű Kapanyányimonyókot kötötte, hát látja, hogy nincs ott, hanem elvitte a fát is magával.

Mindjárt elindultak a nyomon. Mindég mentek hét nap, hét éjjel, akkor találtak egy nagy lyukat, amelyen a másvilágra ment le Hétszűnyű Kapanyányimonyók. Tanakodtak, mitévők legyenek, utoljára arra határozták, hogy lemennek.

Fanyűvő font egy kosarat, csavart egy hosszú gúzszt a faágakból, s azon leeresztette magát. De meghagyta, hogy húzzák fel, ha megrántja a kötelet. Alig ért le negyedrésszére a mélységnek, megijedt, felhúzatta magát.

- Majd lemegyek én - mondja Kőmorzsoló. De a harmadrészeről az útnak ő is visszahúzatta magát.

Azt mondja Vasgyúró:

- Ejnye, be gyávák vagytok! Eresszetek le engem! Nem ijedek én meg ezer ördögtől sem!

Le is ment fele útjáig, de tovább nem mert, hanem megrángatta a gúzst, hogy húzzák fel.

Azt mondja Fehérlófia:

- Eresszetek le engem is, hadd próbáljak szerencsét!

Bezzeg nem ijedt meg! Lement a másvilágra, kiszállt a kasból, elindult széjjelnézni. Amint így kódorog előre-hátra, meglát egy kis házat, bemegy bele, hát kit lát? Nem mást, mint Hétszűnyű Kapanyányimonyókot. Ott ült a kuckóban, kenegette a szakállát meg az állát valami zsírral; a tűzhelyen ott főtt egy nagy bogrács kása.

- No, manó - mondja neki Fehérlófia -, csakhogy itt vagy! Másszor te akartad az én kásámat megenni a hasamról, majd megeszem én most a tiedet a te hasadról.

Azzal megfogta Hétszűnyű Kapanyányimonyókot, a földhöz vágta, hasára öntötte a kását, úgy ette meg, azután kivitte a házból, egy fához kötötte, s odább ment.

Amint megy, mendegél, előtalál egy várat rézmezővel, rézerdővel körülvéve. Amint meglátta, mindjárt bement bele; odabent egy gyönyörű királykisasszonyt talált, aki nagyon megijedt, amint meglátta a felvilági embert.

- Mit keresel itt, felvilági ember, ahol még a madár se jár?

- Hát biz én - felelt Fehérlófia - egy ördögöt kergettem.

- No, hát most jaj neked! Az én uram háromfejű sárkány, ha hazajön, agyonvág. Bújj el hamar!

- Nem búvok biz én, megbirkózom én vele.

Arra a szóra ott termett a sárkány.

- No, kutya - mondja Fehérlófiának -, most meg kell halnod! Hanem viaskodjunk meg a rézszűrűmön.

Meg is viaskodtak. De Fehérlófia mindjárt a földhöz vágta a sárkányt, s levágta mind a három fejét. Azzal visszament a királykisasszonyhoz. Azt mondja neki:

- No, most már megszabadítottalak, királykisasszony, jere velem a fel-világra!

- Jaj, kedves szabadítóm - felel a királykisasszony - van nekem idelent két testvérem, azokat is egy-egy sárkány rabolta el; szabadítsd meg őket, neked adja az édesatyám a legszebb lányát meg fele királyságát.

- Nem bánom, hát keressük meg.

Elindultak megkeresni. Amint mennek, találnak egy várat ezüstmezővel, ezüsterdővel körülvéve.

- No, itt bújj el az erdőben - mondja Fehérlófia -, én majd bemegyek.

A királykisasszony elbújt, Fehérlófia meg elindult befelé. Odabent egy még szebb királykisasszonyt talált, mint az első. Az nagyon megijedt, ahogy meglátta, s rákiáltott:

- Hol jársz itt, felvilági ember, hol még a madár se jár?

- Téged jöttelek megszabadítani.

- No, akkor ugyan hiába jöttél, mert az én uram egy hatfejű sárkány, ha hazajön, összemorzsol.

Arra a szóra ott termett a hatfejű sárkány. Amint meglátta Fehérlófiát, mindjárt megismerte.

- Hej, kutya - mondja neki -, te ölted meg az öcsémet, ezért meg kell halnod! Hanem gyere az ezüstszűrűmre, viaskodjunk meg!

Azzal kimentek, soká viaskodtak, utoljára is Fehérlófia győzött, földhözvágta a sárkányt, levágta mind a hat fejét. Azután magához vette mind a két királykisasszonyt, s így hárman útnak indultak, hogy a legfiatalabbat is megszabadítsák. Amint mennek, mendegélnek, talál-
nak egy várat aranymezővel, aranyerdővel körülvéve. Itt Fehérlófia elbújtatta a két király-
kisasszonyt, maga meg bement a várba. A királykisasszony majd meghalt csodálkozásában, amint meglátta.

- Mit keresel itt, ahol még a madár se jár? - kérdi tőle.

- Téged jöttelek megszabadítani - felelt Fehérlófia.

- No, akkor hiába fáradtál, mert az én uram egy tizenkétfejű sárkány, aki ha hazajön, összevissza tör.

Alig mondta ezt ki, rettenetes nagyot mennydörgött a kapu.

- Az én uram vágta a buzogányát a kapuba - mondja a királykisasszony -, mégpedig tizenkét mérföldről. De azért ebbe a nyomba itt lesz. Bújj el hamar!

De már akkor ha akart volna, se tudott volna elbújni Fehérlófia, mert a sárkány betoppant. Amint meglátta Fehérlófiát, mindjárt megismerte.

- No, kutya, csakhogy itt vagy! Megölted két öcsémet, ezért, ha ezer lelked volna is, meg kellene halnod! Hanem gyere aranyosztrémre, birkózzunk meg! Nagyon soká viaskodtak, de nem tudtak semmire se menni. Utoljára a sárkány belevágta Fehérlófiát térdig a földbe; ez is kiugrik, belevágja a sárkányt derékig; a sárkány kiugrik, belevágja Fehérlófiát hónaljig; már itt Fehérlófia nagyon megharagudott, kiugrott, s belevágta a sárkányt, hogy csak a feje látszott ki, erre kikapta a kardját, levágta a sárkánynak mind a tizenkét fejét.

Azután visszament a várba, elvitte magával mind a három királykisasszonyt. Elérkeztek ahhoz a kosárhoz, amelyiken Fehérlófia leereszkedett, próbálgatták minden módon, hogy férhet-
nének belé mind a négyen, de sehogy se boldogultak. Így hát Fehérlófia egyenként felhúzatta a
három királykisasszonyt, ő maga meg várta, hogy őerte is eresszék le a kosarat. Csak várt,
csak várt, három nap, három éjjel mindig várt. Várhatott volna szegény akár ítéletnapig is.
Mert amint a három szolga felhúzta a három királykisasszonyt, arra határozták, hogy ők
magok veszik el a három királykisasszonyt, s nem eresztik megint a kosarat Fehérlófiáért,
hanem otthagyják őt a másvilágon. Mikor Fehérlófia már nagyon megunt a várakozást, kapta
magát, elment onnan nagy búslakodva. Alig ment egy kicsit, előfogta egy nagy záporosó, ő is
hát behúzta magát a szűrőbe, de hogy úgy is ázott, elindult valami fedelet keresni, ami alá
behúzódjék. Amint így vizsgálódik, meglát egy griffmadárfészket három fiókgriffmadárral;
ezt nemcsak hogy el nem szedte, de még betakarta szűrővel, maga meg bebújt egy bokorba.
Egyszer csak jött haza az öreg griffmadár.

- Hát ki takart be benneteket? - kérdi a fiaitól.

- Nem mondjuk meg, mert megölnöd.

- Dehogy bántom! Nem bántom én, inkább meg akarom neki hálálni.

- No, hát ott fekszik a bokor mellett, azt várja, hogy elálljon az eső, hogy levehesse a szűrét rólunk.

Odamegy a griffmadár a bokorhoz, kérdezi Fehérlófiától:

- Mivel háláljam meg, hogy megmentetted a fiaimat?

- Nem kell nekem semmi - felel Fehérlófia.

- De csak kívánj valamit; nem mehetsz úgy el, hogy meg ne háláljam.

- No, hát vigy fel a felvilágra!

Azt mondja rá a griffmadár:

- Hej, ha ezt más merete volna kívánni, tudom, nem élt volna egy óráig; de neked megteszem; hanem eredj, végy három kenyeret meg három oldal szalonnát; kösd a kenyeret jobbról, a szalonnát balról a hátadra, s ha jobbra hajlok, egy kenyeret, ha balra, egy oldal szalonnát tégy számba. Ha nem teszel, levetlek.

Fehérlófia éppen úgy tett mindent, ahogy a griffmadár mondta. Elindultak azután a felvilágra. Mentek jó darabig, egyszer fordul a griffmadár jobbra, akkor beletett a szájába Fehérlófia egy kenyeret, aztán balra, akkor meg egy oldal szalonnát. Nemsokára megint fordítja a griffmadár balra a fejét. Fehérlófia kapta a bicskáját, levágta a bal karját, azt tette a griffmadár szájába. Azután megint fordult jobbra a madár, akkor a jobb lábszárát adta neki.

Mire ezt is megette, felértek. De Fehérlófia nem tudott se té, se tova menni, hanem ott feküdt a földön, mert nem volt se keze, se lába.

Itt benyúlt a griffmadár a szárnya alá, kihúz egy üveget tele borral. Odaadja Fehérlófiának.

- No - mondja neki -, amiért olyan jószívű voltál, hogy kezed-lábad a számba tetted, itt van ez az üveg bor, idd meg.

Fehérlófia megitta. Hát lelkem teremtette - tán nem is hinnétek, ha nem mondanám -, egyszerre kinőtt keze-lába! De még azonfelül hétszer erősebb lett, mint azelőtt volt.

A griffmadár visszarepült az alvilágba. Fehérlófia meg útnak indult megkeresni három szolgáját. Amint megy, mendegél, előtalál egy nagy gulyát. Megszólítja a gulyást:

- Kié ez a szép gulya, hé?

- Három úré: Vasgyúró, Kőmorzsoló és Fanyűvő uraké.

A gulyás útba igazította, el is ért nemsokára a Vasgyúró kastélyához, bement belé, hát majd elvetette a szeme fényét a nagy ragyogás, de ő csak ment beljebb. Egyszer megtalálta Vasgyúrót, aki mikor meglátta Fehérlófiát, úgy megijedt, hogy azt sem tudta, leány-e vagy fiú. Fehérlófia megfogta, kihajította az ablakon, hogy mindjárt szörnyethalt. Azután fogta a királykisasszonyt, vezette Kőmorzsolóhoz, hogy majd azt is megöli, de az is meg Fanyűvő is meghalt ijedtében, mikor megtudta, hogy Fehérlófia feljött a másvilágról. Fehérlófia a három királykisasszonyt elvezette az apjokhoz.

Az öreg király rettenetesen megörült, amint a leányait meglátta. S hogy megtudta az egész esetet, a legfiatalabbat Fehérlófiának adta fele királyságával együtt. Nagy lakodalmat csaptak, s még máig is élnek, ha meg nem haltak.

ARCHAIKUS NÉPI IMÁDSÁGOK, SZÖVEGEK ÉS VERSEK (POGÁNY-KERESZTÉNY)

BETEGSÉGBEN

Elindult Szüzanyám Józefát völgyébe,
Arra ment Szent Margit,
Azt kérdezte tőle:
„Mit csinálsz itt Szüzanyám?”
„Itt ülök, itt tartom szerelmes Jézusomat, mert ő beteg.
Sion völgyében 7 féle gyümölcsfa ágat és az Égi harmatokat
És fürödj abban kisdéd Jézuskám!”
Mikor a Jézuska megfürdik,
A beteg megkönnyebbedik,
77 féle nyavajából és szenvedésből,
Vedd ki ezen betegből minden betegséget!
3 angyal őriz engem,
Egyik fejtől,
Másik lábtól,
Harmadik a bűnös lelkem várja.

MOSDÁS KÖZBE

Dícsértessél óh áldott víz,
Ki megmostad az én gyarló testemet,
Mosd meg az én bűnös lelkemet!
Dicsíret neked örök Atyaisten!
Ki az egész világot teremtetted,
Áldott a te neved,
Áldott a teljes Szentháromság
Most és mindörökkön örökké ámen.

ÉG SZÜLTE FÖLDET

Ég szülte Földet, Föld szülte fát,
Fa szülte ágát,
Ága szülte bimbaját,
Bimbaja szülte virágját,
Virágja szülte Szent Annát,
Szent Anna szülte Máriát,
Mária szülte Krisztus Urunkat a világ megváltóját.

IDE NEM MER SEMMI ROSSZ...

Begyütt Jézus a házamba
Házam közepén megállta,
Piros vérét hullajtotta,
Az egész házamat befolyta,
Szűz Mária helyét hatta,
Ide nem mer semmi rossz,
Ha lefekszek én ágyamba,
Mint Úrjézus koporsóba,
Fejem felett három angyal,
Egyik őriz, másik vigyáz,
A harmadik szegén bűnös lelkem várja.

POGÁNNAK MARKÁTU’ („Föjlajánlás”)

Hálákat adok Uram Teremtőm,
Ez te szent fölségednek,
Hogy megőriztél, oltalmaztál a máj dicsőséges szent napon,
Kártu’ kárvallástu’
Szerencsétlenségű’
Hirtelen haláltu’
Kécségbeeséstű’
Pogánnak markátu’
Rossz embernek a szándékátu’
Minden kárvallástu’
Oh Uram Jézus Krisztusom,
Szent kezedbe ajánlom
Testemet lelkemet
Életemet halálomat
Minden mozdulatomat
Ezt a mostani keves imáccságomat,
Föjlajánlom az Úrjézus Krisztusnak az ő kinszenvedéséé’
A Boldogságos Szűz Anyának a hét fájdalmáé’
Édesanyámé’
Édesapámé’
Hetedizönt való nemzeccségemé’
A purgátérímbeli lelkeknek a kiszabadulásé’
Árvákér’
Özvegyekér’
Úton vízen járókér’
Velünk jótevőkér’
Mindenféle szükségünkér’
Magam bűnöm bocsánattyáér’ is, ámen.

ALUSZTOK-E BOLDOGOK?

Agalának három ága, Magos mennynek magassága,
Nyisd be Uram szent ajtódat,
Hadd mennek be szent szintváltani,
Szent sebeket kötözni,
Alusztok-e boldogok?
Aluggyatok boldogok!
Szól a kakas éjfél tájba,
Kiáltya: kejj föl Mária, kejj föl!
Mefogták a Jézust,
Dárdával dárdázták,
Koronával koronázták,
Hét csöpp vére elcsöppent,
Az angyalok fölszedték,
Jézus elejbe magos mennybe föl vitték,
Az Uram Istenbe ma vagyon péntek,
Urunk méne kényyára,
Kényyának esettyére,
Esettye alatt öt mise,
Öt mise alatt hullassza drágalátos szent vérit
Teremtettel a testet,
Attá bele lölköt,
Aki eztet reggel este elmongya,
Szintén úgy üdvözül, mint Krisztus Urunk a magas
mennységben.
Én elmenek én utaimon,
Két szárnyas angyal az én vállaimon,
Mennyetek el fiaim fekete hegy hátára,
Hirdessétek a szent igéket,
A kokas megszólamlodott,
Krisztus Urunk született,
Három csöpp vére elcsöppent,
Három szűz játszik vele,
Az angyalok fölszették,
Jézus elibe a magos mennybe föl vitték,
Én lefekszem én ágyamba
Testi lelki koporsómba,
Három angyal fejem fölött,
Egyik őriz, másik vigyáz, harmadik a bűnös lelkemet várja.

JÉZUSNAK SZENT VÉRE

Reggel ha fölkelek
Kimegyek ajtóm elejibe
Föltekintek magas mennyégbe
Ott látok egy kereszt debencét
Abban van Krisztus Jézusnak szent vére,
Aki avval megmosgyik
Aranykendővel megtörüközik,
Megnyeri a mennyeknek országát.
Él a világ hat ezrig, ha telik,
Mária nevit dicsillik,
Én sem szólom, sem itélem,
Mert megfogták Jézust,
A kegyetlen zsidók,
Kőoszlophoz kötözték,
Vasustorokva ustorozták,
Szent haját szálanként szaggatták
szálanként...
Küdd világ lefeketre
Fé keletre,
Bizon, bizon Teremtőm, Megváltóm,
Könyörüjj rajtam és családomon, ámen.

NEM A RÓZSA

Áll a rózsza a mezőbe,
Nem rózsza, hanem Boldogságos Szűz Mária,
A szent jászolt egyengeti,
A szent fiát lefekteti,
Kipólyázza, bepólyázza,
Keresztet vet reája,
Mi is vessünk magunkra keresztet:
Atyának, Fiúnak, Szentlélek.

AZ AZ ASSZONY MÁRIA

Elindultam egy útra
Hétszer szentelt szent útra,
Ott vagyon egy szent egyház,
Hétszer szentelt szent egyház,
Az előtt mondanak egy misét
Hétszer szentelt szent misét
Az előtt áll egy asszony,
Hétszer szentelt szent asszony,
Abban vagyon egy oltár,
Hétszer szentelt szent oltár,
Az előtt áll egy barát,
Hétszer szentelt szent barát,
A karján van egy gyermek,
Hétszer szentelt szent gyermek,
Az az asszony Mária,
A kis gyermek szent fia,
A mi Urunk Jézus Krisztus.

KÖSZÖNTŐK

Ahol keletkezik Egy ékes, nagy út;
Amellett keletkezik
Egy halastó-állás.
Haj, regő, rejtem;
Regő, rejtem!

Azt is felfogá
Az apró sárocška.
Arra is rászokik
Csodafiú szarvas.
Haj, regő, rejtem;
Regő, rejtem!

Noha kimennél,
Uram, Szent István király,
Vadászni, madarászni;
De ha nem találnál
Sem vadat, sem madarat,
Hanem csak találnál
Csodafiú szarvast.
Haj, regő, rejtem;
Regő, rejtem!

Ne siess, ne siess,
Uram, Szent István király,
Az én halálomra!
Én sem vagyok
Vadlövő vadad,
Hanem én is vagyok
Az Atyaistentől
Hozzád követ.
Haj, regő, rejtem;
Regő, rejtem!

Homlokomon vagyon
Fölkelő, fényes nap;
Oldalamon vagyon
Árdeli szép hold;
Jobb vesémen vannak
Az égi csillagok.
Haj, regő, rejtem;
Regő, rejtem!

Szarvam vagyon:
Ezer vagyon!
Szarvam hegyin vannak
Százezer sövények.
Gyulaszlag, gyulaszlag,
(H)oltatlan alusznak.
Haj, regő, rejtem;
Regő, rejtem!

Hej, már kit adjunk?
A Jusztinnak adjuk,
Horváth Annát adjuk.
Haj, regő, rejtem;
Regő, rejtem!

Hej, már kit adjunk?
Lacikának adjuk,
Király Ilust adjuk.
Haj, regő, rejtem;
Regő, rejtem!

REGÖSÉNEK

Ne fuss, ne szaladj,
Szent István királyunk!
Mi sem vagyunk ördögök,
Hanem a te szolgálaid.
Haj regő rajta,
Azt is megengedte
A nagy uristen!

Kelj föl, gazda, kelj föl!
Szállott isten házadra
Sereg angyalával,
Vetett asztalával,
Tele poharával.
Haj regő rajta,
Azt is megengedte
A nagy uristen!

Emitt keletkezik
Egy fekete pászit,
Abban legelészget
Csudafiu-szarvas
Csudafiu-szarvasnak
Ezer ága-boga,
Ezer misegyertya
Gyujtatlan gyulladjék,
Ojtatlan aludjék.
Haj regő rajta,
Azt is megengedte
A nagy uristen!
Adjon az uristen
Ennek a gazdának
Egy kis ólat, egy nagy disznót,
Alá meg száz malacot.
Az egyikből kifusson,
A másikba befusson.
Haj regő rajta,
Azt is megengedte
A nagy uristen!

Adjon az uristen
Ennek a gazdának
Négy kis ökröt, két kis bérest,
Csengős-pengős szekeret,
Arany ostor nyelet.
Haj regő rajta,
Azt is megengedte
A nagy uristen!

Itten vagyon egy leány,
Kinek neve (Rozi);
Amott vagyon egy szép legény,
Kinek neve (Gyuri).
Haj regő rajta,
Azt is megengedte
A nagy uristen!

Ugy csöndörödjének,
Ugy pöndörödjének,
Mint a cica farka,
Még annál is jobban,
Mint a kis nyul farka.

JÚLIA SZÉP LEÁNY (A mennybe-vitt lány)

Júlia szép leány egykoron kimöne
Búzavirág-szödni a búzamezőbe,
Búzavirág-szödni, koszorúba kötni,
Koszorúba kötni, magát ott mulatni.

Föl is föltekinte a magos egekbe,
Egy szép gyalog-ösvény hát ott jődögel le,
Azon ereszködék fodor fejér bárány,
A napot s a hódat szarva között hozván;
A fényös csillagot homlokán hozta,
Két szép arany perec, aj, a két szarvába.
Aj, a két ódalán két szép égő gyertya,
Mennyi szöre-szála, annyi csillag rajta.

Szóval mondja neki fodor fejér bárány:
- Meg ne ijedj tőlem, Júlia szép leány!
Mert most esött héjja szüzek seröginek,
Ha eljönél velem, én oda vinnélek,
A mennyei karba, a szönt szüzek közi,
Hogy bételnék veled azok kegyös rendi.
A mennyei kócsot adnám a kezedbe,
Első kakasszókor jönek nézésödre,
Másod kakasszókor téged megkérnélek,
Harmad kakasszókor téged elvinnélek.

Az anyjához fordul Júlia szép leány,
Szóval mondja neki: - Anyám, édösanyám!
Én is csak kimönék búzavirág-szödni,
Búzavirág-szödni, koszorúba kötni,
Koszorúba kötni, magamot mulatni.
Föl is föltekinték a magos egekbe,
Egy szép gyalog-ösvény hát ott jődögel le,
Azon ereszködék fodor fejér bárány,
A napot és hódat szarva között hozván;
A fényös csillagot a homlokán hozta,
Két szép arany perec, aj, a két szarvába.
Aj, a két oldalán két szép égő gyertya;
Mennyi szöre-szála, annyi csillag rajta.
Szóval mondja neköm fodor fejér bárány:
Meg ne ijedj tőlem, Júlia szép leány!
Mert most esött héjja szüzek seröginek;
Ha elmönnék velle, hogy oda vinnének
A mennyei karba, a szönt szüzek közi,
Hogy betelnék velem azok kegyös rendi;
A mennyei kócsot a kezembe adja,

Első kakasszókor jönnek látásomra,
Másod kakasszókor ingömöt megkérnek,
Harmad kakasszókor ingömöt elvisznek.

Sirass, anyám, sirass, életömbe hadd halljam,
Hadd halljom életömbe, hogy siratsz hótomban!

- Leányom, leányom! Virágos kertömbe
Első raj méhömnek gyöngé lépecskéje,
Gyöngé lépecskének sárguló viasza,
Sárgó viaszának földön futó füstje,
Földön futó füstje s mennybe ható lángja!

A mennyei harang húzatlan szólalék,
A mennyei ajtó nyitatlan megnyílek,
Jaj! az én leányom oda bévezeték.

-oOo-